KENT

SAYI
003
2020

ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

ISSN 2717-7343
9 772717 734004

ALİNUR AKTAŞ İLE KENTE DAİR

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Alinur Aktaş projelerini ve vizyonunu KENT ile paylaştı

DÖNGÜSEL EKONOMİ YAKLAŞIMINI BENİMSEMEK

Döngüsel ekonomi yaklaşımıyla iş dünyasına, çevreye ve topluma fayda sağlamanın etkin yöntemleri

BELEDİYELER VE KATILIMCI MEKANİZMALAR

Mannheim Belediye Başkanı Dr. Peter Kurz, belediyelerin sürdürülebilir toplulukların inşasındaki rolünü anlattı

MARUF
MARMARA URBAN FORUM

#MARUF21

ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

1-2-3 Ekim 2021
İstanbul Kongre Merkezi

Detaylı bilgi için
www.marmaraurbanforum.org

/ marmaraurban

EDİTÖRDEN

‘YENİDEN DÜŞÜNMEK’

İçinden geçtiğimiz pandemi süreci, doğanın bizim için ne kadar önemli olduğunu ve koronavirüs sonrası dönem için mevcut kentsel çevrenin değişmesi gerektiğini gösterdi. Gelecek için şehirlerimizi ‘yeniden düşünmemiz’ gerektiğinin farkındayız çünkü kentleşmeye ilişkin süregelmekte olan sorunların çoğu salgınla birlikte daha görünür hale geldi. İngiliz edebiyatının büyük hiciv ustalarından Jonathan Swift, “Vizyon başkalarına başkalarına görünmez olanı görme sanatıdır (Vision is the art of seeing what is invisible to others.)” der. Kentin paydaşlarının su yüzüne çıkan bu sorunların farkına varıp ‘başkalarına görünmeyen’ kısmını da görüp çözümler üretmesi gerekiyor.

Konut sorununa bakalım. Bu sorunun herkese görünen kısmında bazı sayılar var. UN Habitat verilerine göre pandemi başlamadan önce tahmini 1,8 milyar insan gecekondularda ve gayriresmi yerleşim yerlerinde, yetersiz konut imkânıyla veya evsiz olarak yaşamaktaydı. Yeterince görünmeyen, “başkalarına görünmez olan” konut paradoksu ise şu: İnsanlar acil bir şekilde barınağa ihtiyaç duyarken milyonlarca ev boş durumda. Hijyenin salgınla mücadelede en güçlü silahlarımızdan biri olduğunu düşündüğümüzde yaklaşık 3 milyar insanın temel el yıkama imkânından bile yoksun olması, yeterli konut olmadan sosyal mesafe ve iyi hijyen uygulamalarını yürütmenin imkânsızlığını ortaya koyuyor.

Bugün kafamızı çevirdiğimiz her yerde gördüğümüz şeylerden biri de plastik. Plastik, kelimenin tam manasıyla her yerde. Kullanışlılığıyla yirminci yüzyılın en başarılı yeniliklerinden biri olan plastiğin hacmi son kırk yılda beş misli artmış ve 2020 yılında bu sayının 400 milyon tona ulaşması bekleniyor. Kullanışlı olduğu kadar son derece kalıcı olan bu materyalin neredeyse yarısı sadece tek kullanımlık ürünler için üretiliyor ve sadece yüzde 14’ü geridönüşüm için toplanıyor. Sonuç olarak her yıl 8 milyon ton plastik atığın yolculuğu okyanuslarımızda son buluyor. Çevreye ve ekosisteme bu denli zarar veren materyal ile nasıl başa çıkacağımız da üst ölçekte bir vizyon meselesi.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla, 2030 yılına kadar dayanıklı, kapsayıcı, güvenli ve kapsayıcı şehirlere ulaşılması hedefleniyor. Kimseyi arkada bırakmamak, sürdürülebilir kalkınmanın en önemli bileşenlerinden biri. Bu noktada tüm kent sakinlerinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir şehir planlaması nasıl mümkün olabilir sorusunun yeniden sorulması gerekiyor. Son yüzyıllarda şehirler refahın, inovasyonun ve kültürün itici gücüydü. Şehirlerimiz ve kentteki sosyal bağlantılar daha heterojen, daha parçalara ayrılmış hale geldikçe, tahmin edilmesi güç ve zorlu küresel risklerle daha fazla yüzleştikçe, mevcut planlamayı ‘yeniden düşünmek’ zorunlu bir ihtiyaç gibi görünüyor. Beton ve plastik yığınlarından daha yeşil ve iç açıcı bir kent manzarasına geçiş nasıl mümkün olabilir? Kent’in yeni sayısını hazırlarken bu sorular üzerinde düşündük ve çözümün bileşenlerinden biri olabilecek döngüsel ekonomiyi kapak dosyası olarak mercek altına aldık.

İyi okumalar,

Hatice Çetinlerden
Editör

KENT
ÇÖZÜM ÜRETEN KENTLER

SAYI: 003 / 2020
ISSN: 2717-7343

İMTİYAZ SAHİBİ
Tahir Büyükakın
(Marmara Belediyeler Birliği adına)

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
M. Cemil Arslan

EDİTÖR
Hatice Çetinlerden

YARDIMCI EDİTÖR
Emrehan Furkan Düzgiden

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Emrehan Furkan Düzgiden

KENT dergisi, Marmara Belediyeler Birliği tarafından, yılda dört defa yayınlanmaktadır.

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

İLETİŞİM
Marmara Belediyeler Birliği
Sarıdemir Mah. Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10 Eminönü 34134
Fatih / İstanbul
E-posta: info@marmara.gov.tr
Telefon: +90 (212) 402 19 00
Faks: +90 (212) 402 19 55

TASARIM VE YAPIM
sonntag.agency
Esentepe Mah. Talatpaşa Cad. Harman Sok. No: 5 Şişli / İstanbul
E-posta: work@sonntag.agency
Telefon: +90 (212) 924 24 10

BASKI
Özgün Basım

SAYI 003 // 2020

10
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI
ALİNUR AKTAŞ İLE KENTE DAİR

16
YETERİNCE KAYNAK, VERİMLİ ENERJİ, AZ ATIK: DÖNGÜSEL EKONOMİ

24
DÜNYANIN İLK GERİ DÖNÜŞÜM ALIŞVERİŞ MERKEZİ

28
TÜLİN HADİ İLE İSTANBUL KENT KONSEYİ ÜZERİNE

34
TÜRKİYE'DE KÜLTÜR-SANAT DÜNYASI İÇİN BİR FIRSAT: UNESCO 2005 SÖZLEŞMESİ

6 DÜNYANIN İLK HİBRİT KENT FORUMU: 2020 MALEZYA KENT FORUMU
46 ÇİZGİ - KENT
50 KÜRESEL BİR PROBLEM: GIDA KAYIPLARI
54 BİR KENT PLANCISININ ÇALIŞMA MASASININ ÜZERİNDEKİ KİTAPLAR
56 HENRI PROST VE İSTANBUL
62 KISA HABERLER
64 AYASOFYA VE ONARIMLARI
66 KİTAP
68 LES MISÉRABLES (SEFİLLER)
72 ÇEVRİMİÇİ BİLGİ KAYNAKLARI

38
SKA 3: SAĞLIK VE KALİTELİ YAŞAM

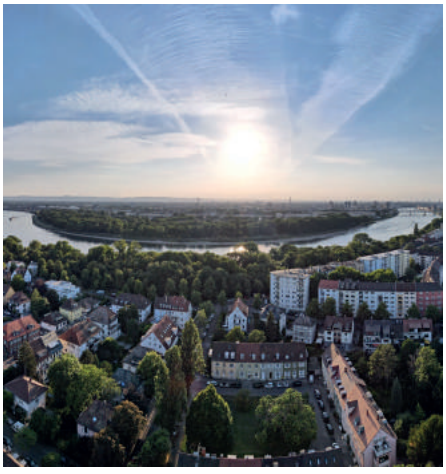

42
MANNHEİM BELEDİYE BAŞKANI DR. PETER KURZ İLE KENTE DAİR

60
KÜÇÜK EYLEMLERLE DÜNYAYI KURTARMAK İSTEYENLERE

Katkıda Bulunanlar

PROF.DR. İLHAN TEKELİ
Sosyolog ve Şehir Plancısı

PROF. DR. İPEK AKPINAR
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Öğretim Üyesi

DR. NİHAL EMİNOĞLU
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Öğretim Üyesi

CENGİZ ÖZDEMİR
Okur-Yazar

FAZİLET MISTIKOĞLU
İKSV Kültür Politikaları Çalışmaları, Araştırma Sorumlusu

Ahmet Cihat Kahraman, Ali Akıncı
Burak Arlı, Burcuhan Şener, Büşra Yılmaz
Damla Özden, Gunnar Andersson,
Özge Sivrikaya, Dilara Azaplar Yıldız,
Ezgi Küçük Çalışkan, Görsev Argın, Merve Ağca

DÜNYANIN İLK HİBRİT KENT FORUMU: **2020 MALEZYA KENT FORUMU**

Ulusal bir kent forumu olan Malezya Kent Forumu bu sene 28-30 Eylül tarihleri arasında ilk defa "hibrit" düzenlenerek 8808 kişiyi çevrimiçi, 500 kişiyi fiziksel ortamda sürdürülebilir şehirciliğin geleceğini tartışmak için bir araya getirdi.

ALİ AKINCI 9 DAKİKA

> **Bugün her zamankinden daha çok dayanışma ve işbirliğine, barış ve çatışmaların uyumlu bir şekilde çözülmesine, geleceği düşünmeye ve insan zekâsına duyulan ihtiyacı hatırladık.**

21. yüzyılda artan küreselleşme ile fark edilen ortak problemler, ortak çözümler gerektirir. Bu farkındalığa sahip ve dünyanın farklı ülkelerinden gelen kent paydaşları, 2020 yılında COVID-19 gerçeğine rağmen ortak bir çabayla sanal ortamda buluşarak geleceğin şehircilik problemlerini tartışmaya devam ediyor. Bu sene 28-30 Eylül tarihleri arasında ilk defa "hibrit" şekilde gerçekleşen Malezya Kent Forumu (Malaysia Urban Forum - MUF) da bu çabalardan biri. COVID-19'un getirdiği sosyal mesafe kısıtlamalarına rağmen yarı fiziksel yarı sanal ortamda gerçekleşen forumda, dünyanın dört bir yanından gelen ve aralarında kamu kurumları ve özel sektörden, sivil toplum kuruşlarından ve akademiden lider, uzman ve araştırmacıların da bulunduğu 8808 kişi online bir şekilde, 500 kişi fiziksel ortamda sürdürülebilir şehirciliğin geleceğini tartışmak için bir araya geldi.

Birleşmiş Milletler İnsani Yerleşim Programı (UN-Habitat) ve Marmara Belediyeler Birliğinin (MBB) düzenlediği Marmara Uluslararası Kent Forumu'nun da (Marmara Urban Forum-MARUF) partnerleri arasında olduğu MUF 2020'nin mottosu "Sürdürülebilir Kentleşme" idi. Geçtiğimiz yıl gerçekleşen MUF 2019'un üzerine ciddi yol kat etmiş olan bu yılki konferansta sürdürülebilir kentleşme, "Katılımcı Şehircilik", "Sürdürülebilirlik için Teknoloji ve İnovasyon", "Kentsel Dayanıklılık ve Düşük Karbon Emisyonu", "Kültür ve Yaratıcı Şehirler" ve "Finansal Sürdürülebilirlik" temaları altında ele alındı.

SÜRDÜRÜLEBİLİR GELECEK İÇİN HAREKETE GEÇİN!

MUF 2020'nin açılış töreninde yapılan konuşmalarda COVID-19 salgınıyla daha da derinleşen küresel sorunlar hatırlatılarak kent paydaşlarına harekete geçin çağrısında bulunuldu. Törenin ilk konuşmalarından birini yapan UN-Habitat İcra Direktörü Maimunah Mohd Sharif, "Bugün her zamankinden daha çok dayanışma ve işbirliğine, barış ve çatışmaların uyumlu bir şekilde çözülmesine, geleceği düşünmeye ve insan zekâsına duyulan ihtiyacı hatırladık. Dünyanın ve insanların bizden daha çok şey beklediği bu zamanda, MUF'a katılan herkesi günümüzün krizlerini ele alacak çözümleri uygulamada daha cesur ve vizyoner olmaya davet ediyorum." dedi.

Malezya Başbakanı Muhyuddin Yassin ise "COVID-19 bizi her geçen gün daha da zorluyor ve bize uyanma çağrısı yapıyor. Her ülke bugüne kadar atılan her adımı yeniden değerlendirmek ve daha fazlasını yapmak zorunda." çağrısında bulundu.

HERKES İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLERİ İNŞA ETMEK

MUF 2020 süresince fiziksel olarak gerçekleştirilen oturumların yanı sıra internet üzerinden bağlanılan sanal odalarda bilgi altyapısı oluşturma, farkındalık yaratma, sürdürülebilir ve krizlere dayanıklı kent inşası ve sorunlara yenilikçi çözümler üretme gibi önemli noktalara vurgu yapıldı.

MUF 2020'de MBB de "Kentsel Mekânları Yaşlılar için Kapsayıcı Kılmak" başlıklı bir oturum düzenledi. 65+ Yaşlı Hakları Derneği Başkanı, aynı zamanda kurucularından olan Gülüstü Salur'un moderatörlüğünde yapılan online oturumda, Mekanda Adalet Derneği kurucularından, araştırmacı Yaşar Adanalı, İTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Göksenin İnalhan ve 65+ Yaşlı Hakları Derneği Başkan Yardımcısı, gazeteci Ferhat Boratav konuşmacı olarak yer aldı.

Söz konusu oturumda 2050 yılında 60 yaş üstü insan nüfusunun bugünün iki katı olacağının altını çizen Göksenin İnalhan, bu demografik değişimin sürdürülebilir kalkınma için önemli etkileri olacağını vurguladı. Yaşlı dostu şehirlerin dizaynlarının nasıl olması gerektiği ve kaçırılmaması gereken önemli noktaların altını çizen İnalhan, "Tasarımcı olduğumuz için, yaşlı insanlar veya yaşlanan insanlar için tasarım yapmak, yaşlanma sürecinin yaşlı kişinin çevreyi algılama, yorumlama ve müzakere etme şeklini nasıl etkileyebileceğini anlamayı, ancak aynı zamanda toplumda yaşlanmanın ne anlama geldiğinin anlaşılmasını gerektirir. Yaşlı dostu ortamlar, fiziksel ve sosyal engellerden arınmış olarak tanımlanır ve hayat boyunca fiziksel ve zihinsel kapasiteyi öne çıkaran, hatta bir kapasite kaybı yaşamaları durumunda bile değer verdikleri şeyleri yapmaya devam etmelerini sağlayan teknolojileri destekler." dedi.

Şehirlerin hızlı ve plansız değişimi hakkında konuşan Yaşar Adanalı ise mekânsal çalışmalarda yaşlanma boyutunun eksikliğine, yaşlanma ça

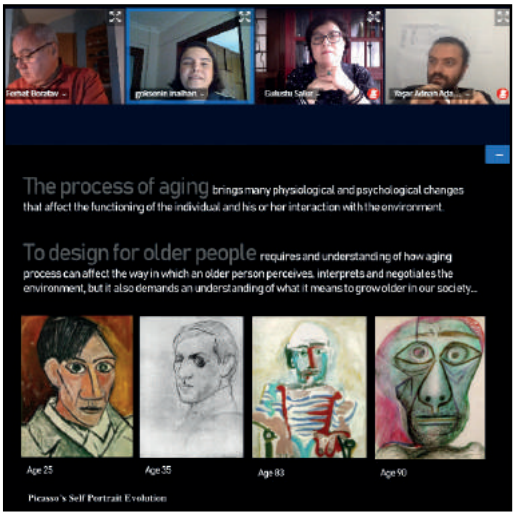

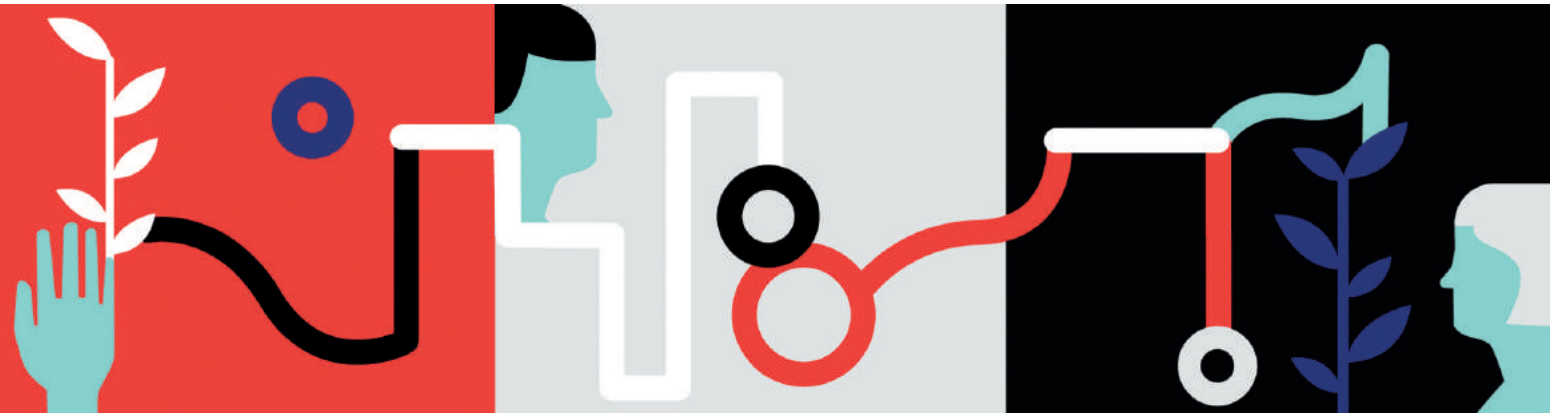

lışmalarında ise mekânsal boyut eksikliğine dikkat çekti. Hesapsız çalışmalar ve yer değiştirme baskısından dem vuran Adanalı, "Yer değiştirme baskısı, sadece doğrudan veya zorla yerinden edilmeyle ilgili değildir. Büyüdüğümüz çevremizdeki hızlı değişim ve bununla ilgili hissettiğimiz baskı ile ilgilidir. Bu baskı, kentsel dönüşüm projelerine ve politikalarına girdiğimizde farkında olmamız gereken faktörlerden biridir. Üzerinde kafa yormamız gereken çözümlerden biri de mahalleleri, kentsel alanları özenle düşünmek. Korona-sonrası şehirleri yaş açısından kapsayıcı kılmak için bakımı ekoloji olarak ele almak önemli. Bakım ekolojisini ben şöyle tanımlıyorum: Farklı yaştan, farklı kapasite ve yeterliliklere sahip komşular; insanlar ve diğer canlılar; yapılı ve doğal çevre arasındaki bakım odaklı tüm ilişkiler... Kentsel politikalarımız bakım ekolojisini mı hedefliyor yoksa daha fazla yer değiştirme baskısına mı neden oluyor bunu sorgulamalıyız." dedi. Sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve şehircilik çalışanları arasında koalisyon kurmanın faydalarına değinen Adanalı, şehir planlamada aktif katılımın öneminin altını çizdi.

Ferhat Boratav ise yaşlılığı deneyimlemek ve bu konuda sivil toplum örgütlerinin üzerine düşen sorumluluklar konularına değindi. Yaşlanmanın aslında ilk önce ailemizden, daha sonra da kendimizden deneyimlediğimiz kişisel bir tecrübe olduğunu söyleyen Boratav, "Eskiden ülkemizde yaşlılar yaşlı olmanın keyfini çıkarırlardı çünkü genç ve onlara bakma kapasitesi olan bir toplumun üyeleriydiler. Şimdi bu durum değişti. Toplumumuz hızla yaşlanıyor. Zamanımız çok fazla kalmadı ve bu yüzden yaşlanmanın bir hak olduğunu kavramamız gerekiyor. Bu durumun bir hak problemi olduğunu öne çıkaramazsak

hızla yaşlanan toplumumuzun sorunlarına cevap arayamayız ve çözüm getirici kaynak bulamayız. Türkiye'de ve dünyada ne yazık ki yaşlılık sorunlarıyla alakalı çok az çalışma yapılıyor. Sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere üzerimize düşen, yaşlı haklarını destekleyen kurumlar ve yasal sistemler geliştirmeyi savunmaktır. Bu konuda sivil toplum örgütlerinin en iyi yardımcıları kent konseyleri gibi yerel otoritelerdir ve bu otoritelerle kapsamlı çalışmalar yapılmalıdır." dedi.

2020 Malezya Kent Forumu özellikle sürdürülebilir şehirleşme için her kesimin beraber hareket etmesinin önemini vurgulayan bir etkinlik oldu. COVID-19 krizine rağmen iptal olmayan, bilakis bu duruma adapte olan ilk kentleşme forumu olmayı başaran MUF 2020, çeşitli zorluklara rağmen aynı hedefte buluşan ve toplum yararına çalışanların, istediklerinde neleri başarabileceğini gösteren bir etkinlik olarak akıllara kazındı.

MALAYSIA
URBAN
FORUM

SİNAN'IN İZİNDE MARMARA BÖLGESİ'Nİ MERCEK ALTINA ALAN KAPSAMLI BİR ÇALIŞMA:

SUPHİ SAATÇİ, ZAMANA MEYDAN OKUYAN, KAYBETTİĞİMİZ VE YOK OLMA RİSKİYLE KARŞI KARŞIYA OLAN ESERLERE DAİR GÜNCEL BİR ENVANTER SUNUYOR.

A COMPREHENSIVE STUDY FOCUSING ON THE MARMARA REGION IN THE FOOTSTEPS OF SINAN:

SUPHI SAATÇI OFFERS AN UP-TO-DATE INVENTORY OF THE WORKS THAT DEFY TIME, FACE THE RISK OF DISAPPEARANCE OR THE ONES THAT HAVE ALREADY SUFFERED THIS FATE.

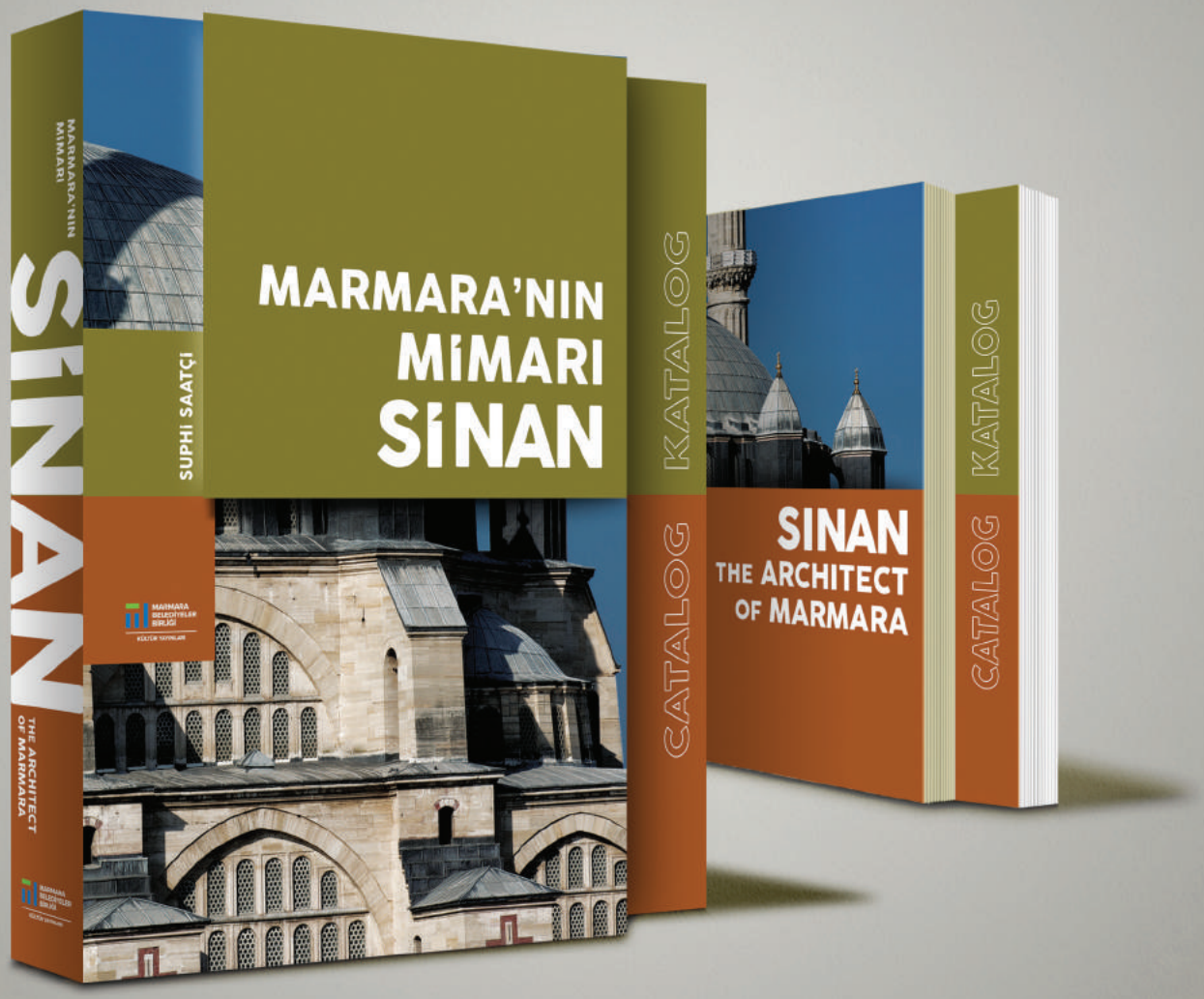

MARMARA'NIN MİMARI SİNAN

SINAN THE ARCHITECT OF MARMARA

SUPHİ SAATÇİ

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ

KÜLTÜR YAYINLARI

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI
ALİNUR AKTAŞ İLE KENTE DAİR

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Alinur Aktaş bu şehre dair hayallerini, projelerini ve şehrin geleceğini Kent'e anlattı.

EMREHAN FURKAN DÜZGİDEN, DAMLA ÖZDEN

21 DAKİKA

Bursa'ya dair ne tür hayalleriniz var? Bursa'nın hangi sıfatlarla anılan bir şehir olmasını arzu ediyorsunuz?

Çok kısa bir Bursa tanımlaması yaptıktan sonra bu soruyu yanıtlamak istiyorum. Bir kere şunu bilelim, Türkiye'nin 81 tane ili, küçüklü büyüklü 925 tane ilçesi var. Bunların bazıları merkezi metropol ilçeleri, bazıları ise şehir merkezinden uzak ilçeler. Bir de malum son yıllardaki, özellikle 2014'te mütekâmil hale gelen -Büyükşehir Yasası ile 750 bin nüfusun üzerinde olanlarla alakalı büyükşehir uygulaması var- tüm il sınırları büyükşehir sınırı kabul ediliyor. Ben paranın turasını da yazısını da gördüğüm için konuyu daha iyi biliyorum. Yani müstakil bir ilçenin belediye başkanıyken daha sonra büyükşehre bağlı bir ilçenin belediye başkanıydım, yaklaşık 2.5-3 yıldır da büyükşehir belediye başkanı olarak görev yapıyorum. 16.5 yıldır belediye başkanlığı yapıyorum.

Her şehrin bir hikâyesi var ama bana göre Bursa'nın çok daha özel bir hikâyesi var. Bir kere milattan önce, yani rivayet odur ki 8 binli yıllara dayanan bir hayat var burada. Farklı kültürlerin, farklı medeniyetlerin, farklı kavimlerin hayat sürdüğü ve buna dair izleri taşıyan bir yapı var. Ama Bursa özellikle İznik ve Selçuklu'yla, merkezde de Osmanlı'yla çok fazla izlerini hissettiriyor. Osmanlı'yı kuran şehir burası, Osmanlı'nın ilk başkenti, ilk altı padişah da burada meskûn durumda. Bugün Yıldırım Belediyemizin bir mahalle konağının açılışına gittik. Orda İsabey diye bir mahallemiz var, kenar mahallelerimizden bir tanesi. Hızlı göçten dolayı da bir miktar özelliğini kaybetmiş bir mahalle. Yalnız bir sokak sağlıklaştırması ve restorasyonlarla oluşturmak istenen projeden heyecan duydum. Aslında şehirde öyle çok bu tip destinasyonlar var ki, çünkü Bursa bir tarih şehri ve bu tarihi de ciddi şekilde bünyesinde muhafaza ediyor. Lakin böyle özellikli bir şehir Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren bulunduğu lokasyon itibarıyla gerek Kafkaslardan gerek Balkanlardan aldığı göçlerle çekici bir merkez olmuş. Ben Kafkas göçmeni bir ailenin 4. kuşağıyım. Yani 93 harbi dedikleri, 130-140 yıl önceki Kafkaslarda Gürcistan'da uygulanan baskıdan benim dedelerimin babaları Balkanlardan Makedonya'dan Kosova'dan veya diğer yerlerden kaçmış gelmişler buralara. Bununla birlikte sırf lokasyonu, yeşilliği, doğal güzelliklerinden dolayı da Anadolu'nun bütün yörelerinden 80 vilayet diyebilirim buna; Erzurum, Artvin, Muş, Van, Yozgat, Çorum, Trabzon'dan -belirli vilayetler çok belirgin- burası aşırı derecede göç almış. Ve tabir yerindeyse hormonlu bir şekilde büyümüş. Aynı zamanda sanayilerle beraber büyümüş.

> **"Bursa'yı daha sağlıklı büyümesi adına imar, ulaşım, altyapı gibi noktalarda geleceğe hazırlayacağım."**

Benimle konuşurken herkes 1960'lardaki 70'lerdeki Bursa'dan bahsediyor. Özellikle 65-70 yaş üzeri için söylüyorum. Çünkü o Bursa çok yeşildi. O Bursa'nın havası çok temizdi, birçok insan birbirini tanırdı. 70'lerde Bursa'nın nüfusu 300 binmiş. Yani şu an on kat büyüğüz; Bursa'nın nüfusu 3 milyon 56 bin.

Velhasıl geldiğimiz noktada benim Bursa şehrine dair ne tür hayallerim var? Bir kere şuna ahdettim; geçmişte yapılmış hataları yapmayacağım dedim. İkincisi, var olan hatalardan da birçoğunu halletmek adına bir gayret göstereceğim. Üçüncüsü de Bursa'yı daha sağlıklı büyümesi adına imar, ulaşım, altyapı gibi noktalarda geleceğe hazırlayacağım diye bir taahhütte bulundum. İşte o yüzden başladık, Hanlar Bölgesi'nin etrafını yıkıyoruz. Bursa'yı yıkarak güzelleştireceğiz dedik. 18 katlı Tower Plaza'yı yıktık, Çelik Palace'ın arkasındaki binanın yıkımına başladık. Bunların bazıları hukuki olarak da maddi olarak da sıkıntılı işler.

Bursa'yı hiçbir zaman o 70'lerdeki 80'lerdeki 300 binlik Bursa yapamayacağız. Çünkü artık 18 tane organize sanayi bölgesi var, bunların 3 tanesi şehir merkezinde. Biz Türkiye'nin İstanbul'dan sonra en çok ihracat yapan ikinci şehriyiz. Geçen seneki ihracat rakamlarımız 16 milyar Dolar. Biz otomotiv şehriyiz, biz tekstil şehriyiz, biz ahşap mobilya üreten şehiriz. Yani "en"leri var bu şehrin. Yüksek teknolojiyle ilişkisi ortada. Türkiye'nin Otomobili Girişim Grubu'nun (TOGG) yaptığı, Sayın Cumhurbaşkanımızın da özel desteklediği yerli otomotiv fabrikası da burada hayat buluyor.

Mart 2019 seçimleri öncesi Sayın Cumhurbaşkanımız her şehrin stratejisi olacak ve bunları kitaplaştıracağız dedi. Biz 15 gün önce Bursa Şehir Stratejisi Belgesi'ni hazırladık. Şehir Strateji Belgesi, 20 bin insanla çalışılarak yapılmış bir belge. Sivil toplum kuruluşları var, basın var, iş insanları var, vatandaşlar var, şehrin yöneticileri var. Velhasıl biz bundan sonraki sürecin ne olacağını anlattık. Bunu ben değil, insanlar anlattı. Bu benim şahsi hayalim değil. Benim de hayalimde bireysel olarak bir Bursa var ama bizim şehre dair hayalimiz bütün Bursalıların bu anlamda topyekûn hayali nedir, işte o mevcudu muhafaza etmek. Tarihi özellikleri ön plana çıkarmak, teknolojiyi artık yüksek teknolojiyle buluşturmak ve var olan o imarla alakalı çevreyle alakalı olumsuzlukları da ortadan kaldırıp bundan sonraki gelişim sürecini beraber daha sağlıklı bir şekilde ilerletmek adına bir dizi yol haritamız var. Hatta bir motto kullanıyoruz: "Bursa Türkiye'nin çınarıdır. Tarihi ve yeşili Bursa'da tekrar gün yüzüne çıkarıyoruz." diye. Bunu da bazen yaparak bazen yıkarak ortaya çıkarıyoruz. Yıkma işine özellikle son 6 aydır çok fazla odaklanmış durumdayım. Yıkılacak yerleri yıkmaya çalıştığımı söyleyebilirim. Çünkü şehre zarar veren o kötü görüntülerin ortadan kaldırılması gerekiyor. Doğanbey TOKİ konutları var. Herkes Bursa'da onu konuşuyor. 10 sene önce yapıldı. Nihayetinde Devlet-belediye iş birliğiyle yapılmış bir uygulamaydı. Şimdi kaçak yapılır da yıkarsınız ama bu yapılar kaçak da değildi. Bursa'da daha yüksek yapılar olmasına rağmen bu yapılar sırf bulunduğu lokasyon itibarıyla şehrin görüntüsünü çok bozuyor. O tarihi silueti ve Uludağ'ı etkilediği için yapı kötü. O yapıları yıkan tarihe geçer Bursa'da. Allah ömür verirse onları da yıkacağım inşallah. Onu da üstüne basa basa söylüyorum. Ama ondan önce yıkılması gerekenler var. Şehri bu manada hazırlıyorum, onları yıkmam lazım. Dolayısıyla da ben, Osmanlı şehri Bursa'yı, günün gerçekliklerini de sindirmiş, bünyesinde muhafaza etmiş, geleceğe hazırlanan bir Bursa'yı hayal ediyorum. Yüksek teknolojiyi kullanan ama tarihsel değerleri de muhafaza eden bir Bursa hayal ediyorum açıkçası.

Şehirlerin gelecekleri projelerle şekilleniyor. Görev süreniz içerisinde tamamlamayı planladığınız projeleriniz neler? Bunun yanında kentinizde fırsat olarak değerlendirdiğiniz ve kentin kalkınmasına katkı sunacağına inandığınız alanlar hangileri?

Bir kere 6 konu başlığıyla seçime çıkmıştım. Her büyük şehrin meselesi ulaşım. Bursa da ulaşımı

çok konuşuyor, ulaşıma dair yatırımlar yapılıyor ama ulaşım, bu telefonu buradan aldım buraya koydum gibi bir şey değil. Ulaşımın toplu taşımadan, yollardan, kavşaklardan, mesai saatlerinin düzenlenmesinden, raylı sistemlerden, lastikli sistemlerden, şehir içi veya şehirler arası taşımadan tutun bin türlü alt parametresi var, alt başlığı var. Ulaşımla, raylı sistemlerle alakalı farklı etaplar var. Bunlardan ihalesi yapılanlar var, başlayanlar var, başlayacak olanlar var. Geçen sene Kasım ayında Muş'a gittim. Muş bizim kardeş şehrimiz. En büyük probleminiz ne dedim, 107 bin nüfuslu Muş'ta da en büyük problem ulaşım dediler. Çünkü iki tane caddesi var; bütün iyi markalar, dükkânlar, lokantalar orda toplanmış. Dolayısıyla da o iki caddede problem var. Hâsılı, ulaşım aslında birçok şehrin birçok vilayetin ana konularından bir tanesi.

İkinci başlık yeşil Bursa. Tabi imar ve kentleşme de konu başlıklarından bir tanesi. Ve turizm. Bunun için benim özel başlık açmam gerekiyor. Çünkü Bursa'nın, Türkiye'nin turizmle alakalı hedefleri var. Gerçi 6 aydır pandemi sürecinden dolayı bu hedefleri çok sağlıklı gerçekleştiremedik. Hatta hedefler alt üst oldu tabiri caizse, ama bir gün inşallah hayat normale dönecek. Bizim bu manada alt yapımızı tamamlamamız gerekiyor. Yani tarih, kültür, Uludağ, deniz, göl, İznik ile çok özel bir yer. İznik, UNESCO aday listesinde. İnşallah asil listeye de aldıracağız. Bu arada Bursa; Tarihi Çarşı ve Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyeleri ve Cumalıkızık ile UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alıyor. Ulucamii'den Hamamlıkızık ve Fidyekızık gibi köylerimize kadar birçok değerli noktamız var. Bütün bunlar bir araya geldiğinde turizm de özel başlıklardan bir tanesi.

17 tane ilçede, 1058 tane mahallede, yolda, altyapıda, üstyapıda, spor tesisi, restorasyon, 600 küsur şantiyemiz, bir sürü projemiz var. Özellikle Hanlar Bölgesi, 480 dönümlük bir alan ve bu alanda Koza Han başta olmak üzere Fidan Han Geyve Hanı gibi 13 tane han, bedesten çarşıları var. Bunun etrafı sarılmış durumda. Ulucami de burada, Orhan Cami de burada. Bu bölgenin içerisinde 21 tane de irili ufaklı cami var. Fakat bu mekânın etrafı 50 yıllık, 60 yıllık alakasız binalarla sarılmış durumda. Şu an onları temizlemeye başladık. Bu çok iddialı bir proje. Birçok belediye başkanımız buna niyetlendi fakat bir şekilde karşılık bulamadı. Ben de Superman falan değilim nihayetinde, Sayın Cumhurbaşkanımızdan, çok değerli Çevre ve Şehircilik Bakanımızdan aldığımız güçle başladık bunları yıkmaya ve açıyoruz bunların etrafını... İşte Hisar Bölgesi, Osmanlı'nın ilk doğduğu bölge, hemen karşısında Tophane, Osman Gazi, Orhan Gazi. Bursa'nın kurtuluş günü 11 Eylül'de orada Jandarma ekipleri tarafından bizim desteğimizle saygı nöbetleri başladı. Hemen yanı başında Bey Sarayı... Yani bizim Bursa'da tarihi ayağa kaldırmak, bu bölgeyi tamamen bir tarih adasına dönüştürmekle alakalı bir hedefimiz var.

Bir de Sayın Cumhurbaşkanımızla beraber bitirdiğimiz 42 dönüm bir millet bahçemiz var. Ona ilave 18 dönüm yanında eski binalar vardı, onları da yıktık. Yeni millet bahçelerimiz var. 250 dönümlük, 60 milyon para harcadığımız Vakıf Kent Parkı var. Yine 210 dönümlük Gökdere Millet Bahçesi'ne yakında başlıyoruz. 22 dönümlük Kırcaali Millet Bahçesi çalışması başlayacak, ihalesi yapıldı. Hâsılı, yeşil özelinde de böyle büyük projelerimiz de var.

Kentleri yönetmenin problemleri yönetmek anlamına geldiği söylenir. Bursa'nın en büyük sorunu sizce nedir ve bu soruna karşı nasıl çözümler üretiyorsunuz?

Anketler yaptık, %70'i ulaşım diyor. Ama ben katılmıyorum. Raylı sistemlerde, otobüslerde, ki bu ayın ikinci yarısında 430 aracımız var filoda, 85 yeni aracımız daha filoya dahil oluyor. Benim için birinci sırada ulaşım değil, benim için birinci sorun hızlı kentleşmeden mütevellit hem görsel anlamda hem de kültürel anlamdaki erozyon. Bana göre yönetilmesi gereken bu süreç daha önemli. Bir de dönüşümleri hep biz fiziki dönüşümler olarak kıyasladık ama işin sosyolojik boyutlarını hiç değerlendirmedik. Bundan yıllar önce nur içinde yatsın Balıkesir Belediye eski Başkanı Sabri Uğur diye bir abimiz vardı. Roman mahallesinde kentsel dönüşüm ile 15 katlı binalar yaptılar. Romanlar bilirsiniz ata çok binerler, at onlar için önemli bir araçtır. 13. kata asansörle at çıkarmışlar. Böyle komik bir olaydan bahsetmişlerdi. Ya siz bir Roman mahallesinde, tek katlı iki katlı binaların olduğu mahalleye 15 katlı binalar yaparsanız sonucu bu olarak ortaya çıkıyor. Dolayısıyla işin sosyolojik boyutlarını hiç düşünmedik. Birinci konunun bu olduğunu düşünüyorum.

Ulaşım da muhakkak ana konulardan bir tanesi. Ulaşım sorunu tek başına oluşan bir şey değil, üç beş katlı binaları yıkıp eşyanın tabiatına aykırı 13-14 katlı binalar dikerseniz, bir süre sonra trafik karmaşası karşınıza çıkar. Yeşil alan ihtiyacı, okul ihtiyacı, eğitim alanı, sağlık alanı ihtiyacı karşınıza çıkar. Şehri daha bütüncül olarak planlarken aynı zamanda bu alanlarla alakalı dönüşüm alanları ortaya çıkarmamız gerekiyor. Bizim depo konutlara ihtiyacımız var. Çevre ve Şehircilik Bakanımıza farklı alternatifler gösterdik. Hatta kısa bir süre önce de kendisi açıklama yaptı. Türkiye'nin en büyük kentsel dönüşümlerinden bir tanesini Bursa'da başlatacağız diye. Dediğim gibi sadece belediye imkânlarını değil, Bakanlık imkânlarını da bu noktada kullanmaya çalışıyoruz.

Çevre konusu ki büyükşehir yasasının ana konularından birisidir bu. Küçük rakamlarla bu işler yapılamıyor, yani maalesef çevremizi hızla tahrip ediyoruz. Çevre konusu ve çevreyle alakalı yatırımlar da bana göre öncelikli konulardan bir tanesi. Çöp toplamadan, enerjiye dönüştürme

den tutun da dere yataklarına, tarım alanlarına, arıtma tesislerine, denizlerin göllerin temizliğine varana kadar birçok konuyu çevre içinde değerlendirebilirsiniz. Arıtmayla alakalı son 7-8 yıl içerisinde 300 küsur milyonluk arıtma tesisleri yaptık. Marmara Denizi'nde şu an yüzde 95'lere geldik. İnşallah birkaç sene içerisinde %100'e ulaşmış oluruz.

Pandemiyle beraber oluşan yükle belediyelerin yaşadığı ekonomik zorluklar daha görünür hale geldi. Bursa'da durum nedir ve projeleri nasıl finanse etmeyi planlıyorsunuz?

İstanbul, Ankara, Konya gibi yerlerden vakalara nüfus olarak baktığımızda iyiyiz. Özellikle o yoğun yaşandığı Mart, Nisan, Mayıs aylarında ulaşımda yoğunluğun yüzde 11 oranına düştüğü günlerde biz lastikli, raylı sistemlerle ve bize bağlı olan özel halk otobüsleriyle, bu üç en tepe, en yoğun günlerde 1 milyon 30 bin insan taşıyorduk. En az olduğu dönemler ise Temmuz, Ağustos ayları tatil ayları, öğrencilerin olmadığı zamanlarda 700 bin civarında taşıyorduk. Pandemiyle beraber %11'lere kadar düşmemize rağmen biz otobüslerimizin garaja çekmedik. Çok anormal bir sıkıntı yaşanmadı. Hala %55-60'larda olmamıza rağmen, geçen yılın aynı aylarına göre biz hala ilave otobüs katarak insanları daha rahat ulaştırmanın hesabını yapıyoruz. Beraberinde tabii ki bazı yatırımlarımızda ötelemeler oldu ama eldeki kaynakları maksimum verimlilikle kullandık.

> **Şehrin ekonomik paydasını daha keyifli hale getirip bunu insanlara inandırırsanız bu noktada projelerinize de destek geliyor.**

Türkiye'de Biz Bize Yeteriz adlı Sayın Cumhurbaşkanımızın başlattığı kampanya vardı. Biz de Bursa için Omuz Omuza dedik, Vefa Destek gruplarıyla beraber günlük 3.500 aileye sıcak yemek, erzak kolileri, hijyen kolileri, her gün 30.000 ekmek bir de pazar filesi diye 9 ayrı kalemden oluşan 13.5 kiloluk pazar fileleri hazırladık. Esnaflarımızdan biz de buna destek vermek istiyoruz diyenler oldu. Bir de şunu yaptık: Tam o yasaklı günlerde 80 bin ton asfalt döktük. Acemler'le Merinos arası ana arter 24 saat çalışıyor. Yasaklı günler dışında buranın kapanması mümkün mü? 2,5 km'lik ana arterlerimizin hepsini yeniledik. Çizgilerine, tretuvarlarına, asfalt kalitesine varana kadar. Normal şartlarda yapmaya kalksam 2.5 ayda bitiremem, bölünmüş yol aralarından raylı sistem geçiyor. Bir miktar yer üstü, bir miktar yer altı olarak. Üç günde bitiriyordum bu tip yerleri. Çünkü 7/24 esasıyla çalışıyorduk. Bu süreci de bu şekilde değerlendirdik. Emir Sultan, Yeşil, Namazgah gibi tarihi alanlarımızda trafik, hayat olmadığı için otomatikman 20-25 yıldır çalışmalar yapılıyor, altyapı, üstyapı, elektrik direklerinin, kablolarının yer altına alınması vb. konuları da organize olarak bu tip çalışmalarla dolu dolu değerlendirdik.

Belediyemizin gelirleri bir miktar düştü, otomatikman bir miktar yatırımlarımızdan ötelediklerimiz oldu ama genel anlamda şunu söyleyeyim, belediyelerimize gelen ciddi gelirler var. Bursa'daki bazı şirketlerin merkezleri İstanbul'da, Ankara'da, Kocaeli'nde olduğu için, biz bu konuda aslında mağdur belediyelerden bir tanesiyiz. Sayın Cumhurbaşkanımıza da bu konuyu ilettik. Örnek olsun diye söyleyeyim sadece, 2018'de İstanbul nüfusu 14 milyon küsurdu 15 diyelim bizim de 2 milyon 936 idi. İstanbul'un aldığı para 12.5 milyar 1 yıl boyunca. Büyükşehir olarak, İSKİ veya BUSKİ olarak söylemiyorum. Benim bu şartlar altında almam gereken para ne olur; nüfusum 3 milyonsa 5'te biri, 2.5 milyar olması gerekir. Ben ise 1 milyar 478 milyon almışım. Niye, şirket merkezlerinin dışarda olması, yüz ölçümü gibi sebeplerle. Yaşayan kişi sayısı esas değil mi? Biz bu şikâyetlerimizi de ilettik. Biliyorsunuz ki burası bir de akif yaşayan bir şehir; ticaretin çok yoğun olduğu bir şehir. Dolayısıyla eğer şehrin ekonomik paydasını daha keyifli hale getirip bunu insanlara inandırırsanız bu noktada projelerinize de destek geliyor açıkçası.

Marmara Bölgesi'nin önemli şehirlerinden birinin başkanı olarak belediyenin bölgedeki diğer belediyelerle iş birliklerini stratejik olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Olması gereken bir şey. Yerelde bizim kendimiz yaptığımız çalışmalar olduğu gibi şu an Marmara Belediyeler Birliği (MBB) marifetiyle bunu gerçekleştiriyoruz. Marmara Denizi'ne tek kıyısı olan biz değiliz ki temizleyen de tek biz olamayız, kirleten de tek biz olamayız. Yani Tekirdağ'ın, İstanbul'un, Kocaeli'nin, Yalova'nın, Balıkesir'in de kıyısı var. Dolayısıyla bizim bu manada ortak çalışmamız gerekiyor. MBB'nin zaten ana kurulma ilkelerinden birisi bu. Bunun yanında Bursa özelinde 17 ilçenin ve büyükşehirin üye olduğu Bursa Belediyeler Birliği ve orada ortak yapılan bazı çalışmalar, iş birlikleri var. Bunun yanında bir de pandemi öncesinde başlattığımız fakat pandemi sürecinde ara verdiğimiz bir konu var, "Şehirler Buluşuyor, Ekonomi Konuşuyor" adında. İlkini 20 kişilik bir heyetle -içlerinde iş insanları var, Ticaret Odası Başkanı, Borsa Başkanı, Belediye Başkanı var- Balıkesir-Bursa olarak yaptık. Otomobil fabrikasının Bursa'ya gelişi aslında Balıkesir'i de direkt etkileyen ko-

> **Gençlere karşı heyecanımdan hiçbir şey kaybetmiş değilim, gelecek kesinlikle gençlerde.**

nulardan bir tanesi. Daha henüz otomobil yok ortada ama şimdiden yan sanayi, dönüşümler başladı. Bir çırpıda oluşacak bir şey değil ki yıllar alacak bir şey. Yine lokalde Ak Partili belediyeler olarak kendi toplantılarımız olduğu gibi yönetiminde olduğum Türkiye Belediyeler Birliği veya farklı çatılar altında yaptığımız iş birlikleri bulunuyor.

Şehrin önemli paydaşı, geleceğin yöneticileri ve umudu gençlere bir mesajınız olur mu?

Şöyle söyleyeyim 6 konu başlığından bir tanesinin gençlik olduğunu söyledim. Z kuşağı diye ifade ediliyor. Tabi kuşaklar arasında ciddi bir fark var. Benim de bu arada 25 yaşında bir oğlum var mimar, İtalya'da yüksek lisans yapıyor. 15 yaşında da bir kızım var. Kızımla oğlum bile farklı şeyleri konuşuyorlar. Dolayısıyla yerel yönetimler olarak da merkezi yönetimler olarak da gençleri anlamalıyız. Günün şartlarını bu manada uyarlamalıyız. Gençleri desteklemek için ciddi çalışmalar yapıyoruz. Kış kampları, yaz kampları, kalıcı kamp yerleri yapılıyor. Yani meşhur vloggerları getirdik buraya, sosyal medya şimdi artık kaçınılmaz bir gerçek. Onlarla buluşturmaya çalışıyoruz. Beş altı aydır pandemi dolayısıyla bu aktivitelere ara vermiş olsak da gençlere imkânlar sağlayacağız. Bir de üzüldüğüm bir şeyi söyleyeyim, gençler şehre çok ilgi duymuyor. Çünkü Uludağ Üniversitesi, şehrin kenarında olduğu için öğrenciler hep oradaki 50 bin nüfuslu Görükle'de yurtlarda kalıyor, kafelerde sosyalleşiyor Biz de orada bir gençlik merkezi ve Millet Kıraathanesi yaptık. İkinci bir merkez daha açacağız. Yeni merkezler de açmak istiyoruz. Çünkü 7/24 kullanılıyor. Uyumayan kütüphaneler var. Gençlerin çok tercih ettiği yerler. TeknoFest gibi uygulamalarla da yüksek teknolojiyle alakalı ciddi destekler de veriyoruz öğrencilere. Ekipman noktasında yardımcı olduğumuz gibi ulaşımlarıyla alakalı da yardımcı oluyoruz. Amacımız şehre ilgi duyan şehri dert eden şehre dair fikir sunan gençler oluşturmak. Nihayetinde ben de dün gençtim ve bugün belediye başkanıyım. Yarın o gençler de belediye başkanı, belediye meclis üyesi, milletvekili, siyasi parti yöneticisi olacak. Amaç o sürekliliği sağlayabilmek. Onun içerisine gençleri çekebilmek. Aslında Sayın Cumhurbaşkanımız gençlerle alakalı çok önemli hamlelerin hep öncüsü oldu. Gençlere hep siyasette olsunlar dedi. Hatta seçilme yaşları da çok aşağılara çekildi. Genel anlamda genç nesil ile ilgili olumsuzluklardan bahsedilse de ben gençlere karşı heyecanımdan hiçbir şey kaybetmiş değilim, gelecek kesinlikle gençlerde. Yani Türkiye gibi genç nüfusu olan bir ülkenin bu manada daha önemli adımlar atması gerektiğini düşünüyorum ve bu noktada genç kardeşlerimizden de yaşadıkları şehre, kurumlara sahip çıkmalarını, destek vermelerini, yönetime katılmalarını eleştirmelerini özellikle tavsiye ediyorum. Gençlerle kahvaltılar, akşam yemekleri gibi pek çok yerde sıkça buluşuyoruz. Hatta pandemi sürecinde bile, belki rakamlar daha az oluyor ama öncesinde 1000 küsur kişiyle buluştuğumuz da oldu. Onları mümkün olduğu kadar yönetimin içinde tutma konusunda sürekli istişare ediyor ve çalışıyoruz. Kent konseyleri marifetiyle gençlik meclislerimiz var. Belediye olarak özelde de bir stratejimiz var. Daire başkanlığı olsun ve şube müdürlükleri olsun ciddi bir gençleşmeye gittim. 33 yaşında belediye başkanı olduğum için, o yaşta 60 yaşındaki yöneticilerle çalışıyordum, biraz tuhaf oluyordu benim için. Dolayısıyla o noktada gençlere güvenmemiz gerektiğini düşünüyorum.

YETERİNCE KAYNAK, VERİMLİ ENERJİ, AZ ATIK: **DÖNGÜSEL EKONOMİ**

Bildiğimiz manada ne materyalin ne de enerjinin sonsuz olmadığıyla ve ortaya çıkan ne atığı ne de emisyonu sonsuza dek bertaraf edemeyeceğimizle yüzleştik.

AHMET CİHAT KAHRAMAN
MBB ÇEVRE YÖNETİMİ KOORDİNATÖRÜ

26 DAKİKA

Dünya yaratılıp toplumsal yaşam başladığından bu yana, toplumların dünya ve dünya kaynaklarıyla kesintisiz bir etkileşimi oldu. Avcı toplayıcı toplumlardan tarım toplumlarına, sanayi toplumlarından günümüze sürüp gelen bir etkileşimden söz ediyoruz. Materyal ve enerji akışı ile ürün ve hizmet olarak tanıştığımız şeyler, bizim onlarla işimiz bittikten sonra atık ve emisyon olarak mücadele edilmesi gereken şeylere dönüşüyor. Ekonomi de bu dönüşümün her safhasındaki işlemlerle meydana geliyor. Beşte birini geçirdiğimiz yirmi birinci yüzyılın başına kadar bu türden doğrusal bir ekonomiden söz etti durdu dünya, ancak bugün bunun sürdürülebilir olmadığını anladık. Bildiğimiz manada ne materyalin ne de enerjinin sonsuz olmadığıyla ve ortaya çıkan ne atığı ne de emisyonu sonsuza dek bertaraf edemeyeceğimizle yüzleştik.

Avcı-toplayıcı toplumlarda kaynağı biyokütle olan enerjiden bir kişi yılda 10GJ tüketirken, endüstriyel toplumlarda tüketimin 200GJ'a çıktığı bilinmektedir. Materyal kullanımında da ortalama 20 kat artıştan söz edilebilir (Fisher-Kowalski & Haberl, 2015). Gelecek kırk yılın sonunda materyal tüketiminin ikiye katlanması ve yıllık atık oluşumunun 2050 yılında %70 artacağı tahmin ediliyor (OECD, 2018). Doğrudan yaşam dinamikleriyle ilişkilendirilebilecek türden kişi başı metriklerdeki bu artış, kişi sayısının yani dünya nüfusunun da artışıyla çarpan etkili olarak bir tüketim boyutunu oluşturmaktadır. 1950'de 2,5 milyar olan dünya nüfusunun bugün 7,8 milyar olduğu biliniyor ve 2050 yılında ise yaklaşık 10 milyar olacağı öngörülüyor (UN, 2018). Tüm bu tüketim miktarlarını bir düzlemde, zamanı da ayrı bir düzlemde gösterecek olsak artışın doğrusal olmadığıyla karşılaşırız. Bu durumda doğrusal bir ekonomiden medet ummak da yersiz olacaktır. Ham maddeyi topraktan çıkarıp (take) işleyip ürün haline getirerek (make) bir süre kullanmak ve sonrasında onu hayatımızdan çıkarmak (waste) olarak özetleyebileceğimiz bu doğrusal akışa güçlü dokunuşlarla müdahale ederek doğruya ait uçları birbirleriyle birleştirmeye ve döngüyü tamamlamaya ihtiyacımız var. Döngüsel bir ekonomiye ihtiyacımız var.

> **Döngüsel ekonomi, iş dünyasına, topluma ve çevreye fayda sağlamak için tasarlanmış ekonomik kalkınmaya yönelik sistematik bir yaklaşımdır.**

Döngüsel ekonomi, iş dünyasına, topluma ve çevreye fayda sağlamak için tasarlanmış ekonomik kalkınmaya yönelik sistematik bir yaklaşımdır. Take-Make-Waste akışını temel kabul eden doğrusal (linear) modelin aksine, döngüsel ekonomi tasarım gereği yenileyicidir ve kalkınmayı aşamalı olarak sonlu kaynakların tüketiminden ayırmayı (decoupling) amaçlamaktadır. Exeter Business School Döngüsel Ekonomi Merkezi'nden Kıdemli Öğretim Görevlisi Ken Webster'ın doğrusal ekonomi ile döngüsel ekonomi arasındaki farkın altını çizmesi ve farklı ölçekler arasındaki döngüsel ekonomik etkileşimin neden önemli olduğunu vurgulaması bu aşamada çok anlamlı olacaktır.

Ken Webster, Kıdemli Öğretim Görevlisi, Exeter Üniversitesi Döngüsel Ekonomi Merkezi

ÖLÇEKLER ARASI DÖNGÜSEL EKONOMİ NEDEN HAYATİ ÖNEM TAŞIR?

"Al-imal et-imha et" anlayışına dayalı doğrusal ekonomi bizlere (çoğumuza!) artan bir maddi refah sağladı. Özellikle petrol ve gaz olmak üzere fosil yakıtlardaki konsantre enerjiyi, ucuz ve mevcut kredi (küresel ucuz iş gücü, doğal kaynaklar) ile birleştirildiğinde ortaya bir üretim sistemi çıkıyor. Şekil 1'de karikatürize edilen bu sistem her zaman yeni teknolojiler ve tekniklerle sahip olmayı (mülkiyeti) ve erişimi ölçeklendirerek maliyetleri düşürüyor.

Şekil 1

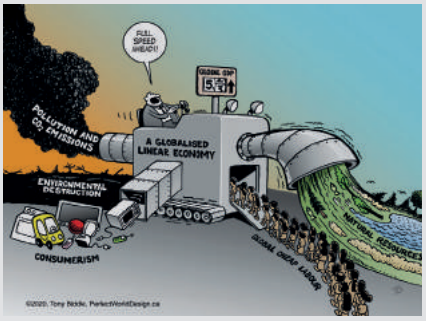

Peki bu durum devam edebilir mi? Hayır! Karikatürdeki makinenin çalışma mantığını doğal sermayeyi oluşturan canlı sistemlerini -toprak, su ürünleri, ormanlar vb.- temel alan bir anlayışla değiştirmemiz gerekiyor. Kısacası, bu anlayışı, geri bildirimlerle dolu modern bir döngüsel ekonomi yaratmak için kullanmalıyız. Bazı görüşlere göre, bu yeni endüstri çağı 'besin ekonomisi' oluşturmaya yetecek kadar yenilikle dolu bir çağ olacaktır (Şekil 2).

Şekil 2

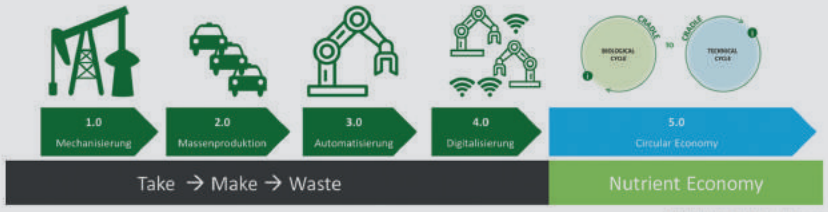

Döngüsel ekonominin çok gerçek meydan okumalar yaratan bazı basit kuralları vardır:

I.Öncelikle, atık = besindir ve ürettiğimiz her şey besleyici olarak sisteme geri dönmelidir ki olumlu bir anlamda yeniden işe yarayabilsin. Doğanın işleyişi böyledir: dağ yamacındaki ölü bir hayvan yüzlerce böcek, mantar, hayvan ve bakteri türü için besindir. Böylelikle ölüm, hayata dönüşür. Bu döngünün insanlar arasındaki uyarlaması Idriss Aberkane'nin deyişiyle "Atık + Bilgi = Değer" anlayışıdır.
II. İkincisi, çoğunlukla güneş enerjisinde uygulanabilir olan yenilenebilir enerjiyi enerji verimliliği ile birleştirmek.
III. Üçüncüsü, verimlilik. Sadece verimli değil rezilyant (resilient) de aynı zamanda, çalkantılı dünyamızın darbelerinden başarıyla kurtulabilirlik. Bunu başarabilmek için sürdürülebilirliğin çeşitlilik gerektirdiğini ve -yaratıcılığın yanı sıra direnci de beraberinde getirdiği için- çeşitliliğin güç demek olduğu unutmamalı; ölçek, eylem ve kültür çeşitliliğini kucaklamalıyız.
IV. Ve benim gibi döngüsel ekonomi öğrencileri içinse, sonuncu ama önemli ilke, para ve kredi arzını aynı hizaya getirmektir. Yeniliği ve iş fırsatlarını (Bu fırsatların ekonomik olması gerekir yoksa sürdürülmesi mümkün değildir.) temel alan bir döngüsel ekonomi anlayışı farklı bir para sistemine ihtiyaç duyar: doğrusal bir "(hiçlikten) üret ve doğrudan sabit varlığa ve finansa dönüştür" anlayışı yerine; üretken bir ekonomide uzun süre devridaim yapan, yenilenebilir enerjiler ve ölçekler arası döngüsel iş modelleri için kullanışlı bir altyapı oluşturan bir sisteme.

Ürünlerin malzeme seçiminden imalat proseslerine, pazarlamasından atık yönetimine kadar tüm operasyonlarında meydana gelecek çevresel etkinin %80'i tasarım aşamasıyla ilişkili olup (EC, 2014) döngüsel ekonominin merkezinde de döngüsel tasarım ilkeleri yer almaktadır. Döngüsel tasarım; ürünlerin dayanıklılığını, tekrar kullanılabilirliğini, geliştirilebilirliğini ve tamir edilebilirliğini, tehlikeli kimyasal varlığını vurgulamayı ve enerji/kaynak verimliliğini tasarım aşamasında hesaba katmaktadır. Tekrar kullanımı mümkün kılacak şekilde modüler parça kullanımı ile yüksek kalitede geri dönüşüm amaçlanmasının yanı sıra geri dönüştürülmüş malzemelerin yeniden üretimde kullanılması da döngüsel tasarımın ilkelerindendir. IDEO'nun Döngüsel Ekonomi Portföy Direktörü Chris Grantham ise tasarımı ürün tasarımının ötesinde atık ve kirliliğin tasarlanması olarak ele alıyor. Sürdürülebilir düşünmek ve akabinde tasarlamak, doğrusal modelden döngüsele geçiş için çok işlevsel bir araç kuşkusuz, ancak ileri dönüşümü tasarlamak kabul edelim ki hayli radikal. Bunun için OTTAN'ın kurucusu Ayşe Yılmaz'ın, onu organik artıklara başka bir yaşam şansı vermekle sonuçlandırdığı düşüncelerinden ilham alacağımıza eminim. İleri dönüşümün (upcycling) döngüsel ekonomide hem katma değeri hem de sektörler arası etkileşimi artıracağı muhakkak. Bunun için daha fazla düşünmeye ve tasarlamaya ihtiyacımız var.

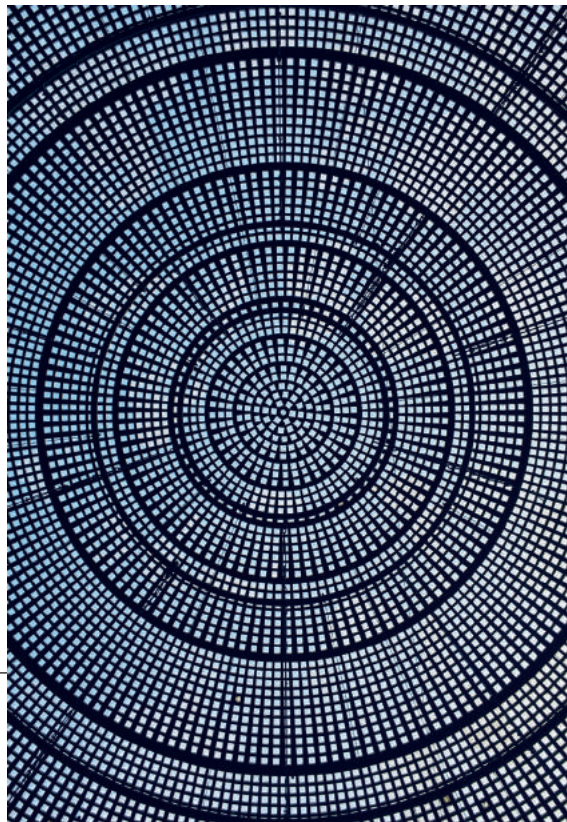

Ayşe Yılmaz
Kurucu, OTTAN Studio

Varoluşumuzu gerçekleyen olağanüstü sistem döngüsel olarak tasarlanmıştır ve bu gerçeklikle var olan bizlerin doğayı kucaklayarak ona uyum sağlamaktan başka çaremiz yoktur. Yaşam bir döngü içerisindeyken, yaşamak için, hem fiilen hem de ruhen yaşamak için, tek ihtiyacımız olan bunu benimsemek olabilir mi? Böylece korktuğumuz ve bilinçsizce savaştığımız sonun girdabından kendimizi kurtararak doğayla bir bütün ve sonsuz olduğumuzun farkına varabiliriz.

Edindiğimiz bu farkındalıkla yalnızca kendi varlığımıza değil, tüm canlı ve cansız varlıklara minnet duyarak yaratmanın heyecanını tüm hücrelerimizde hissederiz. Bu bilinç, bireyler olarak hayatta verdiğimiz tüm kararlara, tüm tasarılarımıza yansır. İçimize işleyen saygı ve sorumluluk duygusuyla yöneldiğimiz her patika engin denizlere açılarak bizi coşkuyla deneyimleyeceğimiz yepyeni maceralara götürür. Bir tasarımcı olarak, böyle içsel bir yolculuğun ardından doğayla bütün, döngüsel, ruhu olan ve bu sebeple bir hayli heyecan verici ürünler üreterek bunları insanlarla paylaşmaktan daha keyifli bir macera düşünmek oldukça zor.

Hikayemizde ileri-dönüşüm veya döngüsel ekonomi kavramları birer liman değil, deniz feneridir. Çünkü başlangıçta denizde ne geri dönüştürülecek bir plastik vardır ne de kopan bir yosun parçasını ileri-dönüştürmek gerekir. Ancak Antroposen boyunca inşa ettiğimiz atık üreten, lineer tasarlanmış tüketim biçimlerimiz vadesini doldurmakla beraber bu sistemler yer kürede derin izler bırakarak denizlerimizin dibini kazımaya devam ediyor. Çocuklarımıza denizlere çöp atmamak gerektiğini öğütlemek yerine çöp kelimesini sözlüğümüzden çıkarmaya ne dersiniz? Artık çöp yok, sadece atıklar var ve doğada bir canlının atığı bir diğerinin besinidir.

Gıda ve bahçe atıklarını ileri dönüştürerek "beşikten beşiğe" yaklaşımıyla mobilyadan aydınlatmaya onlarca çeşit ürün tasarlayarak ürettiğimiz Ottan Studio'nun ismi ot'tan geliyor. Olduğu gibi, sade ve net. Yaklaşık dört yıl önce, parkta bir ağacın altına uzanmış, sonbaharla renklenen yaprakların arasından süzülen ışık oyunlarını seyrederken daldığım hayallerden uyandığımda, içimde bu rengarenk yapraklarla üretmek istediklerimin heyecanıyla 79 sene sonra tamamen yok olacağı tahmin edilen ormanlarımızın yaşam mücadelesi için savaşabileceğime inandım. Bu yaratma heyecanı ve tutkuyla inandıklarım Ottan Studio'yu günümüze taşıyan en önemli değerler. Bugün yaptığımız çalışmalar gösteriyor ki bir ağacın üç sene içerisinde döktüğü yaprakları veya budanan dallarıyla o ağaç kesilerek gövdesinden elde edilecek ürünle aynı miktarda ürünü ve hatta daha fazlasını üretebiliyoruz. Peki o halde artık yüz bin yıllık alışkanlıklarımızdan vazgeçmenin zamanı gelmedi mi? Torunlarımıza tek bir ağaç bırakamayacağımız günleri yaşıyorken yatırımı yeni binalara yaptığımızın farkında mıyız?

Oksijen kaynaklarımızı korurken ihtiyacımız olan hammaddeyi ağaçların senelik atıklarından veya kendi gıda atıklarımızdan sağlamamız mümkün. Şehirlerde yıllık olarak sekiz yüz milyon ton bahçesel atık, bin üç yüz milyon ton da gıda atığı çıkıyor. Şehirler büyüdükçe, popülasyon arttıkça bu miktarlar da artmaya devam edecek. Organik atıkları çöplüklerde çürümek üzere şehirlerden uzaklaştırmak için harcayacağımız enerjiyi bunların hammaddeye dönüşümü için harcamanın çözeceği sorunları ve bunların ekonomik getirisini hayal edebiliyor muyuz?

Ottan Studio'da, doğada birinin atığı bir diğerinin gıdasıdır diyerek hızla tükenen doğal kaynakları korumak için atıkları reenkarne ediyor ve biyomimetik tasarım anlayışımızla insan hayatına dokunmayı amaçlıyoruz. Sürdürülebilirliğe bütünsel yaklaşmak gerekliliğini savunuyoruz ve bu yaklaşımla malzeme tasarımından ürün tasarımına, ürünün kullanım süreçlerine ve yöntemlerine, yeniden kullanım senaryolarına, maksimum fayda sağlamak üzerine kurulu bir sistem düşlüyoruz.

Hayatımıza dahil etmeye karar verdiğimiz bir nesne, mesela bir sandalye göze hitap etmenin yanı sıra dayanıklı ve uzun ömürlü olmalıdır. Ancak o sadece bir sandalye olamaz. O üzerinde bir insan ağırlığında yükü taşıyabilecek, ortalama kırk santim yüksekliğinde ve kalça genişliğinde bir ürün. Bu tanıma uyan bir nesne aslında bir sehpa veya bir tabure de olabilir. İki parçadan oluşan ürünün üst tablasını tepsi olarak kullanmak mümkündür. Yanına iki tane daha aynı üründen eklediğimizde bank olan bu modülleri yan çevirip altı tanesini bir araya getirir, üzerine bir minder eklersek bu bütüne yatak demek de pekâlâ mümkün. Modüllerden bir tanesinin üst parçası hasar gördüğünde sadece tepsi diye de nitelendirdiğimiz bu küçük parçayı değiştirerek yatağı kullanmaya devam edebiliriz. Atık olarak dönüşüme göndereceğimiz safhada bu parçaları birbirinden kolayca ayırarak bunların uygun kanallarda döngüye katılımını sağlayabiliriz. Örneklendirdiğimiz ürün ihtiyaca yönelik satın alma, yeniden kullanım, tamir edilebilirlik, ileri-dönüşüm ve geri-dönüşüm çerçevesinde tüketimi azaltmak ve döngüyü uzatacak şekilde bütünsel tasarım anlayışıyla ele alındığı oranda ekonomi, doğa ve insanlık için sağlanacak faydanın etkisi de o kadar büyük olacaktır.

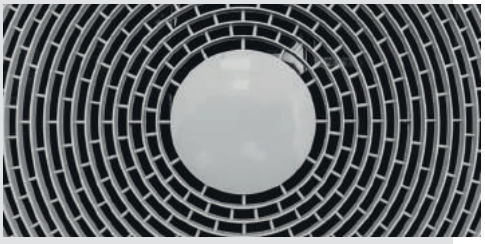

Tasarımın yanı sıra yine Avrupa Birliği'nin yol haritası ile sürdürülebilir ürün politikası çerçevesine uygun olarak son tüketicileri ve kamusal satın alma makamlarını (kamu yetkililerinin satın alma gücü AB GSYİH'nın %14'ünü temsil ettiğinden, sürdürülebilir ürünlere yönelik talepte güçlü bir tetikleyici olarak kabul ediliyor) güçlendirmek ve üretim proseslerini döngüsel bir yapıya kavuşturmak da gerekiyor (EC, 2020). Tüketicileri güçlendirme politikaları kapsamında Avrupa Komisyonu'nun AB Tüketici Kanununda, tüketicilerin kullanım ömrü ve onarım hizmetlerinin, yedek parçaların ve onarım kılavuzlarının mevcudiyeti dahil olmak üzere satış noktasında ürünler hakkında güvenilir bilgiler almasını sağlamak için bazı revizyonlar isteyeceğini de biliyoruz. Bu aşamada, greenwashing'e yani "yeşil aklama" diye isimlendirilen, bir kişi veya şirketin imajını kurtarmak için çevreyi koruma noktasında yaptığından çok daha fazlasını yapıyormuş gibi göstermeye, insanları buna inandırmaya yönelik tutum ve davranışlarına karşı dikkatli olmak gerekiyor.

Döngüsel ekonomide bazı sektörler gerek yoğun kaynak kullanımı gerekse döngüsel ekonomi potansiyeli ile öne çıkıyor. Avrupa Birliği'nin "Daha Temiz ve Rekabetçi Avrupa" mottosuyla yayınladığı Yeni Döngüsel Ekonomi Eylem Planı; elektronikler – bilişim ve iletişim teknolojileri (ICT), bataryalar ve araçlar, ambalajlama, plastikler, tekstil, inşa ve binalar, gıda, su ve besin maddeleri olmak üzere toplam 7 sektörü önemli ürün değer zinciri olarak kabul ettiğini biliyoruz. Doğrusal model temelinde bu sektörlerdeki tüm üretim kalemlerini, döngüsel paradigma ile tekrar ele almamız ve döngüsel olarak yeniden tasarlamamız gerekiyor.

Elektronikler ve ICT sektörü birçok anlamda döngüsel bir zemine oturtulması gerekiyor. Elektronik atıklar bütün dünyada artış ivmesi en yüksek olan atık çeşidi olarak karşımıza çıkıyor. Düşünelim ki Avrupa'da her yıl yaklaşık %2 oranında bir artış kaydeden elektronik atıkların %40'ından az bir kısmının geri dönüşüme kazandırıldığı tahmin ediliyor (EC, 2020). Yeniden kullanım, tamir, yeniden üretime dahil olma gibi döngüsellik adımlarının pas geçilerek geri dönüşüm safhasına gelindiğinde bile çok az bir oranda başarı yakalanırken bu başarının da dünyanın geri kalanından nispeten daha iyi durumda olan Avrupa'da yakalanması, dünya ile ilgili daha iyimser düşünmemize maalesef engel oluyor. Tamir edilemeyen, bataryası değiştirilemeyen, yazılım desteği kesilen veya içeriğindeki malzemeleri kurtarılamayan ürünlere hala işlevsellikleri devam etse bile yaşam şansı verilememesi hem materyal hem de enerji akışında devasa bir provokasyona yol açıyor. Bu nedenle AB Ecodesign Directive gibi ürünlerin dayanıklılığını garanti eden, modüler yapı sunarak işlevsiz bileşenleri değiştirmeye olanak sağlayan ve enerji verimliliğini optimum seviyede temin eden politika belgelerinin sektörün tüm paydaşlarıyla

birlikte hazırlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında ürün geliştiricilerin, tüketicilere tamir hakkı ve tersine lojistik imkanlarını sunması gerekmektedir. Hepimizin düşündüğü o şey: mobil cihazların (telefon, tablet, diz üstü bilgisayar vb.) hepsiyle uyumlu bir şarj cihazı ya da bir kulaklık donanımı çok önemli bir gelişme olmaz mıydı mesela?

Yılda yaklaşık 150 kilonun üzerinde ambalaj tüketen bireylerin oluşturduğu bu ekonominin döngüsel bir yapıya geçişi esnasında ambalajlama ve plastik sektörünü de söz konusu etmemiz gerekiyor. Diğer atık yönetimi önlemleriyle birlikte ambalajlamanın azaltılması ve ambalaj atığı miktarının daha yönetilebilir ve sürdürülebilir bir boyuta kavuşması, bu boyutta da ambalajların geri dönüştürülebilirliğinin ve tekrar kullanımının temin edilmesi gerekiyor. Ambalajlamanın temel materyallerinden birisi olan plastiğin kullanımının çok büyük bir kısmı tek kullanımlık ve Ellen MacArthur Vakfı'nın 2016 yılında yayınladığı bir rapora göre piyasaya sürülen plastik ambalajın sadece %14'ünün geri dönüşüme kazandırıldığı ve yıllık yaklaşık 100 milyar dolarlık ekonominin tekrar dolaşıma sokulma potansiyeli söz konusu. Vakfın ikinci rapordaki bulgusu ise doğrudan döngüsel ekonomiye işaret ederek temel tekrar tasarım ve inovasyon proseslerinden geçmeksizin piyasaya sürülen plastiğin %30'unu asla yeniden kullanamayacak ve geri dönüştüremeyecek oluşumuz (EMAF, 2017). Plastik hayatımıza temas eden neredeyse her alanda ve aşamada var olan çok işlevsel ve vazgeçilmez bir malzeme. Bu gerçekliğin kabulüyle, döngüsel ekonomi paradigmasının temel süreçleri olan azaltım ve yeniden kullanım aşamalarını hedefler doğrultusunda planlamalı ve etkilerini uzun vadede öngörebilecek yeterlikte ölçerek izlenebilir bir sistemi yeniden inşa etmemiz gerekiyor. Geri dönüşüm ve atık bertarafı aşamalarında ise mikroplastik etkisini de hesaba katarak alıcı ekosistemlerin çevresel koşullarını düşünmemiz gerekiyor. Bu noktada ülkemizde köklü bir paradigma değişikliğine vesile olan ulusal sıfır atık ve sıfır atık mavi politikalarından yeteri kadar istifade etmeliyiz.

Birincil hammadde ve su tüketiminde besin, binalar ve ulaşımdan sonra dördüncü sırada tekstil sektörü gelmektedir. Tekstil eğer sera gazı emisyonları liginde de beşinci sırada yer alıyorsa, döngüsel ekonomide de öncelikli alanlar arasında yer alması çok normal. Küresel devasa bir ekonomi olan tekstilde döngüsel ekonomi potansiyelinin ne olduğunu da dünya genelinde üretilen yeni tekstil ürünleri içerisinde geri dönüştürülmüş malzeme kullanımının %1'den daha az olduğu gerçeğiyle öngörebiliriz. Küresel olarak yaklaşık 1,3 trilyon dolar değerindeki giyim (tüm tekstil sektörü değil) endüstrisinde tek başına pamuk üretimi bile bazı düşük gelirli ülkelerdeki tüm istihdamın yaklaşık %7'sini oluşturuyor. Bütün bu rakamlar tekstil ekonomisinin ne denli devasa bir boyutta olduğunu belirtmek

Hilde Van Duijn,
Proje Yöneticisi, Circle Economy Döngüsel Tekstil Programları

Tekstil ürünleri hepimizin günlük hayatında büyük bir yer kaplamakla kalmıyor, aynı zamanda endüstrisi de dünya çapında 25 milyon kişiye iş imkânı sağlayan oldukça önemli bir ekonomik sektör. Fakat tekstil kullanımı sürekli bir artış halinde olmasına rağmen döngüsel, sıfır atık bir tekstil endüstrisi için önümüzde uzun bir yol var.

Ne yazık ki tekstil tedarik zincirindeki atık üretimini yok etmek için doğrudan, tek bir paydaşla ulaşılabilecek bir çözüm yok. Döngüsel tekstil endüstrisi, ürünün piyasa ömrünü göz önünde bulunduran ve yeniden kullanımını, yeniden üretimini ve son olarak da geri dönüşümünü sağlayan döngüsel tasarım uygulamalarını gerektirmektedir. Bu bağlamda markaların ve perakendecilerin, kullanıcılar ürünlerini elden çıkarmak istediğinde ürünün değerini kaybetmemesini sağlayacak şekilde, piyasaya sürdükleri ürünlerin iş ve sahiplik modellerini yeniden planlamaları gerekiyor. Ayrıca geri dönüştürülmüş malzemelerin de kalite, çekicilik ve dayanıklılıktan ödün verilmeden ürünlerle harmanlanması önem arz etmektedir.

Döngüselliğe geçiş sürecinde tedarik zincirindeki birçok özne, kendi payına düşeni yerine getirmesine rağmen tek bir paydaşın altından kalkamayacağı sorunlarla karşılaşmaktadır. Tüketicinin döngüsel ürünlere olan talebi değişkenlik gösterdikçe markalar ve perakendecilerden gelen geri dönüştürülmüş içeriğin miktarı da düşük kalıyor. Geri dönüştürülmüş ikincil malzemeler ve yeni malzemelerin fiyat benzerliği ise mevcut kaynakların pazar fiyatlarının düşüklüğü ve nispeten yüksek iş gücü maliyetinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlara ek olarak tekstil ürünleri henüz ürünün piyasa ömrü hesaba katılarak tasarlanmıyor. Ürünü tüketiciler için daha çekici hale getiren ek özellikler, ürünün piyasa ömrü bittikten sonra geri dönüşümcüler için aşılamayacak bir engele dönüşebiliyor, bu konuda tasarım çok önemli.

Yerel, ulusal ve uluslararası yönetimler, tekstil endüstrisinde döngüselliğe geçişi hızlandırma ve planlama konusunda belirleyici bir rol oynayabilir. Atık yönetiminden sorumlu yerel yönetimler, kendi bölgelerinde, kullanılmış ürünlerin toplanması, ayrıştırılması ve işlenmesi için yerinde teşvikler sağlamalıdır. Ulusal (ve uluslararası) düzeydeki yasal ve finansal araçlar ise doğru yeniliklerin finanse edilmesini, ticari engellerin aşılmasını ve geri dönüştürülmüş içerik kullanımının sadece çevre için değil, iş dünyası için de mantıklı olduğunun görülmesini sağlayabilir.

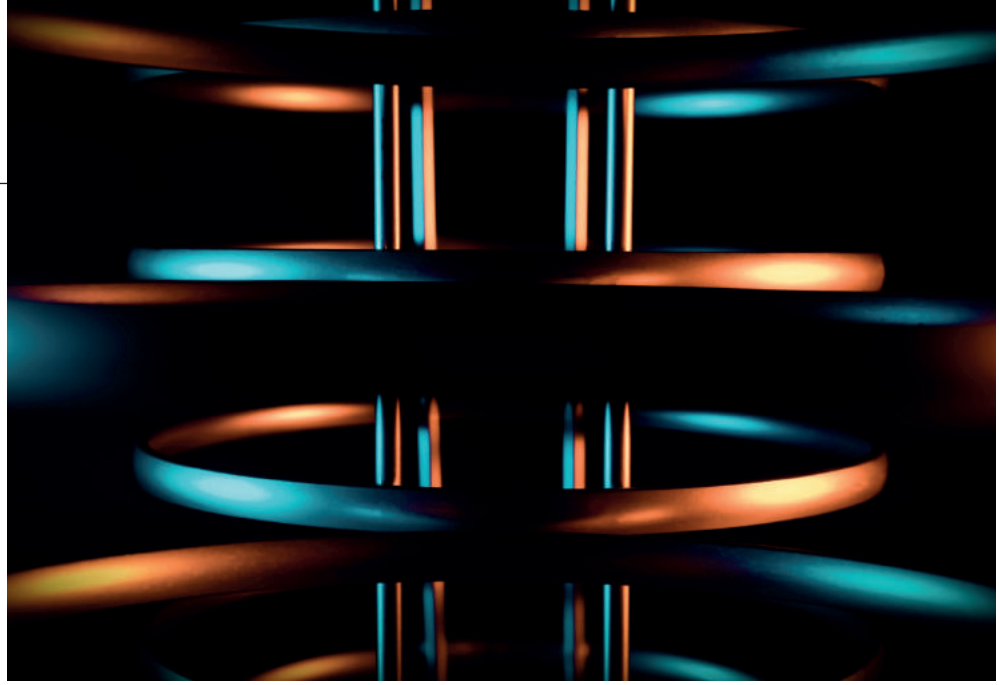

içindi, ancak takip eden veriler hem neden bu kadar büyük olduğuna hem de döngüsellik çalışmalarına nereden başlanacağına ışık tutacaktır. Giyim tek başına tüm tekstil endüstrisinin yaklaşık %60'ını oluşturuyor ve son 15 yılda giyim üretimi yaklaşık 2 katına çıktı. Nüfus bu denli artmadığına göre bu artışı davranışsal değişikliklere yormamız gerekiyor ve bu aşamada artık bir giyim ürününü eskisinden %40 daha az süre kullandığımız verisiyle karşılaşıyoruz. Yeni stillerin daha hızlı tüketimi, çok sayıda koleksiyon seçeneği ve ucuz "hızlı moda" olgusu tekstili bu boyuta getirdi demek yanlış olmaz. Döngüsel ekonomi süreçleriyle 560 milyar dolar ekonomik fayda sağlanacağını tahmin eden Ellen MacArthur uzmanları bu faydanın değer zinciri boyunca yeni iş modelleri ve iş birliği gerektirdiğini ifade ediyor (EMAF, 2017). Hollanda merkezli Circle Economy kuruluşunda Döngüsel Tekstil Programları Proje Yöneticisi Hilde Van Duijn'in tekstilde döngüselliğe geçişe ilişkin düşünceleri nelere odaklanmamız gerektiği konusunda ufkumuzu açacaktır.

Yapı sektörü ve binalar yani yapılı çevre ekonominin birçok sektörünü, yerel meslekleri ve yaşam kalitesini doğrudan etkileyen çok kapsayıcı bir sektör. İşlenmek üzere çıkarılan tüm maddelerin/materyallerin yaklaşık %50'sine yapılı çevre için ihtiyaç duyuluyor. Avrupa'da yapı sektörü toplam atık üretiminin %35'inden ve sera gazı emisyonunun yaklaşık %10'undan sorumlu. Bu devasa kapsayıcı sektörde mükemmel bir malzeme verimliliği ile %80 oranında emisyon azaltım potansiyeli olduğu hesaplanıyor (Hertwich, Lifset, Pauliuk, & Heeren, 2020). Yapı malzemelerinin kullanımında belli standartları sağlayan geri dönüştürülmüş malzemelerin kullanımını artırmak üzere ulaşılabilir ve teşvik edici hedeflerin belirlenmesi, bu konuda potansiyelin ve fayda/maliyet şemalarının oluşturulması önem arz ediyor. Belediyelerin inşaat ve yıkıntı atıklarının kontrolünde ekstra bazı fiziksel proseslerle hem depolama alanlarının kullanımını artırması hem de yapı sektöründe geri dönüşüm pazarına yön vermesi işten bile değil. Bu konuda Marmara Belediyeler Birliğinin hazırladığı Etkin Yıkım Yönetimi ve İnşaat/Yıkıntı Atıklarının Kontrolü yayınının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Besin ve nutrient sektörü ile su kullanımı, döngüsel ekonomi paradigması ile rahatlıkla izah edilebilecek fırsatlar doğurmakta. Tarım ve hayvancılık politikasının planlanmasında en elverişli tercihlerin doğal ve biyolojik kaynakların durumuyla ilişkili olarak yapılacağı bilinmektedir. Bu konuda Türkiye'den örnekler de vererek değişen olgular karşısında entegre bir planlamaya dikkat çeken GTE Carbon Kıdemli Sürdürülebilirlik Yöneticisi Dr. Emrah Alkaya sektörün iklim değişikliği karşısındaki dezavantajlı pozisyonu konusunda bizi biraz daha düşünmeye sevk ediyor.

Aslında kaynak yönetimini ihtiyaçların minimize edilmesiyle başlatıp bir ürünü azami süre kullanmakla sonuçlanan tasarım ve davranışsal dinamikleri önemseyen kabul görmüş bir literatür bulunuyor. Üstelik atık yönetiminde de yeniden kullanmayı, geri dönüşüm ve geri kazanımı önemsiyoruz ancak bu döngünün ekonomisini de hesaba katan çevre yönetimini bir bütün olarak düşünmekte küresel bir gayretsizlik söz konusu. Doğal kaynakların sonluluğu artık alarm veriyor, bu kaynakları çıkarma ve işleme esnasında da sürekli yine sonlu kaynaklardan elde ettiğimiz enerjiyi kullanıyoruz. Ürettiğimiz atık ve salım yaptığımız emisyon hava kalitemizi bozuyor ve artık hızla iklimi değiştiriyor. Değişen iklim ve ekosistem koşullarında kaynaklara erişimimiz gün geçtikçe de zorlaşıyor.

Dikkat ettiyseniz bir döngüden söz ediyoruz ve o nedenle çözümü döngüsel modellerde arıyor oluşumuz tesadüf değil. Son söz olarak döngüsel ekonominin bireysel perspektifine odaklansak iyi olacak: gereksinimlerimizi yeniden programlamalı, ihtiyaç ve lükslerimizi hakkaniyet temelinde yeniden tanımlamalı, edindiğimiz ürünün neyden yapıldığının bilincinde olup üreticisine karşı talepkâr olmalıyız. Bu aşamada üreticilerden daha hakkaniyetli ve döngüsel modelleri benimseyen bir üretimi beklemeye daha fazla hakkımız olabilir. Tıpkı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarınında da işaret edildiği gibi "Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim!"

Kaynakça

EC. (2014). Ecodesign Your Future. Brussel: European Comission.

EC. (2020). Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe. Brussel: European Comission.

EMAF. (2017). A New Textiles Economy: Redesigning Fashion's Future. Isle of Wight: Ellen MacArthur Foundation.

EMAF. (2017). The New Plastics Economy: Catalysing Action. Isle of Wight: Ellen MacArthur Foundation.

Fisher-Kowalski, M., & Haberl, H. (2015). Social metabolis: A metric for biophysical growth and degrowth. J. Martinez-Alier, & R. Muradian içinde, Handbool of Ecological Economies (s. 100-138). Edward Elgar.

Hertwich, E., Lifset, R., Pauliuk, S., & Heeren, N. (2020). Resource Efficiency and Climate Change: Material Efficiency Strategies for a Low-Carbon Future. Naiorobi: International Resource Panel.

OECD. (2018). Global Material Resources Outlook to 2060: Economic drivers and environmental consequences. Paris: OECD.

UN. (2018). World Urbanization Prospects - The 2018 Revision. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.

Dr. Emrah Alkaya, Kıdemli Sürdürülebilirlik Yöneticisi, GTE Carbon

HAYVANSAL ÜRÜNLER SEKTÖRÜNÜN KISIR DÖNGÜDEN KURTULUŞU: DÖNGÜSEL EKONOMİ İŞ MODELLERİ HAYATİ ÖNEM TAŞIR?

Son yıllarda insanoğlunun en önemli kaygısı belki de gezegenin sınırları içerisinde, daha iyi yaşamak... Pek çok alanda "sınır" tanımayan insanoğlu için bu yeterince zor bir hedef gibi görünüyor. Bu hedefe ulaşmak için kuşkusuz her alanda olduğu gibi gıda alanında radikal dönüşüme ihtiyaç var. Gıda sektörünün sürdürülebilir dönüşümü için belki de en önemli şemsiye yaklaşım döngüsel ekonomi. Gıda başlı başına oldukça geniş bir alan ve pek çok farklı değer zincirini içerisinde barındırıyor. Hayvansal ürünler değer zinciri ise gıda sektörü içerisinde pek çok açıdan önemli bir yere sahip.

Geniş bir coğrafyaya ve farklı bölgelerinde çok farklı iklimlere sahip Türkiye'nin hayvansal ürün potansiyeli hem ürün çeşitliliği hem de miktar açısından gerçekten paha biçilemez. Artan hava sıcaklıkları, azalan yağışlar ve su kaynakları üzerindeki rekabet, yer altı suyunun kimi bölgelerde yok denecek seviyelere düşmesine neden olurken, hava sıcaklıklarının ayrıca hayvan refahını düşürdüğünden süt verimlerini de olumsuz etkilediği bilinmektedir.

Hayvancılık sektöründen kaynaklanan atıkların geri kazanımı ile enerji üretimi çok önemli bir fırsat. Bu sayede çiftlik atıkları ekonomiye kazandırılırken, yenilenebilir biyokütle enerjisi ile iklim değişikliği mücadelesine katkıda bulunmak mümkün. Ülkemizde de bu konuda başarı hikayeleri yok değil ama ne yazık ki sayıları oldukça az. Bugün itibarıyla Türkiye'de hayvansal atıklardan biyogaz yoluyla elektrik üretimi gerçekleştiren 36 adet tesis var. Bu tesislerin toplam kurulu gücü ise yaklaşık 104 MW. Yani Türkiye'nin yaklaşık 92 bin MW olan toplam elektrik santrali kurulu gücünün binde birinden biraz daha fazla. Tesis sayısının 2000'e çıkmasına olanak tanıyacak kadar hayvansal ve tarımsal atık potansiyeli ise halihazırda mevcut. Almanya'da 10 bine yakın, Hindistan ve Çin'de ise sayısı on binlerle (küçük ev tipi sistemler dahil) ifade edilebilen biyogaz tesislerinin ülkemizde de yaygınlaştırılması gerekiyor.

Hayvancılık atıklarından sadece biyogaz değil çok değerli gübreler üretmek de mümkün. Zira hayvansal ürünler (ve tabi ki çeşitli atıkları) bitki büyümesi için gereken en önemli elementler olan Azot ve Fosfor açısından oldukça zengin. Hayvansal ürün veya atık işleyen tesislerin atıksuyunda bulunan azot ve fosforu bir başka önemli bileşik olan magnezyum ile birleştirip "Struvit" adı verilen beyaz, toz kıvamında, saf ve oldukça değerli bir gübre elde edilebiliyor. Bu konuda ülkemizde henüz üniversiteler ve öncü birkaç özel sektör kuruluşunun ar-ge projeleri seviyesinde yer alan çalışmaları ticarileştirmek için adımlar atılması gerekiyor.

Hayvansal ürünler sektörü ile tarım arasındaki "grift" ilişkiyi sağlamlaştırmanın bir diğer yolu ise suyu son damlasına kadar kullanabilmek. Süt ürünleri üretimi konusunda bir kümeleşmenin bulunduğu İzmir'in Küçük Menderes bölgesinde peynir, yoğurt, UHT süt gibi ürünleri üreten tesislerin atıksularının membran prosesler içeren ortak bir ileri atıksu arıtma tesisinde arıtılıp bölgedeki tarımsal alanlarda kullanılmak üzere temiz su elde edilmesi sağlanabilir. Bu sayede suya erişmekte zorluk çeken bölge çiftçisinin yüzünü güldürmekle kalmayıp yer altı sularını da korumak için somut bir çözüm elde edilmiş olur. Bu yaklaşım ülkemizin farklı bölgelerinde pek çok hayvansal ürün üretimi tesisinin atıksularının değerlendirilmesi için de yaygınlaştırılabilir.

COVID-19 pandemi süreci pek çok sektörü derinden etkiledi ancak doğal ürünlere artan talep pek çok sektör için de yeni açılım fırsatlarının doğmasına neden oldu. Bu nedenle bırakın hayvansal ürünleri, hayvansal atıklar bile daha değerli hale geldi. Ülkemizde yumurta kabuklarından kalsiyum esaslı doğal gıda koruyucusu geliştirip ürünlerin raf ömrünü uzatarak gıda atığı oluşumunu önleyen Arkim firması, birçok ticari işletmeye örnek oluyor. Gıda atığı kullanarak gıda atığı oluşmasını önleyen ve ticari başarı elde etmiş bir iş modelinden bahsediyoruz. Kısır döngü sarmalı ile boğuşan hayvan ürünleri sektörünün döngüsel ekonomi iş modellerine geçişi için kulağa hoş geliyor olmalı.

Bu yaklaşımlara ek olarak hayvancılık sektörünün en önemli girdisi olan yem malzemeleri için de geri dönüştürülmüş ürünler kullanmak mümkün. 2019-2020 arasında yürütülen "Türkiye'de Gıda Atığını Önleme ve Azaltımı İçin Gıda Kurtarma Derneği Kurumsal Kapasite Artırımı Projesi" kapsamında gerçekleştirilen bir analizin sonuçları çarpıcı: Türkiye'de günde bin 223 ton, yılda 447 bin ton bir diğer hesapla 1,79 milyar adet ekmek israf ediliyor.

Atık ekmeklerin kontrollü proseslerden geçirilip hijyenize edildikten sonra belirli rasyolarda yemlere karıştırılarak besicilikte kullanılması sağlanabiliyor. Birleşik Krallık'ta 2012 yılından bu yana devam eden başarılı bir uygulamada Tesco süpermarket zincirlerinin atık ekmekleri SugaRich firmasının tesislerinde hayvan yemi üretimi amacıyla kullanılıyor. Bu sayede üretilen ekmek atığının %80'i katma değeri yüksek hayvan yemi üretimi amacıyla değerlendiriliyor. Sonuç olarak yılda 20 bin ton miktarında atık malzemenin besin değeri yüksek hayvan yemine dönüştürülmesi sağlanıyor.

Bu saydığımız örnekler gösteriyor ki ilkokuldan başlayarak çocuklara öğretilen "hayvanların etinden, sütünden, yumurtasından, derisinden faydalanırız" şeklindeki ifadeye, "Döngüsel Ekonomi yaklaşımıyla enerjisinden, atığından, suyundan da değer üretebiliriz" şeklinde ekleme yapmak artık mümkün. Bunu başararak iklim ile daha dost ve daha dirençli bir sektöre sahip olmak bizim elimizde. COVID-19 pandemi süreci ile kuralların baştan yazıldığı bu yeni dünya düzeninde pek çok alanda rekabet kızışırken farklı fırsat pencereleri de açılıyor ve açılmaya devam edecek gibi görünüyor. Ar-Ge'ye yatırım yapan, yeniliğe açık öncü girişimler/firmalar da döngüsel ekonomi iş modelleri ile hayvansal ürünler sektörü içerisinde parlamaya devam edecekler gibi görünüyor.

DÜNYANIN İLK GERİ DÖNÜŞÜM ALIŞVERİŞ MERKEZİ

Alışveriş dünyasında iklim duyarlı bir devrim yaratan, İsveç Eskilstuna'da yer alan ReTuna Återbruksgalleria dünyanın ilk geri dönüşüm alışveriş merkezi. Eski eşyaların onarım ve ileri dönüşüm sayesinde yeni bir hayat bulduğu bu alışveriş merkezinde satılan her şey ya geri dönüştürülmüş ya kullanılmış ya da organik veya sürdürülebilir bir şekilde üretilmiş.

GUNNAR ANDERSSON* 5 DAKİKA

Eskilstuna, Stockholm merkezinin 100 km batısında bulunan orta büyüklükte bir İsveç belediyesi. Nüfusu 110 bin olan belediyenin tarihi Orta Çağ dönemlerine dayanıyor. Eskilstuna dünyaca ünlü Volvo tekerlekli yükleyicileri, anahtar ve kilit sistemleri üreticisi Assa, paslanmaz çelik imalatçısı Outokumpu gibi şirketlerle önemli bir sanayi şehri olmaya devam ediyor.

Eskilstuna Belediyesi yeşil bir rol modeli olmak için çabalıyor. 2000'li yılların başında, "normal" olan fakat kullanılmış ve ileri dönüştürülmüş bir ürün yelpazesine sahip mağazaların olduğu bir alışveriş merkezi açma fikri ortaya çıktı. Konsept geniş bir hedef kitlesini çekecek, döngüsel ekonomi ve sürdürülebilirlik hakkında bilgi yayılmasını sağlayacaktı. Bölgedeki hevesli insanların yıllarca süren taleplerinden sonra, belediye meclisi nihayet fikri gerçeğe dönüştürme kararı aldı, yatırım bütçesi ayrıldı ve Ağustos 2014'te projenin inşaatına başlandı. 28 Ağustos 2015'te ReTuna kapılarını halka açtı ve 2020'de dünyanın ilk geri dönüşüm AVM'si olarak Guinnes Rekorlar Kitabı'na girdi!

ReTuna'da spor malzemelerinden giyim kuşama, dekorasyondan çiçeğe uzanan bir yelpazede, kendi eşsiz profillerine sahip 14 mağaza var. Haftanın her günü açık olan alışveriş merkezinin günde ortalama 700 ziyaretçisi oluyor. Yakında Ikea da, geri dönüşüm için bırakılan Ikea ürünlerinin olduğu bir mağaza açacak. Şirket, bu mağazayı insanların Ikea ürünlerinin ömrünün nasıl uzatılabileceğini anlayabilecekleri önemli bir yenilik merkezi olarak görüyor.

Eskilstuna Belediyesi

ReTuna, Eskilstuna'daki Retuna Central Geri Dönüşüm Merkezinin yanında bulunmakta. Ziyaretçilerin, tekrar kullanılabilir durumdaki oyuncak, mobilya, kıyafet, dekoratif eşya ve elektronik cihaz gibi elden çıkaracakları ürünleri ayrıştırarak konteynırlara ve alışveriş merkezinin "Returen" isimli deposuna bırakmaları oldukça kolay. Depoda, AMA (Eskilstuna Belediyesi'nin istihdam olanağına sahip olmayanlar için faaliyet gösteren aktivite, motivasyon ve iş kaynağı birimi) personeli neyin kullanılır neyin kullanılamaz olduğuna dair bir ilk değerlendirme yapar. Ardından ürünler alışveriş merkezindeki geri dönüşüm mağazalarına dağıtılır. Mağaza görevlileri nelerin tamir edileceği, dönüştürüleceği, düzeltileceği ve nihayetinde satılacağına karar verdikleri daha detaylı bir ayırma işlemi gerçekleştirir. Bu sayede ürünlere yeni bir hayat kazandırılmış olur. Bu konsept ekonomik açıdan da işe yaramakta: 2018'te ReTuna geri dönüştürülmüş ürünlerin satışından 11,7 milyon İsveç kronu (yaklaşık 130.000 Amerikan doları) kazandı ve günümüzde belediye desteği ve bütçesi olmadan kendini idame ettirebiliyor.

Başlangıçta ReTuna'nın olası işletme sahiplerini kendisinin araması ve sübvansiyonlu bir kira teklif etmesi gerekmekteydi. Günümüzde ise dükkân sahiplerinin devir hızı çok düşük. Kendini kanıtlamak isteyenlerin fikirlerini sunmaları, iyi bir iş planına sahip olmaları ve hem çevresel hem de ekonomik olarak sürdürülebilir olduklarını göstermeleri gerekiyor.

"Geleceğe hoş geldiniz! Dünyayı kurtarma işinin bir parçasıyız." diyor ReTuna Geri Dönüşüm Merkezi Yöneticisi Sofia Bystedt.

Lina Östling

> **2018'te ReTuna geri dönüştürülmüş ürünlerin satışından yaklaşık 130.000 Amerikan doları kazandı ve günümüzde belediye desteği ve bütçesi olmadan kendini idame ettirebiliyor.**

AVM ve geri dönüşüm merkezi, belediyenin sahip olduğu Eskilstuna Energi och Miljö (Eskilstuna Enerji ve Çevre, EEM) isimli şirket tarafından yönetiliyor. Şirket, enerji ve çevre alanlarında rekabetçi operasyonlar yürütmekle görevli ve bu alanda bir rol model ve ilham kaynağı olarak gelecek nesiller için akıllı ve sürdürülebilir çözümler oluşturmayı amaçlıyor. EEM altı iş alanında çalışmakta: Elektrik Şebekesi, Elektrik Piyasası, Su ve Sanitasyon, Geri Dönüşüm, Enerji ve Pazarlama ve Satış. ReTuna Återbruksgalleria, geri dönüşüm iş alanının bir parçasıdır.

ReTuna bir pazar yerinden daha fazlası, aynı zamanda halkı eğiten bir figür olmayı hedefliyor. Sürdürülebilirliği hedefleyen etkinlikler, atölyeler, konferanslar, tematik programlar ve okul çağındaki çocuklar için projeler düzenliyor, örneğin Eskilstuna Folkhögskola Lisesi tesislerde "Geri Dönüşüm Tasarımı – Återbruk" isimli bir yıllık eğitim programını yürütüyor. Ayrıca konukların iklim duyarlı toplantılar düzenleyebileceği konferans salonları, organik yemekler ve fırından çıkmış ürünlerin satıldığı Café Returama isimli bir restoranları var.

ReTuna Återbruksgalleria, sürdürülebilir alışveriş imkânı sunması ve çevresel sorunlarla ilgili bir eğitim figürü olmasının yanı sıra 50'den fazla yeni iş yarattı. Alışveriş merkezi dünya çapında medyada yer aldı. Dört bir yandan belgesel yapımcıları, gazeteciler ve meraklı turistler tarafından ziyaret edildi. Konsept artık yayılıyor: Almanya, Norveç ve Finlandiya'da benzer iş yerleri açılmaya başladı. Yakın zamanlarda Güney Kore'den bir araştırma ekibi, başkent Seul'da bu tarz bir alışveriş merkezinin açılıp açılamayacağını incelemek için ReTuna'yı ziyaret etti. 110 bin kişilik bir şehir, 12 milyon nüfuslu bir metropole rol model olmuş durumda!

* Danışman, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği
Bu yazı İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği (Swedish Association of Local Authorities and Regions - SALAR) katkılarıyla hazırlanmıştır.

Eskilstuna Belediyesi

SELAHATTİN YILDIRIM

ANSİKLOPEDİK KENT SÖZLÜĞÜ

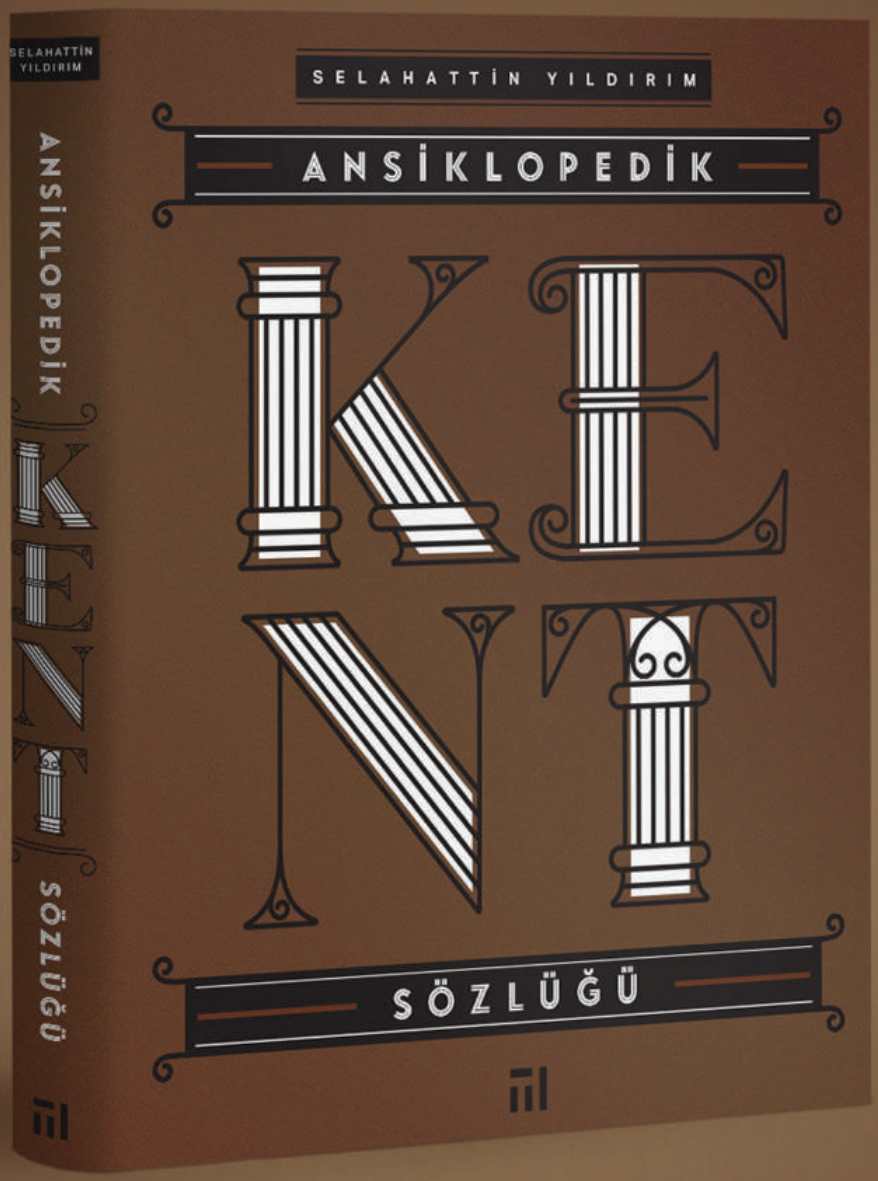

"KENT BİR SÖYLEMDİR VE
BU SÖYLEM GERÇEKTEN BİR DİLDİR."

ROLAND BARTHES

e-kitap.marmara.gov.tr

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

TÜLİN HADİ İLE İSTANBUL KENT KONSEYİ ÜZERİNE

İstanbul Kent Konseyi Başkanı Tülin Hadi ile konseyin kuruluş sürecinden başkanlık deneyimine, çalışma gruplarından kent konseylerinin belediyeler ve diğer kent konseyleriyle ilişkisine uzanan kapsamlı bir söyleşi yaptık.

18 DAKİKA

Sürdürülebilir yerel kalkınmanın önemli bir bileşeni olan yerel demokrasinin gelişip yönetişim kültürüne yerleşmesinde kent konseyleri özel bir yere sahip. Türkiye'de on beş yıllık bir geçmişe sahip olan, kentte yaşayan, yerel yönetimin hizmetlerinden yararlanma hakkı bulunan herkesin katılabildiği kent konseylerinin bilinirliği hala istenilen düzeyde olmasa da İstanbul Kent Konseyi'nin kurulması umut tazeledi. İstanbul Kent Konseyi'nin ilk başkanı Tülin Hadi'ye konseye ilişkin düşünce ve planlarını sorduk.

Hatice Çetinlerden: İstanbul Kent Konseyi, 2019'da Ekim ayının ortasında kuruldu ve kuruluşunun hemen akabinde COVID-19 salgınının baş gösterdiği söylenebilir. Bu süreç planlarınızı ve ajandanızı nasıl etkiledi? Hesapta olmayan böylesi bir gündem konseyin işleyişine nasıl yansıdı?

İstanbul Kent Konseyi'nin seçimli ilk genel kurulunun ardından bir süre üyelerin birbiri ile tanışması, yönerge hazırlıkları ve çalışma mekânımızın hazırlığı ile geçti. Tüm bunlar olurken bir yandan da büyükşehir ölçeğinde ve İstanbul gibi bir şehirde, kent konseyi nasıl toparlanır, nasıl örgütleniri anlamaya çalışıyorduk. Bir çalıştay sonunda hep birlikte belirlediğimiz çalışma grupları Mart ayında ilk tanışma toplantılarını yaptılar. 19 tane grubun kurulmasına karar verilmişti ve bunlardan 10 tanesi ilk toplantısını gerçekleştirebilmişti ve katılımcılar oldukça heyecanlıydılar. İlk toplantılar 9-10-11 Mart'ta oldu, 11 Mart akşamı yürütme kurulu toplantımız olacaktı, üzülerek iptal etme kararı aldık ve ondan sonra da bir daha burada hiç fiziksel anlamda toplantı olmadı. Sayımızın fazlalığı bu görüşmeleri dijital ortamda başarıp başaramayacağımız konusunda bizi düşündürdü. Birçok kent konseyi aynı durumda kaldı ama yeni kurulmakta olan bir büyükşehir konseyi için salgının hız kesen bir bahtsızlık olduğunu söyleyebilirim. Öte yandan iyimser bir bakış açısıyla, sindire sindire, düşüne düşüne ilerlememize fırsat yarattı da diyebiliriz.

> **Bir başkan ve bir İstanbullu olarak temennim, İstanbul Kent Konseyi'nin ileride, İstanbul'u ilgilendiren konularda 'Acaba konsey bu konuda ne der?' diye bakılan, sağduyusuna, görüşüne güvenilerek fikri sorulan bir kurum haline gelmesi.**

Hatice Çetinlerden: İlk başkan olmanın sorumluluğuyla alakalı ne hissediyorsunuz?

Tabi ilk başkanı olmak, ilk yürütme kurulu olmak, ilk konsey olmak, bunların hepsinin bir arada verdiği bir heyecan ve keyif var ama bir yandan da ilk olmanın sorumlulukları var. İlçelerde kurulmuş olan kent konseylerinin belli bir geçmişi, tecrübesi var. Buna rağmen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Ekrem İmamoğlu'nun kent konseyinin kuruluşu için demokrasi vurgusu ile çağrı yapmış olması, sadece İstanbul'daki ilçe kent konseylerinde değil, neredeyse Türkiye'deki bütün kent konseylerinde büyük bir heyecan ve beklenti yarattı. İstanbul Kent Konseyi'nin önemini dile getirdiler. İstanbul Kent Konseyi ilk kez kurulduğu ve çok büyük farklılıkları birleştirdiği için en baştan oluşturmanın çok kolay olduğunu söyleyemem. Var olan örnekleri birer şablon olarak kabul

etmeyip sorgulamak durumundayız. Bu nedenle beklentiyi karşılayacak kadar girişken ve atak ilerleyememiş olabiliriz. En baştan kuruluyor olmak hem güzel bir başlangıç fırsatı hem de bir o kadar da yorucu.

Hatice Çetinlerden: Siz burayı nasıl tanımlıyorsunuz, insanlara nasıl anlatıyorsunuz? Kent konseyini belediyeden ayıran temel fark ne aslında?

Belediye yönetme gücü, yetkisi ve sorumluluğuna sahip. Konsey bir yurttaşlar meclisi. Belediye başkanının çağrısıyla kurulup, belediyenin desteğiyle işler hale gelen sivil bir oluşum. Bu sivil oluşumun amacı, belediyenin aldığı yetkiyi, gücü sahiplenmeye çalışmadan, kentteki çevre ve hayat kalitesini artırmak üzere farkındalık yaratmak, belediyenin ürün ve hizmetlerine fikir düzeyinde katkıda bulunmak, politikalara yön verecek ipuçları sunmak, belediyece belirlenmiş amaç ve hedeflerin takibini yapmak. Çok sık tabir edildiği şekliyle bir ortak akıl, tavsiye mekanizması. İstanbul Kent Konseyi'nin yönergesinde de yazılı olduğu gibi belediyeye ılımlı mesafede duran bir yapılanma. Tüm diğer sivil yapılanmalar gibi yereli ilgilendiren herhangi bir konuda bazen destek sunması, bazen zorlayıcı olması gerekebilir, ama bir aktivizm alanı da değil. Birçok defa yüksek profilli bir beyaz masa muamelesi görse de, bir belediye birimi de değil. Bir başkan ve bir İstanbullu olarak temennim, İstanbul Kent Konseyi'nin ileride, İstanbul'u ilgilendiren konularda "Acaba konsey bu konuda ne der" diye bakılan, sağduyusuna, görüşüne güvenilerek fikri sorulan bir kurum haline gelmesi. Konsey daha çok yeni kurulduğu için bu karakteri kazanması çok hızlı olamaz ama belli detaylara dikkat edilirse çok da zaman almayacaktır.

Hatice Çetinlerden: Konsey için belediyeye ılımlı mesafede tabirini kullandınız. Birçok insanın algısında aslında kent konseyleri, yönetiminde belediyenin etkisinin çok fazla hissedildiği yerler.

Herhangi bir yerde yaşayan insan kendi yaşama çevresinin ve gündeminin uzmanıdır. Belediye başkanları kent konseylerinin kuruluşu için çağrı yaparak sadece yasa ve yönetmeliklerde yazan bir yükümlülüğü yerine getirmezler, aynı zamanda ve aslında "idaremizi geliştirmek için uzmanlıklarınızdan faydalanmak, eleştirinizden ve birikimlerinizden destek almak istiyoruz" mesajı da vermiş olurlar. Böyle bir oluşumun kente ve kentliye karşı sorumluluğu olduğu için ılımlı mesafeyi korumak önemli görünüyor.

Konseyler ayni ve nakdi yardımını belediyeden alıyorlar. Genel sekreteri, belediye başkanı tarafından önerilen üç aday arasından seçiliyor. Daha en baştan konseye yerleştirilmiş bir Truva Atı. Personel, mekân, malzeme gibi tüm ihtiyaçları belediye desteğiyle giderilip belediyenin sağladığı olanaklarla çalışabildikleri için belediyenin etkisi elbette ki çok fazla. Bu açıdan bakınca kent konseyleri, türlü çeşitli atılımlarını gerçekleştirmek için ebeveyninin cebine bakan idealist bir gence benziyor. Belediye konseye ne kadar alan açarsa konsey de hem o kadar katkı sunabilir.

Bunun da ötesinde, Kent Konseyi Yönetmeliği'ne göre belediye başkanı veya temsilcisinin konsey başkanı olmasının önünde de yasal bir engel yok. Neyse ki, böyle bir uygulamaya giden belediye başkanı sayısı iki elin parmağı kadar değil.

Hatice Çetinlerden: İlçe kent konseyleriyle ilişkileriniz nasıl?

Belediye birimleri ile ilişkiler gibi, ilçe kent konseyleri ile ilişkiler de bizim geliştirmeye ve güçlendirmeye çalıştığımız bir alan. Şubat ayında bir davet yapmış ve 18 İlçe kent konseyi ile bir araya gelmiştik ve bunu ilçe kent konseylerinin ev sahipliklerinde periyodik olarak tekrarlama kararı almıştık, maalesef salgın buna mani oldu. Hal böyle olunca, ilçe kent konseyleriyle dijital ortamda tek tek bir araya gelerek yürütmeye çalıştık. Her ilçe kent konseyi bize kendi ilçesindeki durumu, kent konseyi olarak güçlü ve zayıf oldukları noktaları aktardı. İlçe sınırları içinde yerel ve merkezi idari kurumlarla ilişkileri nasıl geliştirdiklerini, mahalle meclisleriyle ilişkilerini, ilçelerinin acil sorunlarından bahsettiler. Tahmin edilebileceği gibi, Şişli'deki yerel gündemle Adalar'daki yerel gündem birbirinden apayrı. Nihayet geçtiğimiz hafta, çok sayıda ilçe kent konseyi ile dijital ortamda yeniden bir araya geldik. Hem katılım konusunda, hem de il ve ilçe ölçeğinde kent konseylerinin rolleri ve işlevsel hale gelebilmeleri konusunu epeyce tartışabildiğimiz çok verimli bir toplantı yaptık. İlçe kent konseyleri ile büyükşehir ölçeğindeki konseyin ilişkisi sık sorulan ve cevabı kolay verilemeyen bir konu. İlçe kent konseyleri kendi bölgelerinin gündemine çok hakimler. İstanbul Kent Konseyi ise herhangi bir ilçede gündeme gelen konuya söz konusu meseleyi bütünüyle sahiplenerek değil, İstanbul ölçeği ile ilişkilendirerek İstanbul'un geneline ne kadar etki ettiğini tartarak kendisini doğru bir konuma yerleştirerek bakmalı. Örneğin şu anda Adalar'da bir kentsel planlama çalışması yürütülüyor. Adalar Kent Konseyi adayı yakından tanıyan katılım platformu olarak bu çalışmaya katılıyor. Öte yandan, Adalar sadece Adalılara ait değil tabii ki, İstanbul'a ait bir kültürel değer. İstanbul Kent Konseyi ise bu çalışmaya gözlemci olarak katılıp, İstanbul açısından planlama aşamasında atlanmaması gerekenleri gözetiyoruz. Kendimize görev edindiğimiz kısmı, farkındalık yaratmak, katılımın kapsayıcılığını kollamak, teşvik etmek, yapılanları iklim krizi, çevre, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi kriterlerle izlemek. Bu somut örnek üzerinden de anlaşılabileceği gibi büyükşehir ölçeğindeki İstanbul Kent Konseyi hiyerarşik olarak ilçe kent konseyleri üzerinde konumlanan bir yapı değil daha çok bütün İstanbul'u kuşatan problemlerle ilgilenen bir platform.

Emrehan Furkan Düzgiden: Peki diğer illerin kent konseyleriyle etkileşiminiz nasıl? Onların çalışma prensipleri İstanbul'dan nasıl ayrışıyor?

Özellikle yeni kurulmakta olan bir büyükşehir kent konseyi olduğumuzu dikkate alınca, diğer büyükşehir kent konseyleri ile deneyim paylaşımını çok önemsiyoruz. Kurulan diyalog, düzenli toplantılarla gelişiyor. Belli bir düzene oturmaya bir görüşme dizileriyle elbette ki daha da güçlenecek. İlki, kuruluşunun 10. yılı vesilesiyle İzmir Kent Konseyi ev sahipliğinde düzenlendi. İlk toplantının gündemi salgın döneminde kent konseylerinin rolleriydi. Genel olarak büyükşehir kent konseyleri o aralar nelerle meşgul oldular, salgın döneminde neler yaptılar, çalışmaları duraksadı mı, ilerledi mi, nerde güçlüydü nerde değildi, etkili olabildi mi gibi konular konuşuldu. İkinci buluşma İstanbul Kent Konseyi'nin ev sahipliğinde gerçekleşecek. Bu defa gündem katılımcı bütçe.

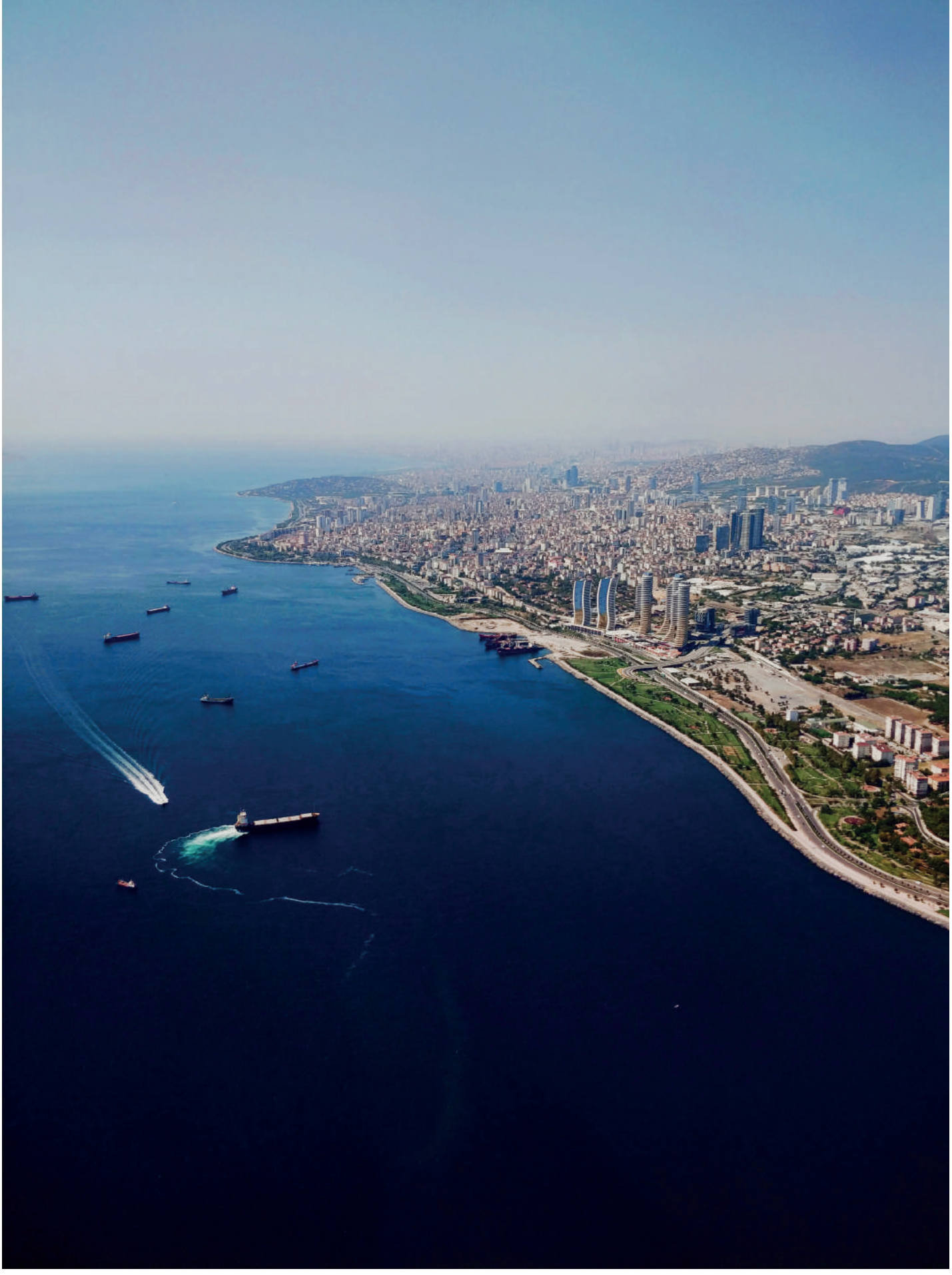

”

“İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Ekrem İmamoğlu’nun kent konseyinin kuruluşu için demokrasi vurgusu ile çağrı yapmış olması, sadece İstanbul’daki ilçe kent konseylerinde değil, neredeyse Türkiye’deki bütün kent konseylerinde büyük bir heyecan ve beklenti yarattı.”

”

Hatice Çetinlerden: Konsey üyelerinin sanat, sosyoloji, gazetecilik gibi pek çok farklı alandan insanlardan oluşması sizin için ne anlam ifade ediyor? Bu kadar farklı gruptan kişilerin bir arada çalışması nasıl bir enerji yarattığını gözlemleme fırsatı bulabildiniz mi?

Muhtar da var, akademisyen de, sanatçı da... Çok sesli, çok kimlikli bir yapımız olduğu doğru. Fiziki ve dijital ortamlarda yaptığımız yürütme kurulu toplantılarında çok sesliliğin yarattığı sonucu ispat etti. Salgın olmasaydı fikir ayrılıklarının arasındaki çelişkilerin yumuşatılması ve böylece konseyin gerçek anlamını bulmasını daha çok deneyimlemiş olacaktık. Kent konseyi, farklı kimlik ve bakış açılarının uzlaşacakları noktayı bulana kadar konuşup tartışmaları için oluşturulmuş bir platform. Her şey konuşulmalı ama art niyet içermeden, arkadan dönmeden. Bu da, demokrasi kasımızı, hoşgörümüzü, karşılıklı saygıyı ne kadar geliştirdiğimizle ilgili.

Hatice Çetinlerden: Peki Çalışma gruplarının kendi içlerinde katılımcı ya da çok çeşitli, kapsayıcı olması için nelere dikkat ettiniz? Cinsiyet ya da yaş dağılımı dengesi gibi açılardan belirlediğiniz kotalar ya da kriterler var mıydı?

Yaş, cinsiyet, kimlik gibi kotalar özellikle tanımlanmamış olmakla beraber eksikliği durumunda gidermeye çalışıyoruz. Öte yandan herhangi bir grubun bir konuyu eni boyu tartışabilmek için ihtiyaç duyacağı muhataplar, uzmanlar, yetkilileri kapsayıp kapsamadığını gözetiyoruz, eksikse tamamlamaya teşvik ediyor, dengeyi kurmaya çalışıyoruz. Grup kompozisyonunda eksikler tamamlanmadığında bu sefer sadece bir görüş o alanı domine etmeye başlıyor ister istemez. O da ortak akıl denen kavramı ortadan kaldırıyor.

Hatice Çetinlerden: Sivil katılım noktasında sıradan bir İstanbulluyu konseyden haberden etmek için nasıl bir strateji izliyorsunuz? Kendinizi anlatmak için hangi araçları kullanıyorsunuz? Çünkü Kent Konseyi yeni bir yapılanma İstanbul için.

Birçok kent konseyi gibi bizim için de sosyal medya hesapları en aktif iletişim aracı. Web sitesi ise çok yakında açılmış olacak. Konseyin önemli uğraş alanı kentin doğal, tarihi ve kültürel değerlerine sahip çıkmak üzere farkındalık yaratmak, sahiplenilmesini sağlamak. Salgın olmasaydı farkındalık için yapılacak birbirinden farklı ve renkli etkinlikler yapılabilirdi ve bu da tabii görünürlüğü şu andakine göre çok daha fazla artırırdı.

Türkiye’de 15 senelik bir geçmişi olmasına rağmen pek çok kişinin kent konseyi nedir, ne iş yapar bilmediğini görüyoruz. Konseyden bahsedildiğini ilk kez duyanlar bir yana, konseyi bildiğini söyleyip yanlış yorumlayan da çok kişi var. Öyle anlaşılıyor ki, sadece İstanbul Kent Konseyi değil, diğer tüm kent konseylerinin de iyi bir iletişim ve konseyle ilgili kavramları yerli yerine oturtmak için çaba harcaması gerekiyor. Konseyde bir araya gelen tüm paydaşların STK’ların, gönüllülerin, idari temsilcilerin kafasında berraklaşması gereken alanlar netleştikçe sivil toplum ve yerel yönetimin işbirliği güçlenecektir. Bahsettiğim işbirliği artık bir lütuf değil bir zorunluluk, buna duyulan ihtiyaç gitgide daha çok hissediliyor. Kent konseyi aracılığıyla deneyimler artıp, taraflar birbirine güven kazandıkça aktif katılımın zayıf versiyonlarından, daha güçlü versiyonlara doğru ilerleyebileceğiz.

Emrehan Furkan Düzgiden: Salgın süreci dedik, bu salgın sürecinde en çok konuşulan konulardan biri hem kent sağlığı hem de iklim krizi. Sizin bir Kent Sağlığı Çalışma Grubunuz bir de İklim Krizi Çalışma Grubunuz var. Onlar bu süreçte nasıl çalışmaya başladılar?

İklim Krizi Çalışma Grubu en aktif gruplardan bir tanesi ve konuya çok hakim, çok yet-

kin akademisyenler STK'lar, gönüllüler ve İPA gibi İBB'nin yeni kurmuş olduğu platformların katılımcılarından oluşuyor. Bu grup iklim krizinin kendi gündemi üzerinde durmaya devam ederken yerel düzeyde iklim krizi ile ilgili neler yapılabileceği üzerinde çalışıyor. Haziran ayının sonunda sosyal medya hesaplarımızdan da ulaşılabilen "Sıcak Hava Dalgaları" raporunu hazırlayıp sundular. Bu rapor sıcak hava dalgalarının sağlık üzerindeki etkilerini, korunma yönetmelerini ve yerel yönetim tarafından alınması gereken yöntemleri kısa ve net biçimde açıklıyor. Kent sağlığı, iklim eylem planı, imar, yeşil alanlar gibi birden çok alanın kesişiminde bulunan ve belediye içinde birkaç daire başkanlığının ortaklığını gerektiren bir öneri raporu. Belediye birimleri bu raporda sunulan önerileri uygulamaya karar verdiğinde konseyin de katıldığı işbirliği ile baştan sona birlikte gelişen ve tamamına eren bir proje haline gelmesi gibi bir hedefimiz var. Kent sağlığını da tabii ki içinde olacak.

Emrehan Furkan Düzgiden: Kültür grubunuz da toplantı yapma fırsatı buldu sanırım.
Kültür & Sanat Çalışma Grubu da İklim Krizi Çalışma Grubu gibi konseyin en kalabalık gruplarından biri. Bu grubun yaz aylarında Kemerburgaz Kent Ormanı'nda Kültür Dairesi Başkanı Hülya Muratlı ve Park, Bahçeler & Yeşil Alanlar Daire Başkanı Çağatay Seçkin'in katıldığı bir buluşması oldu. Açık hava imkânını fırsat bilerek. Bu buluşmanın amacı, kültürel ihtiyaçlar, kültürel etkinlikler için İBB tesislerinin sahip olması gereken mekânsal nitelikler, var olan bir takım tesislerin kullanım alternatiflerini düşünmek, salgın nedeniyle zor durumda olan sanatçılar müzisyenler için belediyenin sağlayabileceği olanakları ve tüm bu ihtiyaçları çözebilecek şekilde açık alanların nasıl değerlendirilebileceğini konuşmaktı. Kültür & Sanat grubunun bu ortak aklı toplantısı dışında, farkındalık yaratmak üzere surlar ve İstanbul'un benzeri kültürel varlık alanlarına yaptıkları geziler var.

Hatice Çetinlerden: Biraz da disiplinler arası çalışmanın sunabileceği katkıları çok rahat açığa çıkarabilecek bir yer burası.
Çok yerinde bir tespit. Her grubun çalışması bir diğer grupla fikir alışverişinde bulunması, duruma göre işbirliği yapılması gerektiğini hatırlatıyor. Az evvel bahsettiğim İklim Krizi Çalışma Grubu'nun sunduğu raporun Kent Sağlığı tarafından desteklenmesi gerektiği gibi mesela. Bunun bir diğer örneği, Dijital Yaşam Çalışma Grubu'nun bu aralar üzerine yoğunlaştığı konu. Kentin dijital bir ikizini oluşturmak üzerinde düşünüyorlar. Bu projeyi kısaca dijital olanaklar katkısıyla güçlendirilecek bir aktif yurttaşlık ve şeffaflık projesi olarak tanımlayabilirim. Ana fikri kendi aralarında tanımladıktan sonra geliştirip ilerlemek için diğer gruplarla işbirliğini hedefliyorlar.

Hatice Çetinlerden: Peki bu çalışma gruplarınız da bir araya geliyorlar mı?
Her bir grup işe önce kendi tanımı çerçevesinde başladı. Grup moderatörlerinin ortak sunum yaptığı toplantılarda, kesişen gruplar arası iletişime ihtiyaç duyulan alanlar belirginleşti. Bundan başka, yürütme kurulu da çalışma alanlarının ortaklaşması gereken noktaları vurgulamak ve teşvik etmek konusunda görev alıyor. Bir yandan da, grupların birbirinin odaklandığı konulardan haberdar olabileceği, ilerleyişi takip edebileceği, yaratıcılığı artırabilecek dijital olanakları araştırıyoruz. Bir ağ haritası hazırlamaya çalışıyoruz.

Emrehan Furkan Düzgiden: Çocuk Meclisi açıldı mı?
Bu soruya cevaben maalesef yine salgın demek zorundayım. Önlemler çerçevesinde seçimli genel kurullar yasaklandığı için ne başka bir meclis, ne de çocuk meclisi kurulabildi. Bununla birlikte kurulması kararı alınmıştı ve 23 Nisan'da, TBMM'nin kuruluşunun 100. Yılında İstanbul Kent Konseyi Çocuk Meclis'nin kurulacağını duyurmak istedik. Salgın nedeniyle bu meclisin seçimleri gerçekleşememiş olsa da, kuruluşu için hazırlık yapmak açısından bir fırsat yarattı. Ne de olsa, diğer meclislerden farklı olarak katılımcıları yaşlarından kaynaklı farklı olgunluk düzeyleri sergiliyorlar. Bu katılımcılar nasıl gruplanmalı, kendilerini hangi yöntemlerle ifade etmeli, yetişkinler ne tür kolaylaştırıcı roller üstlenmeli gibi konuları önden tartışmaya imkân veriyor. Çocuk katılımının önündeki engeller, çocukların bu alanda başarısız olması, ya da isteksiz olmalarından kaynaklanmıyor, aslında bu konuda engeli yaratan isteksiz davranan yetişkinler. Çocuk Meclisi yetişkinlerin tamamen ortadan yok olduğu bir ortam değil, aksine yetişkinlere kolaylaştırıcı olarak görevler veriyor. Bu yönüyle de sadece çocukların değil, yetişkinlerin de deneyim kazanmasını sağlayacak bir ortam. Bu yüzden çok heyecan verici. Aynı durum, yani meclisin kurulamaması, kadın, gençlik, engelli, +65 meclisleri için de geçerli. Bu meclisler için de önden toplantılar yaparak tanışma, o meclisin kuruluşu için hazırlık toplantıları yaparak geçen zamanı verimli hale getirmeye çalışıyoruz. Umarım ve dilerim bizim görev süremiz bitmeden bir genel kurul yapma imkânı olur tüm meclisler için. Ya da online yapmanın yolu bulunur.

TÜRKİYE'DE KÜLTÜR-SANAT DÜNYASI İÇİN BİR FIRSAT: UNESCO 2005 SÖZLEŞMESİ

Dünyada yaratıcı endüstrilerin gelişimi için uluslararası düzeyde atılmış tarihi adımlardan biri kabul edilen UNESCO 2005 Sözleşmesi ile kültür-sanat alanında neler değişti?

FAZİLET MISTIKOĞLU*

8 DAKİKA

UNESCO, 2005 yılında kültür-sanat alanı açısından önemli bir sözleşmeyi imzaya açtı: Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi (KİFAÇ)[1]. Dünyada yaratıcı endüstrilerin gelişimi için uluslararası düzeyde atılmış tarihi adımlardan biri kabul edilen bu belgeyi imzalayan ilk ülkelerden biri de, UNESCO'nun kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye'ydi. 2011 yılında Meclis Genel Kurulu'nun onayına sunulan sözleşmenin, uzun bir bekleme döneminin ardından, 2018 yılında kabul edilmesiyle resmen taraf olma süreci tamamlandı ve Türkiye'de kültür politikalarının gelişimi açısından yeni fırsatlar doğmuş oldu[2].

SÖZLEŞMENİN ODAĞINDA NE VAR?

Yürürlüğe girdiği dönemde "uluslararası kültür politikalarının Magna Carta'sı", "kültür politikalarının Kyoto Protokolü" gibi benzetmelerle anılan[3] sözleşme, devletlerin kültür politikaları oluşturma ve uygulama konusunda egemen haklarını teyit etmekle birlikte kültürel alanın küresel düzeyde etkin gelişimi için gerekli ilkeleri ve adımları tespit eden bir kılavuz görevi görüyor.

Sözleşme, devletleri kültür-sanatın küresel düzeyde adil bir şekilde yaygınlaşması ve kültürel ifadelerin çeşitliliğinin korunabilmesi için gerekli gördükleri önlemleri almaya teşvik ediyor. "Kültürel ifadeler" ise sözleşmede bireylerin, grupların ve toplumların yaratıcılığından kaynaklanan ve kültürel içerik barındıran ifadeler olarak tanımlanıyor.[4] Sözleşmenin nihai amacının ise, devletlerin insan hakları ve temel özgürlükleri referans alan, etkin, şeffaf ve katılımcı kültür yönetimi modelleri uygulamaları için gerekli çerçeveyi sağlamak olduğu belirtiliyor[5].

Bu amaç doğrultusunda sözleşmenin 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ile bağlantılı dört uygulama hedefi aşağıdaki gibi tanımlanıyor[6]:

1. Sürdürülebilir kültür yönetimi sistemlerinin desteklenmesi: Politika ve tedbirler, kamusal kitle iletişim araçları, kültür-sanatta dijital dönüşüm ve etkin sivil toplum katılımı konularını ön plana alıyor.
2. Kültür ürünleri ve hizmetlerinin dengeli bir şekilde dolaşımı ve sanatçılar ile kültür profesyonellerinin hareketliliğinin artırılması: Canlı bir kültürel hayat için sanatçıların ve kültür profesyonellerinin küresel hareketliliğinin kolaylaştırılması ve kültürel üretimlerin küresel piyasaya erişim olanaklarının eşit dağılımına dikkat çekiyor.
3. Kültürün SKA'lara entegre edilmesi: Uzun zamandır tartışılan, kültürün kalkınmadaki başat rolüne dair farkındalık yaratılması ve ulusal ve uluslararası yatırımlara kültür-sanat alanının da dahil edilmesi konularını ele alıyor.
4. Temel hak ve özgürlüklerin desteklenmesi: Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği ve sanatsal ifade özgürlüğü alanlarına odaklanıyor.

Sözleşme, kültür politikalarını tek başına bir alan olarak odağa alması açısından emsalsiz. Hedeflerin gerçekleştirilmesinde sivil toplumun etkin katılımını şart koşması sözleşmenin dikkat çeken bir diğer özelliği. Ayrıca ekonomik, çevresel ve toplumsal kalkınma için kültür-sanatın önemini ön plana çıkaran sözleşme, SKA'lardan özellikle nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, insan onuruna saygılı iş ve ekonomik büyüme, eşitsizliklerin azaltılması, barış, adalet, ortak

*Araştırma Sorumlusu, İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) Kültür Politikaları Çalışmaları

amaçlar etrafında birleşen güçlü kurumsal yapılar ile ilişkileniyor.

Sözleşmede kültürel çeşitliliğin -özellikl dezavantajlı kesimlerde- kültür politikaları aracılığıyla etkin bir biçimde desteklenmesi ve güçlendirilmesi konusu ısrarla vurgulanıyor. Çokkültürlülüğün[7] sadece arz-talep ilişkisi içinde var olmasının mümkün olmadığı, aynı zamanda devletlerin koruması ve garantisi altına alınması gerektiği belirtiliyor.

SÖZLEŞME İLE NELER BAŞARILDI?

Her yıl sözleşmeyi kabul etmiş ülkelerin temsilcileri Taraflar Konferansı'nda bir araya gelerek sözleşme kapsamında atılan adımları paylaşıyor, UNESCO Sekreteryası da sözleşmenin tanınması ve kapsamının geliştirilmesi için yürüttüğü çalışmaları aktarıyor. Sivil toplum örgütlerinin sözleşmenin uygulama sürecine aktif bir şekilde katılması önemseniyor; bunun için iki senedir konferansın resmi açılışından önce sivil toplum kuruluşlarının katıldığı bir forum düzenleniyor ve tartışmalar konferans raporlarına dahil ediliyor. Bu raporlar incelendiğinde[8], sözleşmenin üye devletlerin kültür politikalarını etkilemeyi başardığı; birçok ülkenin iç hukukunda 2005 Sözleşmesi'nin uygulamasını güçlendirecek düzenlemeler yapıldığı görülüyor. Özellikle yaratıcılık ve inovasyon alanlarında SKA'lar kapsamında önemli ilerlemeler sağlandığı; sözleşmenin kültür alanında kadın girişimciliği ve sivil toplum kuruluşlarıyla kurulan diyalog ve işbirliği ortamı bakımından benzersiz olduğu dile getiriliyor. Bunun yanında, devletlerin dört yılda bir yaptıkları izleme-değerlendirme raporlamaları UNESCO'nun web sitesinde bir harita olarak da yer alıyor[9].

TÜRKİYE'DE SÖZLEŞME

Türkiye'de UNESCO ile ilgili tüm süreçleri UNESCO Türkiye Millî Komisyonu (UTMK) takip ediyor. En eski millî komisyonlardan biri olan UTMK[10], UNESCO tarafından yürütülen çalışmalara ilgili tüm kuruluşların katkı ve katılımlarını sağlamak, farkındalık yaratmak, kamuoyunu ve hükümeti bilgilendirmek üzere faaliyet gösteriyor. Komisyon bünyesinde, 2005 Sözleşmesi etrafındaki paydaşları bir araya getirmek amacıyla, imza sürecinin hemen akabinde kurulan Kültürel İfadelerin Çeşitliliği İhtisas Komitesi de bulunuyor[11]. İzleme-değerlendirme gibi başlıklarda koordinasyonu T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesindeki Telif Hakları Genel Müdürlüğü üstleniyor. 2018 yılında, İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde kurulan ve Türkiye'deki 12. UNESCO kürsüsü olan Kültür Politikası ve Kültürel Diplomasi UNESCO Kürsüsü de, sözleşmenin yaygınlaştırılması ve hedefleri doğrultusunda adımlar atılabilmesi için önemli bir altyapı sağlıyor. Kürsünün başlıca faaliyet alanları arasında başta kültür endüstrileri olmak üzere paydaşlar ve sivil toplum arasında uluslararası işbirliğini geliştirmek, katılımcı kültür politikaları oluşturulmasını sağlamak üzere kapasite geliştirme çalışmaları yapmak ve bu alanda var olan uluslararası ağı desteklemek bulunuyor[12-13].

İLK PROJE: KÜLTÜR HATTI

Sözleşmede ifade edilen amaçların hayata geçirilebilmesi için ayrıca, KİFAÇ'ın 18. maddesi kapsamında 2010 yılında "Uluslararası Kültürel Çeşitlilik Fonu" adıyla bir resmi fon oluşturuldu. Pek çok bağışçısı bulunan bu fonun hedefi, sözleşmenin uygulama alanlarını ve devletlerde yaratıcı sektörlerin gelişimini desteklemek, bu kapsamda tasarlanacak projelere kaynak sağlamaktı.

Türkiye, sözleşmeye resmen taraf olduğu 2018 yılından bu yana, her yıl bir kez açılan bu fondan faydalanabiliyor. İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV), kültür politikaları çalışmaları kapsa

mında hazırlanan Kültür Hattı başlıklı projeyle, Kültürel Çeşitlilik Uluslararası Fonu'nu almaya hak kazanan kurumlar arasında yer aldı. Kültür Hattı, 2019 yılındaki çağrıya 60 ülkeden yapılan 480 proje başvurusu arasından bağımsız uzmanlar tarafından seçilen dokuz projeden biri oldu. İKSV, Türkiye adına bu bayrağı taşıyacak ilk kültür kurumu olma özelliğini taşıyor.

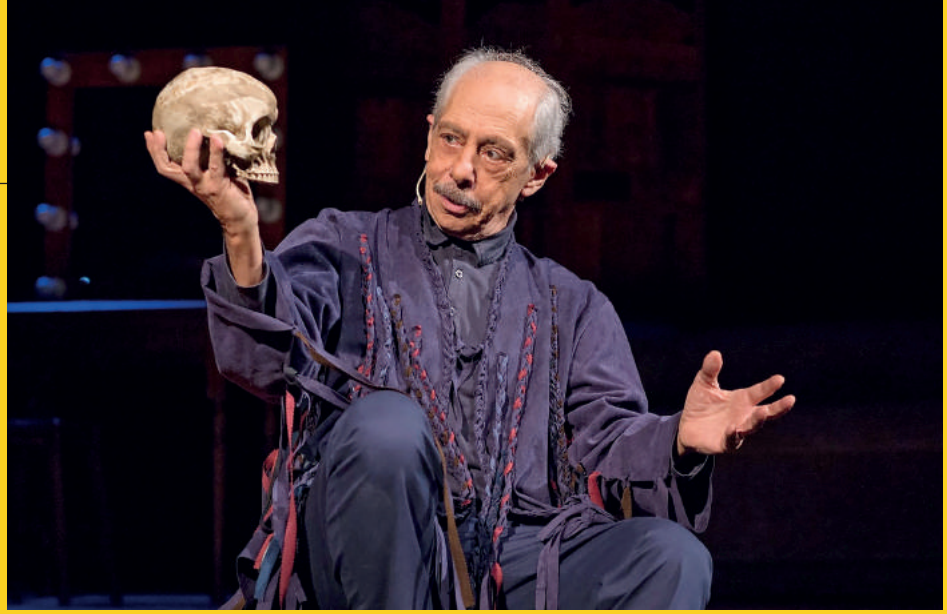

Temmuz 2020'de başlayan ve iki yıl devam edecek Kültür Hattı projesi, Türkiye'deki kültür profesyonellerinin kapasitelerini güçlendirmeyi hedefliyor. Proje kapsamında gerçekleştirilecek saha araştırması sonrasında alanın ihtiyaçları doğrultusunda tasarlanacak eğitim programı ile kültür politikalarının gelişimi desteklenecek, yerelde kamu ve sivil toplum aktörleri arasında yeni bağlantılar kurulması sağlanacak. Eğitimler, kültür yönetimi ve politikaları alanında deneyimli akademisyenler ve uzmanlar tarafından hazırlanacak. Proje kapsamında kurulacak dijital platform ile kültür politikaları alanındaki bilgi birikiminin daha geniş kitlelerle paylaşılması mümkün olacak.

Kültür politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmak, İKSV'nin temel amaçları arasında yer alıyor ve vakıf on yıldır bu alanda faaliyet gösteriyor. Bu proje ile alandaki çalışmaların, yalnızca İstanbul değil, Türkiye çapında kültür-sanat sektörüne fayda sağlayacak hâle gelmesi umuluyor.

Kültür-sanat alanı tüm dünyada pandemi nedeniyle zor günler geçirirken bu sözleşme sayesinde hayata geçirilen fon, Türkiye'de yaratıcı sektörlerin gelişimi açısından önemli bir fırsat sağlıyor. Sözleşmenin Türkiye'de yaratıcı sektörler tarafından bilinirliğinin artması, kamu ve sivil toplum aktörlerinin sözleşmeyi sahiplenmesi ve sunduğu çerçeveyi Türkiye'de kültürel alana uygun hâle getirmek için işbirliği içinde çalışması büyük önem taşıyor.

[1] Sözleşmeyle ilgili ayrıntılı bilgiye http://www.unesco.org.tr/ ve https://en.unesco.org/creativity/convention adreslerinden erişilebilir.
[2] Sözleşmenin kültür politikaları açısından önemine dair ayrıntılı bilgi için Doç. Dr. Serhan Ada'nın Güncel Hukuk dergisi 161. sayısında yer alan "UNESCO'da Kültürel Çeşitlilik" yazısı incelenebilir.
[3] https://www.igkultur.at/artikel/magna-charta-der-internationalen-kulturpolitik-die-unesco-konvention-zum-schutz-und-zur
[4] https://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/
[5] https://en.unesco.org/creativity/convention
[6] http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/reshaping-cultural-policies-2018-en.pdf
[7] Çokkültürlülük üzerine kavramsal bir tartışma için Prof. Dr. Füsun Üstel'in kaleme aldığı Çokkültürcülüğü Yeniden Düşünmek yazısı incelenebilir: https://www.slideshare.net/BizsizAnayasaOlmaz/okkltrcl-yeniden-dnmek-fsun-stel
[8] https://en.unesco.org/creativity/governance/statutory-meetings/intergovernmental-committee/12th
[9] https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform
[10] https://www.unesco.org.tr/Pages/112/135/UNESCO-T%C3%BCrkiye-Mill%C3%AE-Komisyonu%27nun-Yap%C4%B1s%C4%B1
[11] https://www.unesco.org.tr/Pages/137/17/K%C3%BClt%C3%BCrel-%C4%B0fadelerin-%C3%87e%C5%9Fitlili%C4%9Fi-%C4%B0htisas-Komitesi
[12] https://www.bilgi.edu.tr/tr/akademik/iletisim-fakultesi/sanat-ve-kultur-yonetimi/kultur-politikasi-ve-kulturel-diplomasi-unesco-kursusu/
[13] Bunların yanında Dünya Radyo Günü, Uluslararası Caz Günü gibi günlere katkı sağlanması; sözleşmenin onuncu yılında uluslararası bir konferans düzenlenmesi gibi diğer faaliyetlere Serhan Ada, 22 Mart 2017 tarihinde İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Doktora Programı tarafından düzenlenen Kahve Sohbetleri dizisinde sunduğu "UNESCO'da Kültürel Çeşitlilik: Bildirge, Sözleşme ve Uygulama" başlıklı konuşmasında etraflıca değindi.

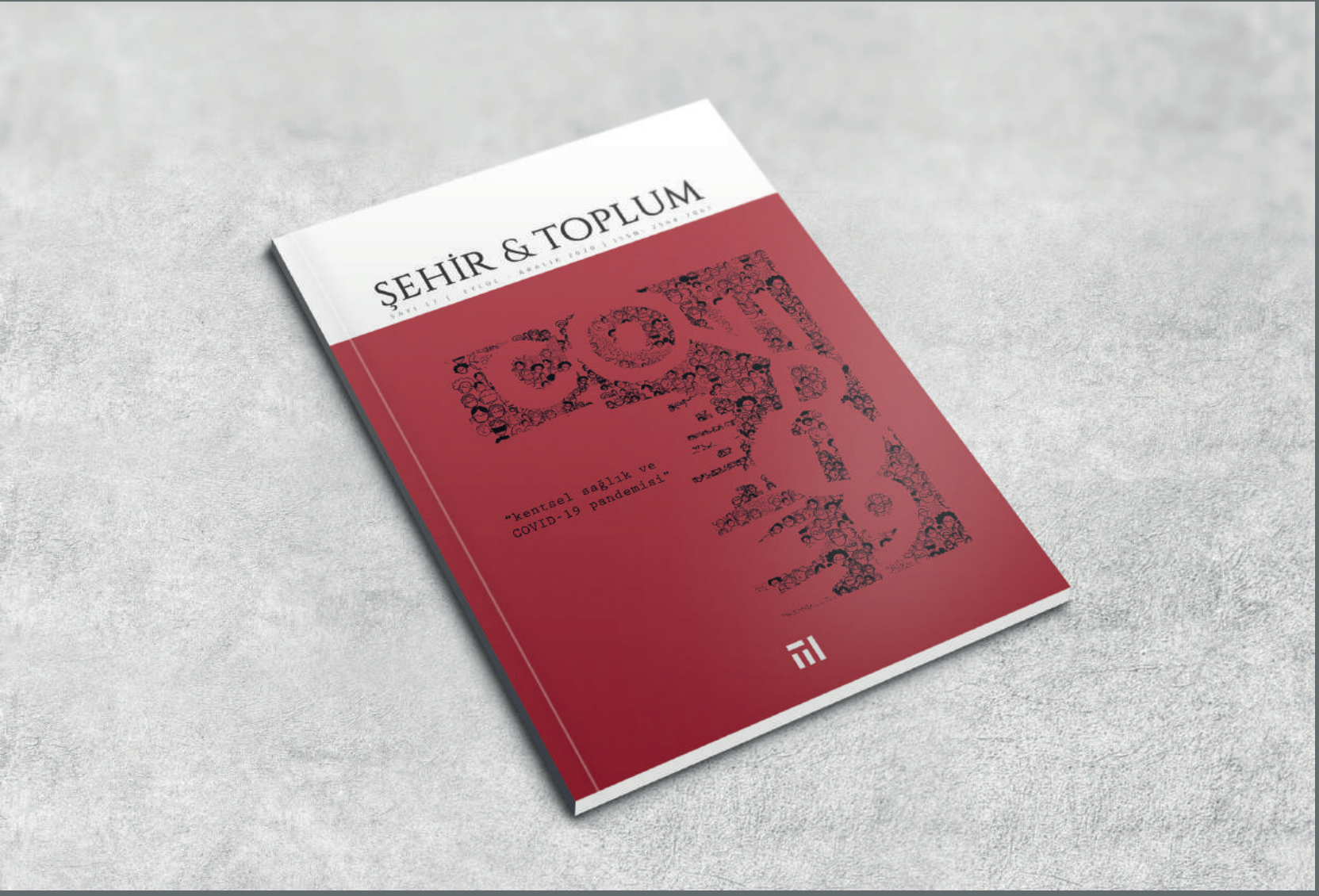

Şehir & Toplum dergisinin 17. sayısı "Kentsel Sağlık ve COVID-19 Pandemisi" dosya konusuyla çıktı

Şehir & Toplum'un son sayısı hem kent sağlığı konusuna bir bakış hem de veba, grip, HIV/AIDS gibi pandemiler arasında yerini alan COVID-19 kapsamında değerlendirmeler sunuyor.

Küresel stratejiler, ülke politikaları, kentlerdeki ve kurumlardaki kurumlardaki uygulamalara ve kişisel inisiyatiflere rağmen virüse karşı kesin çözüm bulunamadığı için sürerken dergi, gündemi kayıt altın almayı ve tartışma alanlarını genişletmeyi amaçlıyor.

MARMARA BELEDİYELER BİRLİĞİ
KÜLTÜR YAYINLARI

Sarıdemir Mah.Ragıp Gümüşpala Cad. No: 10 Eminönü 34134 Fatih-İstanbul/Türkiye
T: +90 (212) 402 19 00 F: +90 (212) 402 19 55 info@mbb.gov.tr

SKA 3: SAĞLIK VE KALİTELİ YAŞAM

Üçüncü Sürdürülebilir Kalkınma Amacı kapsamında, salgın hastalıkları yok etme, herkesin sağlık hizmetlerine erişimini sağlama, tehlikeli kimyasallar ile çevre, su ve toprak kirliliği sebepli ölümleri ve hastalıkları azaltma gibi hedeflere ulaşılması amaçlanıyor.

BÜŞRA YILMAZ*, ÖZGE SİVRİKAYA**

8 DAKİKA

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından belirlenen "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" (SKA), küresel düzeyde ivedi olarak çözüme ulaştırılması gereken meseleler için evrensel bir eylem çağrısı olarak karşımıza çıkıyor. Bu çağrıda, belirlenen 15 yıllık sürede ulaşılması ümit edilen 17 farklı amaç bulunuyor. Birbirinden önemli konulara dikkat çeken amaçların üçüncüsü, COVID-19 salgını ile hem kamu kurumları ve özel kuruluşların hem de bireylerin birdenbire başat gündemi haline gelen sağlık konusu ile ilgili. "Sağlık ve Kaliteli Yaşam" başlıklı SKA 3 kapsamında, anne, yenidoğan bebek ve beş yaşın altındaki çocuk ölümlerini azaltma, salgın hastalıkları yok etme, madde kullanımını önleme ve tedavi etme, herkesin sağlık hizmetlerine erişimini sağlama, tehlikeli kimyasallar ile çevre, su ve toprak kirliliği sebepli ölümleri ve hastalıkları azaltma, trafik kazası kaynaklı ölümleri azaltma gibi hedeflere ulaşılması amaçlanıyor. Bugünlerde gündelik yaşamlarımıza ket vuran COVID-19 salgını nedeniyle sağlık kapsamındaki çalışmalar hız kazanmış durumda. Öte yandan merceğimizi büyütüp SKA 3'ün alt hedeflerine odaklandığımızda her alt hedefin gerçekleşmesi için aynı çabanın sarf edildiğini söylemek zor. Bu hedefleri gerçekleştirmek için toplumdaki tüm birey, kurum ve otoritelere büyük sorumluluklar düşüyor. Dünya nüfusunun %50'sinden fazlasının kentlerde yaşaması sebebiyle SKA 3 bünyesinde oluşturulan 9 alt hedefe ulaşılmasında özellikle kent yönetimlerine önemli roller düşüyor. Bin Yıllık Kalkınma Amaçları'ndan bu yana yerel yönetimler, sağlığa dair küresel hedefleri gerçekleştirmek için merkezi yönetimlerce yürütülen çalışmaları destekledikleri gibi kendileri de yerelin ihtiyaçları doğrultusunda ve kaynakları el verdiğince projeler üretiyorlar. Belediyelerin SKA 3 kapsamında yürüttükleri çalışmalardan bazılarını "yerel yönetimler ne yapabilir?" sorusuna somut bir cevap verebilmek için derledik.

Yerel Yönetimlerin Yenidoğan ve 5 Yaş Altı Çocukların Ölümlerini Azaltmaya Yönelik Uygulamaları: Ümraniye Belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Çalışmaları

UNICEF, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Bankası Grubu ve BM tarafından 2017 yılında yayınlanan Çocuk Ölümlerinde Düzeyler ve Eğilimler raporunda dünya genelinde 'beş yaşından önce ölen çocuk' sayısının 2016 yılında 5,6 milyon olduğu belirtilmiş[1]. Bu ölümlerin %46'sını yenidoğan bebek ölümleri oluşturuyor. Canlı doğanlar arasında ise ölümler en çok bebeklerin ilk ayında görülüyor. Canlı doğan her 1000 bebekten 19'u doğumundan sonraki ilk ay içinde hayata veda ederken bu sayı birinci aydan bir yıla kadar olan dönem içinde ölen bebekler için 12, 1-5 yaş arasındaki çocuklar için ise 11 olarak tespit edilmiş. Raporda 5 yaş altı çocukların çoğunlukla "önlenebilir sebeplerle" öldüğünün ve ölümlerin yarısının kötü beslenmeden kaynaklandığının altı çizilmiş. Öte yandan güvenilmez su, temizlik ve hijyen sorunları

> **"COVID-19'un hepimize verdiği birçok dersten biri de sağlığın satın almaya gücü yetenler için lüks bir eşya olmadığı, bir zaruret, bir insan hakkı olduğudur.***"**
>
> **Tedros Adhanom Ghebreyesus DSÖ Genel Direktörü**

* MBB Şehir Politikaları Merkezi Uzmanı
** MBB Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Elçisi
*** İngilizcesi: "COVID-19 is teaching all of us many lessons. One of them is that health is not a luxury item for those who can afford it; it's a necessity, and a human right."

da yenidoğan ve 5 yaş altı çocuk ölümlere sebep olan diğer önemli faktörler olarak karşımıza çıkıyor.

Durum böyleyken yerel yönetimlerin yenidoğan ve 5 yaş altı çocukların ölümlerinin azalması için sıklıkla yoksulluğun zeminini oluşturan bu faktörleri ortadan kaldırmayı amaçlayan çalışmalar yürüttüklerini görüyoruz. Bu çalışmalardan birini Ümraniye Belediyesi 2014 yılında başlattı. Ümraniye Belediyesinin Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı ile birlikte yürüttüğü "Anne ile 0-1 Yaş Bebek Eğitimi, Bakımı ve Beslenme Desteği" projesi, "weaning" yani anne sütü yokluğuna alıştırma döneminde olan bebeklerin sağlıklı ve uygun bir şekilde beslenmesini sağlamayı amaçlıyor. Bu kapsamda, anne sütü dışında ek besine geçmeye hazırlanan 5-6 aylık bebeklerin annelerine, bebeklerinin beslenme ve bakımları ile ilgili eğitim verilip söz konusu bebeklerin beslenme düzenleri ve diyetleri belirli aralıklarla annelere yapılan anketler yoluyla takip edildi. Ayrıca, belediye projenin bir parçası olarak maddi desteğe ihtiyaç duyan aileleri tespit ederek bu ailelere süt, mama, bebek bezi gibi ürün yardımında bulundu[2].

Konu ile ilgili bir diğer yaratıcı çalışma ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından başlatıldı. COVID-19 sürecinde ihtiyaç sahipleri ve yardımsever vatandaşları bir araya getiren "Askıda Fatura" uygulamasına Haziran ayında "Anne-Bebek Paketi" sekmesi eklendi. Açlık, hijyen ve temizlik sorunlarının önüne geçmeyi hedefleyen Anne-Bebek Paketi sekmesi aracılığıyla yardım etmeye gönüllü bireyler, 0-3 yaş arası 1 ya da 1'den fazla bebek sahibi olan ihtiyaç sahibi ailelere bez, mama ve hijyen paketi yardımı yapabiliyor. SKA 3'e doğrudan hizmet eden Askıda Fatura Anne-Bebek Paketi uygulaması ile,2020 yılı Eylül ayı itibarıyla 2206 anne ve bebeğin hayatına katkı sağlandı[3].

Evrensel Sağlık Güvencesini Sağlama ve Yerel Yönetimler: Makassar - Endonezya & Lagos - Nijerya Belediyeleri

"Kimseyi Geride Bırakmamak" (Leaving No One Behind) mottosuyla oluşturulan küresel amaçların 3.8. alt hedefi, "yaşam standartlarına bakılmaksızın herkesin ihtiyacı olan sağlık hizmetlerini alması ve sağlık hizmetlerine erişimin finansal zorluğa yol açmaması" (DSÖ ve Dünya Bankası, 2017, xii) olarak tanımlanan evrensel

[1] UNICEF, Dünya Sağlık Örgütü, Dünya Bankası Grubu ve BM. (2017). Levels and Trends in Child Mortality Report 2017.
https://www.unicef.org/publications/files/Child_Mortality_Report_2017.pdf
[2] Proje ile ilgili detaylı bilgi için:
https://projeler.umraniye.bel.tr/tr/projeler/proje/anne-ile-0-1-yas-bebek-egitimi-bakimi-ve-besl/90/anne-ile-0-1-yas-bebek-egitimi-bakimi-ve-besl/185
[3] Proje ile ilgili detaylı bilgi için:
https://askidafatura.ibb.gov.tr/mother-baby
[4] World Health Organization ve the World Bank. (2017) Tracking universal health coverage: 2017 global monitoring report.
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259817/9789241513555-eng.pdf;jsessionid=A77BF62871A4727B418FCE6DEAFBB46F?sequence=1

> **Merceğimizi büyütüp SKA 3'ün alt hedeflerine odaklandığımızda her alt hedefin gerçekleşmesi için aynı çabanın sarf edildiğini söylemek zor.**

sağlık güvencesinin (universal health coverage - uhc) inşa edilmesini hedefliyor. Bu kavramın bir boyutu olan temel sağlık hizmetlerine erişim verilerine baktığımızda, dünya nüfusunun en azından yarısının ihtiyacı olan temel sağlık hizmetlerine erişemediği tahmin ediliyor[4]. Bu noktada, yerel yönetimlerin sağlık hizmetlerine erişimi toplumun her kesimine yayabilmek için en ufak katkının dahi büyük bir iyileşme ve gelişme sağlayacağı ve desteğe en fazla ihtiyacı olan bölgelerde çalışma yürütmesi, SKA kapsamında ulaşılması amaçlanan seviyeye erişimde büyük bir ivme sağlayabilir. Endonezya'nın Makassar Belediyesinin yürüttüğü "Bizim Doktor (Dottorotta)" projesi bu hareketlenmeyi sağlayabilecek yerel çabalardan biri[5]. 2014 yılında dönemin Belediye Başkanı Ramdhan Pomanto tarafından başlatılan ve yerel bütçe ile finanse edilen proje ile Makassar şehrinde yoksulluk sınırında veya altında yaşayan herkesin sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlaması amaçlamış. Proje kapsamında basit yaralanmalardan tüberküloz gibi ağır hastalıklara kadar farklı fiziksel veya psikolojik hastalıkların tedavisi için doktor, hemşire, fizyoterapist gibi sağlık çalışanları söz konusu gruptaki hastaların evlerine giderek tedavilerini gerçekleştirmiş. "Bizim Doktorlar" projesinde görevli sağlık çalışanlarının müdahale edemediği durumlarda ise proje takımı, ilgili hastaları en yakın hastaneye sevk etmiş. Projede 7 gün 24 saat verilen evde sağlık hizmetlerine ek olarak hastaların ailelerine ev temizliği, uygun ev havalandırması gibi sağlıklı yaşamla ilgili eğitim verilerek onların sağlıklı yaşamla ilgili bilinçlendirilmesi sağlanmış. Toplamda 19.303 kişiye ulaşılan projenin uzun vadede Makassar'da yaşayan insanların sağlık seviyelerini artıracağı düşünülüyor.

Sağlık hizmetlerine erişimle ilgili bir diğer çalışmayı da Nijerya'daki Lagos Belediyesi, farklı ulusal ve uluslararası kuruluşun işbirliğiyle yürütüyor[6]. 2015 yılında başlatılan "Mokako / Iwaya Temel Sağlık Hizmeti" projesi ile nüfusunun yarısından fazlası yoksulluk sınırı altında yaşayan; temel altyapıya, temiz içilebilir suya ve geleneksel sağlık hizmetlerine erişimi olmayan; anne ve bebek ölümlerinin çokça yaşandığı; ergen gebeliğinin fazlaca olduğu ve hijyen koşullarının kötü olması sebebiyle kolera, AIDS, sıtma gibi bulaşıcı ve salgın hastalıkların yaygın olduğu Mokako / Iwaya topluluğunun yaşadığı bölgede herkesin erişebildiği kapsayıcı ve bütünleşik temel sağlık sistemi kurulması amaçlanmış. Proje, "Farkındalık Uyandırma, Sağlığa Teşvik, Kapasite İnşası", "Sağlık Makamları Sistemi Kurulması", "İleri Temel Sağlık Merkezi Kurulması" olmak üzere 3 temel bileşenden oluşuyor. Projenin ilk ayağında düzenli olarak sağlığa teşvik ve farkındalık uyandırma etkinlikleri ve farklı mekânlarda yerinde mobil sağlık etkinlikleri düzenlenmiş, bölgede sağlık hizmeti veren iyileştiriciler ve doğum görevlilerinin katılımıyla seminerler ve çalıştaylar organize edilmiş. Henüz başlamayan ikinci ve üçüncü bileşenler çerçevesinde ise geleneksel sağlık hizmeti sağlayıcıları, belirlenen kriter ve standartlara göre yaratılan farklı sağlık mevkilerine getirilerek anne ve çocuk birimlerine sahip İleri Temel Sağlık Merkezi kurulacak.

Uyuşturucu Madde ve Alkol Bağımlılığı: Kartal Örneği

SKA 3 kapsamında ele alınan uyuşturucu madde ve alkol bağımlılığı kanser, kalp ve göğüs

[5] Proje ile ilgili detaylı bilgi için: https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=30873#intro

[6] Proje ile ilgili detaylı bilgi için: https://use.metropolis.org/case-studies/makokoiwaya-primary-healthcare-project#casestudydetail

hastalıkları gibi birçok fiziksel ve psikolojik hastalığı tetikliyor, ölüm ve yaralanmalara sebep oluyor. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından yayınlanan bir rapora göre dünya üzerinde 15-64 yaş aralığındaki 275 milyon kişi 2016 yılında en az bir kere uyuşturucu madde kullanmış[7]. Bu kişilerden 31 milyonu uyuşturucu kullanımı sebebiyle tedavi gerektiren sağlık sorunları yaşamış. 2015 yılında ise 450.000 kişi madde kullanımı sebebiyle hayatını kaybetmiş. Öte yandan bu tarz bağımlılıkların sosyal sorunları da tetiklediği söylenebilir. Örneğin, 2013 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de suça sürüklenen çocukların %41.9'unun bağımlılık yapan madde kullandığı tespit edilmiş. Üstelik kullanımlarının birçok bireysel ve sosyal olumsuz sonucu olan bu gibi maddeler günümüzde daha çeşitli ve kolay erişilebilir[8]. Bu şartlar karşısında farklı yönetim kademelerince, madde ve alkol bağımlılığını azaltmaya dair farkındalık sağlama, önleyici tedbirler alma ve bağımlılık sonrası tedavi uygulama olmak üzere üçayak halinde çalışma yürütülüyor. Hayatlara en hızlı dokunuşu gerçekleştirebilecek olan yerel yönetimlerin de bu konuda çoktan aksiyon aldığını söylemek mümkün. Bağımlılığı azaltmaya yönelik çalışma yapan belediyeler arasında Kartal Belediyesi de yer alıyor. Belediyenin yürüttüğü "Hedef Benim Çocuğum mu?" projesi, uyuşturucu ve madde bağımlılığı kapsamında toplumsal bir iyileşme sağlayabilmek adına başlatıldı. Proje bünyesinde gerçekleştirilen "Koruyucu ve Önleyici Çalışmalar" çerçevesinde, genç yaş grubu bireylerin bağımlılık yapan maddeler ve zararları üzerine bilinç ve farkındalık kazanmasını sağlandı, okullarda eğitim programları düzenlendi, gençler sosyal ve sportif aktivitelere yönlendirildi ve konu ile görsel, yazılı ve işitsel materyaller hazırlanarak dağıtıldı. Projenin diğer bir ayağı olan "Risk Gruplarına Yönelik Çalışmalar" kapsamında ise Rehabilitasyon ve Yaşam Becerileri Merkezleri kurularak bu merkezlerde riskli gruplarda yer alan bireylerin ilgi odağına faydalı hobi veya çalışma alanları yerleştirme, madde bağımlısı kişilerin sosyal hayata uyumunu sağlama ve bağımlı kişilerin tedavileri için sağlık kuruluşlarına yönlendirmeler yapma hedeflendi. Projede çocukları ile kaliteli iletişim kurabilmeleri adına ailelere de eğitimler düzenlendi.

> **SKA 3 bünyesinde oluşturulan 9 alt hedefe ulaşılmasında özellikle kent yönetimlerine önemli roller düşüyor.**

[7] World Drug Report 2018 (United Nations publication, Sales No. E.18.XI.9). https://www.unodc.org/wdr2018/prelaunch/WDR18_Booklet_1_EXSUM.pdf

[8] Ibid.

Kaynakça

World Health Organization and International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. (2017). Tracking universal health coverage: 2017 global monitoring report.

Copyright: City of Mannheim

MANNHEİM BELEDİYE BAŞKANI DR. PETER KURZ İLE KENTE DAİR

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na (SKA'lar) ulaşma konusunda yerel düzeyde önemli çalışmalar yapan ve Almanya'nın ilk Gönüllü Yerel Değerlendirme Raporunu (Voluntary Local Review - VLR) hazırlayan Mannheim'ın Belediye Başkanı Dr. Peter Kurz ile belediyelerin sürdürülebilir topluluklar inşaa edilmesindeki rolü, şehirler arası işbirliklerinin önemi, yerel demokrasiyi güçlendirecek katılımcı mekanizmalar ve yereldeki kimlik çeşitliliğin yönetimi hakkında konuştuk.

BURCUHAN ŞENER* - ÖZGE SİVRİKAYA**

13 DAKİKA

Bugün, iklim değişikliği ve çevre kirliliği gibi doğada yaşanan tahribat ve dönüşüm sebebiyle insan dahil birçok canlı türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Bugün, dünya nüfusunun yüzde onu aşırı yoksullukla mücadele ederken her 9 kişiden biri açlık sorunu yaşıyor. Bugün, dünyanın farklı yerlerindeki birçok insan ırk, yaş, cinsiyet, etnik köken, inanç gibi biyolojik varlıklarının bir sonucu olarak oluşan ya da bilinçli iradeleriyle sonradan seçtikleri kimlikleri sebebiyle ayrımcılığa maruz kalıyor ve toplumdaki hizmet ve fırsatlardan herkes gibi eşit bir şekilde yararlanamıyor.

Yukarıda sayılan ve gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın tüm toplumlarda yansımalarını bulabileceğimiz bu sorunlar, dünyanın karşı kaşıya olduğu "küresel sorunların" yalnızca bir kısmı. Üstelik, çoğu insan kaynaklı olan bu sorunlar, Covid-19 salgını gibi krizlerle daha da derinleşiyor. Canlı yaşamının devamlılığı, çevrenin korunması ve daha adil, kapsayıcı, güvenli ve dayanıklı toplumlar yaratılması için çözüm önerilerine ve çözüm için atılan adımlara her zamankinden daha çok ihtiyaç var. Bu noktada, sorunların büyük bir bölümü kentlerde cereyan ettiği düşünüldüğünde çözümlerin üretilmesi ve uygulanması konusunda kent yönetimlerine önemli roller düştüğü sıklıkla söyleniyor. Peki, sürdürülebilir bir dünya için kentlerin rolleri tam olarak nedir? Kapsayıcı şehirler nasıl inşa edilir? Şehirlerin karşı karşıya kaldığı sorunlarını çözmede yerel diplomasinin yeri neresidir? Şehrin temel paydaşları yerel karar alma sürecine hangi yollarla dahil edilebilir? Bu soruları söz konusu konularda çalışma yürüten Mannheim Belediye Başkanı Dr. Peter Kurz'a yönelttik.

> **2030 Gündemi'nin yerel düzeyde uygulanmasıyla Mannheim daha sürdürülebilir bir dünyaya önemli bir katkıda bulunuyor.**

Mannheim şehrinin Küresel Gündemi kendi yerel eylem planına dahil ettiğini ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (SKA'lar) çok ciddiye aldığını biliyoruz. Sizce şehirlerin küresel hedeflere ulaşmada oynadığı rol nedir?

BM 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar) tüm ülkeler için bir eylem çağrısıdır. Dünya nüfusunun yarısını şehirlerin oluşturduğunu düşünürsek, bu amaçların neredeyse hiçbirine şehirlerin katılımı olmadan ulaşılamaz. Şehirler mevcut küresel zorluklardan doğrudan etkilenmekte; fakat aynı zamanda insanlara da yakınlar, bu da olumlu bir etkileri olabileceği anlamına geliyor. Bu nedenle şehir düzeyinde eyleme geçmek hayati önem taşımakta ve yerel, bölgesel otoriteler bu konuyla yeterince ilgilenirse SKA'lara ulaşma şansımız önemli oranda artar. Bu yüzden şehirler, günümüzde yerel düzeyde yenilikçi ve sürdürülebilir kalkınmanın itici gücü olabilir ve olmalıdır da.

Mannheim, 2030 Gündemi'nin uygulanmasında öncü bir rol üstlenmek istiyor ve bu bağlantıda büyük ölçekli bir katılım süreci başlattı. 2.500'den fazla Mannheim sakiniyle, şirketler, kurumlar, girişimler, birlikler ve üniversitelerle beraber çalıştık ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacının yerel düzeyde nasıl gerçekleştirilebileceği, 2030'da Mannheim'daki hayatımızın nasıl olması gerektiği üzerine çok sayıda tasarı oluşturduk. Bu sürecin sonucunda da "Mannheim 2030" isimli misyon bildirgemiz ortaya çıktı.

2019'da, SKA'ların uygulanmasında kaydettiğimiz ilerlemeyi Birleşmiş Milletler'e bildirdik ve böylece Mannheim, Gönüllü Yerel Gözden Geçirme Raporunu yayımlayan ilk Alman şehri oldu. 2030 Gündemi'nin yerel düzeyde uygulanmasıyla Mannheim daha

* MBB Uluslararası İşbirliği Koordinatörü
** MBB Uluslararası İşbirliği Uzmanı

sürdürülebilir bir dünyaya önemli bir katkıda bulunuyor.

TED konuşmanızda "Mannheim Modeli SKA'ların uygulanmasında rol model olabilir." demiştiniz. Bu kavrama aşina olmayan birine Mannheim Modelini nasıl tanımlarsınız?
2008'de iddialı bir analiz projesi bağlamında Mannheim'ın güçlü yönlerine ve geliştirilebilir eylem alanlarına odaklanmak için bir yola çıkıldı. İlk sonuç, şehrimizin -daha sonraları stratejik amaçların tanımlanmasında temel olarak kullanacağımız- belli başlı, tarih boyunca gelişmiş özelliklerinin ve zorluklarının genel bir tablosuydu. Bu stratejiyi SKA'lar kapsamında tekrar gözden geçirdik fakat aynı sistematik yaklaşımı koruduk. 7 stratejik amaçtan oluşan ve kentsel bir topluluğun konuyla ilişkili tüm sosyal ekonomik ve ekolojik yönlerini kapsadığı gibi, aynı zamanda küresel zorluklarla boğuştuğumuz bu zamanlarda aktif bir şekilde beledi ve yerel siyasi süreçleri şekillendirmenin temellerini atan programımızın anahtar kelimesi "sürdürülebilirlik". Belirli amaçların her biri için tanımlanan bir dizi göstergeyi kullanarak artık faaliyetlerimizi ve eylemlerimizi düzenli olarak değerlendiriyoruz, bu sistemi bütçemizle de birleştirdik. Bu netice ve süreç, bizi yönetişim açısından öncü bir şehir yaptı.

> **Bireysel özgürlük değerinin tamamlayıcısı ise toplumun bir üyesi olarak bireysel sosyal sorumluluk gerekliliğidir. Kısacası, özgürlük sorumluluk gerektirir.**

Mannheim'da, yaklaşık 170 farklı milletten insanlar yaşamakta nüfusunun yaklaşık yüzde 30'u yurtdışında doğmuş insanlardan oluşuyor. Mannheim'ı -cinsiyet, ırk, gelir, yaş veya engel durumu fark etmeksizin- herkesin yaşayabileceği ve gelişebileceği bir şehir haline getirmek için ne gerekir? Çeşitliliği yönetme stratejiniz nedir? Bu stratejiyi uygularken zorluklarla karşılaşıyor musunuz? Karşılaşıyorsanız, bu zorlukların üstesinden nasıl geliyorsunuz?
Almanya Federal Cumhuriyeti'nin liberal demokratik sosyal düzeninde, bireysel temel haklar ve özgürlük hakları anayasal önceliğe sahiptir. Bireysel özgürlük değerinin tamamlayıcısı ise toplumun bir üyesi olarak bireysel sosyal sorumluluk gerekliliğidir. Kısacası, özgürlük sorumluluk gerektirir.

"Mannheim 2030" misyon bildirgemize göre, Mannheim kendini çeşitlilik içinde bir arada yaşama konusunda rol model olmayı hedefleyen kapsayıcı bir metropol olarak görmekte.
Yoğun geçen bir katılımcı süreç boyunca, 100 farklı sivil toplum kuruluşundan temsilciler, çeşitlilikle nitelenen bir şehirde bireysel özgürlük talebinin ve sorumlu toplumsal hareketlerin şekillenebileceği normatif koşulları masaya yatırdı. Sonuç olarak, mahalle birliklerinden büyük uluslararası şirketlere kadar bugüne kadar 300'den fazla kurumun imzaladığı Çeşitlilik İçinde Birlikte Yaşamak için Mannheim Bildirisi ortaya çıktı. Bu imzalarla; farklı kimlik ve yaşam tarzlarının eşit haklarını tanıma, ayırımcılığın her türlüsüyle savaşma ve hem kendi içlerinde hem de kentsel toplumumuzda kamusal ortak eylemler aracılığıyla eşit fırsatlar sağlama konusunda gönüllü taahhütlerini beyan etmiş oldular.

Son beş yılın deneyimi, çeşitlilik içinde bir arada yaşamak için oluşturulan bu birlikteliğin verimli olması için ortak eylem yaklaşımının önemini göstermekte: Mannheim Bildirisi'nin uygulanmasına yönelik ortak taahhütlerinde, farklı kurumlar çok taraflı iş birliklerinde bulunur ve böylelikle diğer ortakların farklı bakış açılarından ve becerilerinden yararlanırlar. Böylelikle farklılıklar ve "ötekilik", zenginlik ve potansiyel olarak görülür; ön yargıları ve kalıplaşmış yargıları yıkarak karşılıklı güven ilişkisi yaratılır. Buradaki temel zorluk; tüm ortakların kendi heterojenlikleri içinde uygun bir şekilde katkıda bulunabilecekleri kadar geniş bir yelpazede imkânlar sunabilmek. İmza sahiplerinin sayısı arttıkça, bu çok yönlü birlikteliğin yönetimine yönelik talepler de artıyor. Aynı zamanda, büyüyen bu birliktelik kentsel toplumumuzdaki sosyal uyumu ve çeşitliliği tanıyan ve çeşitliliğe değer veren, kapsayıcı ve dayanışmacı bir topluluğun öz imajını güçlendirir. Bu nedenle, çeşitlilik için yapılan bu birliktelik temel demokratik anlayışımızın bir yansımasıdır.

Röportajlarınızdan birinde, şehirlerin gelişiminde şehirler arası iş birliğinin öneminin altını çizmiştiniz. Sizce şehirler arası iş birliği Mannheim'ın gelişimine hangi yönlerden katkıda bulunuyor? Diğer şehirlerden bir şeyler öğrenmek için yeni fırsatları nasıl yaratıyorsunuz? Cevabınızı somut örneklerle detaylandırır mısınız?
Şehirler dünya çapında benzer küresel zorluklarla karşı karşıya. İkim değişikliği, eşitsizlik veya dijitalleşme gibi küresel zorluklara çözüm bulmak, ulusal sınırların ötesinde iş birliğine olan ihtiyacı arttırmakta. Şehirler arası iş birliği; küresel sorunlar üzerinde yerel düzeyde beraber çalışmak, en iyi uygulamaları benimsemek ve paylaşmak, dünya çapında öncü şehirlerin stratejilerinden ders çıkarmak için mükemmel bir olanak sağlıyor. Mannheim, küresel sorumluluğa sahip uluslararası bir şehir, bu yüzden uluslararası iş birliği yerel politikamızın ayrılmaz bir parçası. Yıllar boyunca çok şey öğrendik, örneğin yeni girişimlerin nasıl başarılı bir şekilde geliştirileceği gibi.

Yeni şehirler arası iş birliğinin önemli bir başlangıç noktası, dünyanın dört bir yanındaki kardeş şehirlerimizle sürdürdüğümüz uzun süreli temaslardır. Stratejik ortaklık projelerinde birlikte çalışabilmek ve şehirler arası bilgi alışverişini mümkün kılmak için bu güçlü ağları temel olarak kullanmayı hedefliyoruz. Mannheim çok çeşitli bir şehir olduğundan, yerel göçmen grupları da kendi memleketleri için katılıma teşvik

ediyoruz. Mannheim şehri olarak, yerel halkın girişimleriyle yeni şehirler arası projeler geliştiriyoruz.

Bu projelerin en güzel örneklerinden biri Kilis ile devam eden iş birliğimiz. 2017'de Mannheim, Mannheim İslam Toplulukları Çalışma Grubu (AKIG) ile birlikte, Suriye'den gelen büyük mülteci akınını idare etmede bu Türk şehrini desteklemek için bir iş birliği projesi başlattı. Projenin genel amacı; Kilis'te modern, yerel bir toplum eğitim merkezi inşa ederek Suriyeli kadın mülteciler ve Türk kadınları için eğitimsel ve mesleksel fırsatları geliştirmek. Proje, Suriyeli kadınların ekonomik ve sosyal bütünleşmesini teşvik etmek ve Türk toplumu içindeki sosyal uyumu güçlendirmek amacıyla, bilhassa altyapı yatırımını ve kapasite geliştirme önlemlerini birleştiriyor. Mannheim'daki göçmen sivil toplum gruplarıyla yakın iş birliği, şehirler arası projelerin başarılı bir şekilde uygulanmasının önemli bir ayağı.

Yerel demokrasiye değer veren bir belediye başkanı olduğunuzu biliyoruz. Bir konuşmanızda "Katılım, kararı etkilemekten çok şehri beraber yaratmak anlamına gelir." demiştiniz. Bu cümleyle neyi kastettiğinizi açıklar mısınız? Mannheim sakinleri yerel karar alma sürecine nasıl dahil edilmekte?

Şehirlerimizi daha adil, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek istiyorsak bunu ortak bir çaba olarak görmemiz gerekir. Şehir, şehir yönetimi tarafından yaratılmaz. Beraber yaratmak; vatandaşların, birliklerin, şirketlerin, belediye meclisinin ve yönetimin birlikte ulaşılan ortak hedefler ve projeler için çabalaması anlamına gelir. İnsanlara bir meydan planı hakkında ne düşündüklerini sormak katılımın ilk seviyesidir; komşularla ve kullanıcılarla planlamak ise "beraber yaratmak" dediğimiz şeydir. Bakım ve kullanım sorumluluğunu paylaşmak bir adım daha ileri bir seviye.

Mannheim 2030 misyonumuzda yer alan yedi konudan biri "Demokrasi, Adanmışlık ve Katılım" olarak belirlendi. Amacımız, demokrasinin Mannheim günlük yaşamının bir parçası olması. Bu hedefe ulaşmanın bir yolu, ilçelerde de merkezi olmayan çok sayıda yenilikçi ve düşük eşikli katılım faaliyetleri sunmak. Katılım, demokratik değerleri güçlendirir: Sosyal farklılıkları azaltır ve farklı nüfus gruplarının bütünleşmesini destekler. Katılım sürecinin mümkün olan en yüksek kalitede olmasını sağlamak, ilgili paydaşları dahil etmek ve şeffaf iletişim sağlamak amacıyla şehir yönetimi bünyesinde katılım sürecini koordine eden ve denetleyen bir departman oluşturduk. Elbette, katılım süreci her zaman resmi organlarla iç içedir. Tüm süreçlerin sonunda kararlar belediye meclisi tarafından alınır, ki o da şehir vatandaşları tarafından demokratik olarak seçilen bir organdır.

Küresel bir pandemiyle karşı karşıyayız. Pandemi büyük ölçüde kentsel bir olay olduğundan, gelecekteki tehditler karşısında nasıl daha sürdürülebilir, dayanıklı ve yaşanabilir şehirler geliştirebiliriz? Mannheim'da hangi önlemleri uyguladınız?

En nihayetinde gezegenin geleceğinin nasıl olacağı sorusu; şehirlerin gelişime, hepimizin karşı karşıya olduğu bu büyük zorluklara nasıl tepki verdiklerine bağlıdır. Yüzleştiğimiz iklim değişikliği, doğal kaynaklarımızın korunması, kentleşme gibi küresel zorluklar olağanüstü bir boyutta. Bu zorluklar, ancak şehirlerin tam potansiyelini kullanılabilir hale getirirsek başarılı bir şekilde ele alınabilir. Görevin boyutunun farkında olmamız gerek. Sürdürülebilir bir ekonomi ve toplum yaratmak için, tarihte hiç görülmemiş kasıtlı bir dönüşüm sürecini yönetmeliyiz. Bu muazzam görevi sanayi, ticaret, hizmet, siyaset ve sivil toplum olmak üzere tüm düzeylerde ve sektörlerde ele almalıyız. Bunu yerel düzeyde yapmıyorsak tüm bu öznelere ulaşmamız mümkün değil. Şehirler harekete geçmeli, bu yolda yol göstericimiz olabilirler.

PLASTİK VE KENT

Plastik vaat ettiği -ucuzluk ve dayanıklılık gibi- tüm avantajlarıyla birlikte günlük hayatımızın her alanında karşımıza çıkıyor. Yarısı tek kullanımlık ürünlerden oluşan plastik atığı ise özellikle okyanuslar ve yaban hayat üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, muazzam bir çevresel sorun olarak görülüyor. Günümüzde plastik atık doğal ortamda o kadar yaygın ki, bilim insanları ileride plastiğin Antroposen Çağının jeolojik bir göstergesi olabileceğini söylüyorlar. Bunda kentlerin payı da oldukça büyük. Bugün denizleri kirleten plastik atıkların %60'ının kentlerden geldiği tahmin ediliyor.

KENT'in bu sayısında "Çizgi-Kent" bölümünü "Plastik ve Kent" temalı yaratıcı görsel çalışmalara açtık. Batuhan Guguk ve Cansu İlhan'ın Dünya Saat'i zamanın dolmak üzere olduğunu gösteriyor ve plastik bir saatli bomba haline gelmiş olan bir dünya için alarm veriyor. Berkay Çakır'ın Kuş Yuvası, plastik atığının doğal yaşam üzerindeki etkisini kent sakini ya da kentin komşusu olan bir kuşun günlük yaşamı üzerinden aktarıyor. Ghita Zerrouk'un Tetris'i ise, plastiğin gittikçe hızlanan üretim-tüketim sürecini vurgulayarak oyunun sonuna yaklaştığımız uyarısında bulunuyor. Geleceği "plastik" olan bir şimdinin çıkmazına işaret ediyor. Kısacası Turgut Uyar'ın "Geyikli Gece"sinin eşiğindeyiz: "Halbuki korkulacak hiçbir şey yoktu ortalıkta/Her şey naylondandı o kadar/Ve ölünce beş on bin birden ölüyorduk güneşe karşı."

Görsev Argın

BERKAY ÇAKIR 3. Sınıf Lisans Öğrencisi, Çankaya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

BATUHAN GUGUK Şehir Plancısı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir Planlama Bölümü

CANSU İLHAN
Araştırma Görevlisi, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

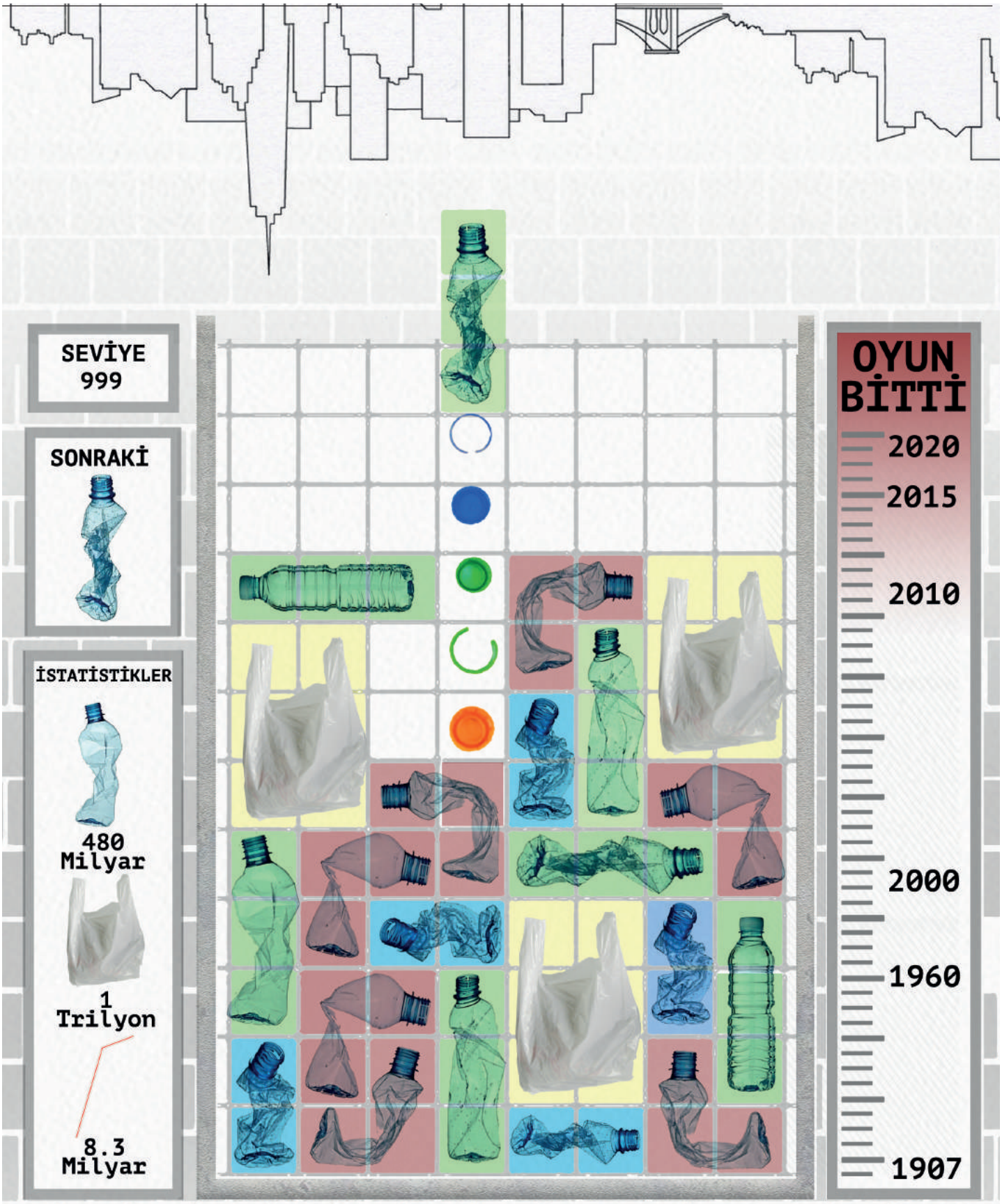

GHITA ZERROUK Nişantaşı Üniversitesi Mimarlık 4. Sınıf Öğrenicisi

ACİL DURUM YÖNETİŞİM GİRİŞİMİ COVID-19'UN ETKİLERİNİ İZLİYOR

Mevcut sağlık krizinin dünyadaki yerel ve bölgesel hükümetler için yarattığı zorlukların farkında olan UCLG, Metropolis ve London School of Economics Cities, yeni "Şehirler ve Bölgeler için Acil Durum Yönetişim Girişimi"nde güçlerini birleştiriyor.

DAMLA ÖZDEN, MÎNA EKEMAN

3 DAKİKA

Mevcut COVID-19 krizi, çeşitli hükümet düzeylerinin yönetim kapasitelerinin küresel acil durumlara yeterli müdahalelerde bulunmak için henüz yeterli olmadığını, 21. yüzyılın zorluklarına hızlı bir şekilde uyum sağlayabilmek için kentsel ve bölgesel yönetim yaklaşımlarında reform ve değişiklik ihtiyacının gerekliliğini göstermiştir. Şehirler ve Bölgeler için Acil Durum Yönetişim Girişimi (Emergency Governance Initiative for Cities and Regions) yerel ve bölgesel yönetimlerin acil durumu ve ardından normale geçişi nasıl yönettiğine odaklanarak bu yönetimlerin gelişimini COVID-19 salgınıyla bağlantılı olarak inceleyecek. Girişim, küresel durumun ortaya çıkardığı talepleri daha verimli bir şekilde karşılama yolunda yerel liderlik için faydalı bir araç olmayı amaçlamaktadır.

Bu amaca farklı periyodik yayınlar aracılığıyla ulaşılacaktır: analiz notları ve politika notları. Dünya çapında düzinelerce kuruluşun geliştirdiği 60 izleme sisteminden oluşan bir listeyi derleyip analiz eden ilk analiz notu 5 Haziran 2020 tarihinde yayınlandı. COVID-19 kriziyle ilişkili tüm izleme sistemlerinden bu kadar kısa bir sürede bahsetmek imkânsız olsa da, seçimleri tutarlı ve pragmatik bir yaklaşım izlemekte. Dolayısıyla Analiz Notu #1, büyük bir çoğunluğu altulusal yönetimleri içeren ve yerel ve bölgesel liderlikle alakalı olduğu düşünülen uluslararası izleme sistemlerine odaklanmakta.

Her düzeyden yönetime önemli bir rol oynaması için çağrı yapıldığı bu dönemde, girişim ayrıca yerel ve bölgesel yönetimlerin farklı ağlarının ve üyelerinin, deneyimlerini ve yenilikçi kaynakları paylaşabileceği bir alışveriş ve iş birliği alanı yaratmayı hedeflemekte.

Girişimin Barselona, İspanya; Bogota, Kolombiya; Gauteng, Güney Afrika; ve Seul, Güney Kore, kentlerinin üst düzey hükümet yetkilileriyle yapılan mülakatlara dayanarak hazırladığı Politika Notları #01 dokümanı, koronavirüs krizine yönelik yenilikçi kurumsal müdahalelere dikkat çekiyor. Bu vaka profilleri, UCLG Genel Sekreteri Emilia Sáiz'in kişisel fikirleri, COVID-19 küresel izleme girişimlerinin bir özeti ve kapsam belirleme çalışmasından elde edilen bilgilerle birlikte, UCLG, Metropolis ve UN-Habitat'ın "Naklen Öğrenme Deneyimlerinden" çıkarılan derslerle tamamlanmaktadır. Politika Notları son sayfalarında, Harvard Üniversitesi'nden Diane Davis ve Cambridge Üniversitesi'nden Graham Denyer Willis tarafından yazılan "Pandemi Zamanında Kentsel Egemenlik" adlı eleştirel bir bakış açısına yer veriyor. Girişim, küresel acil durumlara yönelik hızlı ve radikal faaliyetlerin kurumsal boyutlarını araştırarak tüm şehir ve bölge hükümetlerine, bahsedilen kentlerdeki önde gelen acil durum müdahalelerinin gerekliliklerini izleyebilmeleri için çerçeve, bilgi ve kaynaklar sağlıyor.

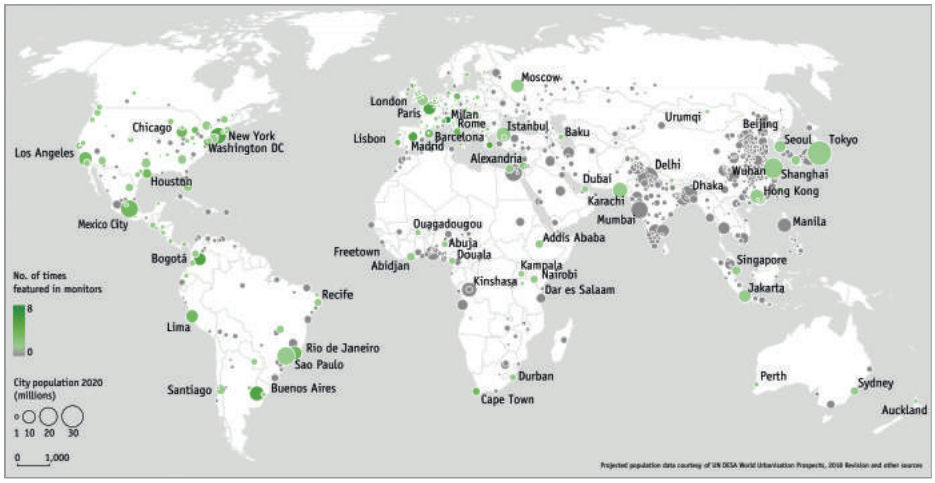

KÜRESEL BİR PROBLEM: GIDA KAYIPLARI

Dünyada her yıl yaklaşık olarak 1.3 milyar ton gıda çöpe atılıyor. Türkiye'de bulunan yaklaşık 24 bin gıda işletmesinin yanı sıra toplum tarafından tüketilen ve atık olarak çöpe giden gıdalar yüzde 55'in üzerinde. Birleşmiş Milletler'in hazırlamış olduğu son verilere göre ise dünyada 1 milyar 20 milyon insan açlık sınırının altında yaşıyor.

DİLARA AZAPLAR YILDIZ

6 DAKİKA

Toplumun temel ihtiyacı olan gıda, insanların varoluşu ve işlevselliği için hayati önem taşıyor fakat beslenme alışkanlıklarımız ve tutumlarımız sadece bizim yaşamımızı etkilemekle kalmıyor. Çevreyi, ekonomiyi ve toplumu bir bütün olarak etkileyen gıda; kayıp ve atıklarla birlikte, çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği tehditte doğrudan rol oynuyor. Küresel nüfusun 2011 yılında 7 milyarı aşması ve 2050 yılında 9.7 milyara ulaşması durumunda, nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak için 100 milyon hektar daha tarım alanına ihtiyaç duyulacak. Daha fazla insanı beslemenin yanı sıra, artan ekonomik gelişmelerle birlikte daha fazla tüketim yaşanması ile birlikte yüzyılın ortalarına kadar %50-70 oranında bir gıda talebine yol açacağı öngörülmekte.

Çevresel açıdan gıda kayıp ve atıkları gereksiz sera gazı emisyonlarını, boşa harcanan toprağı ve suyu temsil etmekte. Küresel olarak 2009'daki gıda kayıp ve atıkları yaklaşık 3,300-5,600 milyon metrik ton sera gazı emisyonundan (karbondioksit eşdeğeri) sorumlu. Gıda kayıp ve atıkları yıllık tüketilen 173 milyar metreküp su tüketimiyle ilişkilendirilmekte ve bu da tarım için kullanılan bütün suyun %24'ünü temsil etmekte. Bu kaybedilen ve atılan gıdaları yetiştirmek için kullanılan tarlaların miktarı yıllık 198 milyon hektar anlamına geliyor (Meksika büyüklüğünde bir alan). Bu kaybedilen ve atılan gıdaları yetiştirmek için kullanılan gübrenin miktarı yıllık 28 milyon ton. Sayısal etkilerin ötesinde, çevre ve ekosistem hizmetleri de kaybedilen gıdaların üretiminde kullanılan kaynaklardan dolayı olumsuz şekilde etkilenmekte.

GIDA KRİZİ İLE YAŞAYACAKLARIMIZIN PROVASI: PANDEMİ

Dünya Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) de üyesi olduğu Gıda Krizleri Küresel Ağı'nın (Global Network Against Food Crises) açıkladığı 2020 yılı raporunda, 55 ülkede 135 milyon kişinin gıda güvencesi açısından kriz düzeyinde ya da daha kötü durumda olduğu; COVID-19 salgınının da etkisiyle daha ciddi sıkıntılar yaşanabileceği vurgulanıyor. Rapor özetle, Koronavirüs salgınına karşı gerekli önlemler alınmadığı takdirde gıda krizine ve bunun küresel düzeyde kırılgan gruplar üzerinde yaratacağı etkiye dikkat çekiyor. Peki, COVID-19 salgını sistem dönüşümü yaratmak için bir fırsat olabilir mi? Salgın nedeniyle yaşanan hareket kısıtlamaları çiftçileri ve işletmeleri gıda üretim işlerinden alıkoyduğu takdirde, gıdaya ulaşımda neler yaşanabileceğini tüm dünya prova etti. Mevcut tarım sistemi çok kırılgan bir yapıya sahip; dahası üretim aşamasında gıda eve girmeden, tedarik zincirinin uzun olması nedeniyle israf oluyor. Bu da gıdada verimsizlik yaratıyor. Yarının gıda sistemi en azından bu tür krizlere karşı dirençli olmalı. Gıdanın ekolojik olması, bütüncül yönetim ve onarıcı tarımın hayata geçmesi gerekiyor. Bir diğer çözüm yollarından biri de gıda toplulukları olabilir; bir üreticiye planlama dâhilinde, her ürettiği ürünü almayı taahhüt ederseniz, sistem daha dirençli hale gelir. Tarımda planlama yapmak israfın ve krizlerin önüne geçmenin başlıca yolu olarak gözüküyor.

GIDANIZI ÇÖPE ATMAYIN

Gıda kayıp ve atıkları çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği tehdit eden küresel bir sorun. Bu kayıp ve atıklar birçok nedene bağlı olarak tedarik zincirinin her aşamasında yaşanıyor. Kayıp ve atıkları azaltmak için kullanılacak olan yaklaşımlar pratik, düşük maliyetli, nispeten hızlı bir şekilde uygulanabilir olmalı. Tedarik zincirinin her aşamasında rol alan tüm paydaşlar atık yönetiminde üzerlerine düşen görevleri en iyi şekilde gerçekleştirmeli. Devlet ve diğer kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar gıda konusunda yapılan girişimleri desteklemeli.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) dünyada üretilen yiyeceklerin yaklaşık yüzde 14'ünün tüketiciye ulaşmadan çöpe gittiğini söylüyor. Yayınladıkları raporda çevreyi korumak için gıda israfının da önüne geçilmesi gerektiği vurgulanırken, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma ajandasına da eklenen bu konuda daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği belirtiliyor. Raporda yanlış hasat ve harmanlama uygulamaları, altyapı eksiklikleri, salgın hastalıklar ve iklim koşulları gibi faktörlerin küresel anlamda gıda israfını tetiklemesinin haricinde; gıda ürünlerinin hasat edilmesinden market raflarına ulaşmasına kadar olan tedarik zincirindeki kayıplara odaklanan çalışmada farklı bölge ve ürünlerde yeni metotlar ve daha iyi hesaplamalarla kayıpların önüne geçilebileceğinin altı çiziliyor.

GIDA İSRAFINI ÖNLEMEK MÜMKÜN MÜ?

Gıda kayıpları, tarlada, taşımada (lojistik) ve gıda sanayinin üretimi sırasında yaşanıyor. Marketlerde, evlerde (restoran ve oteller dâhil) süreç devam ediyor. Tüketiciler ve işletmeciler ise giderek bilinçleniyor. Uzun zamandır insanların gıda atıkları konusundaki israfına dikkat çek

Fotoğraf: Glaudio Schwarz

> **Gıda kayıplarını ve atıklarını azaltmak için kullanılacak olan yaklaşımlar pratik, düşük maliyetli, nispeten hızlı bir şekilde uygulanabilir olmalıdır.**

mek isteyen bilim insanları, sosyal girişimciler ve inovatörler, bugünlerde eşsiz çözümler geliştiriyor.

Atık Gıdalar için Yenilikçi Çözümler

1) Food Shift

2012'de, üretilmiş tüm gıdaların işlenip kurtarabileceği, daha sürdürülebilir nitelikte bir sistemin inancıyla Oakland ve Kaliforniya merkezli olarak, Dana Frasz tarafından kuruldu. Food Shift, yerel işletmelere, atıklarını daha iyi takip etmeleri konusunda danışmanlık yapıyor, belediye ve çeşitli ilçelerle çalışıp onlara bu takip ve işleme süreci konusunda çeşitli müdahaleler öneriyor.

2) Food Cowboy

Bu uygulama, üretim fazlası gıda sahipleri (çiftçiler) ile ihtiyaç sahiplerine ücretsiz gıda sağlayan hayır kurumlarını (aşevleri, kiliseler ve evsiz barınakları) birbirleriyle iletişime geçiriyor. GPS teknolojisiyle beraber, artık ürün tedarikçileri, potansiyel müşterileri uyarabiliyor. Food Cowboy, düğün ve partilerden artakalan yiyecekleri, barınak depolarına taşıyor. Araç paylaşım şirketleri ile gıdaların barınak ve aş evlerine elverişli şekilde ulaştırılması için sürücülerin yetkilendirilmesi üzerine de çalışmalar yürütüyor.

3) Imperfect Produce

Üreticiler çoğu zaman talep hacmini karşılayabildiklerinden emin olmak için daha fazla üretime gitmeyi tercih ediyor ve sonra da "şekilsiz" yiyecekleri çürümeye terk ediyorlar. Bu yüzden, girişimci Ben Simon, Kaliforniya Körfez Bölgesi civarında hizmet veren gıda teslimat şirketi Imperfect'i kurdu. Ekip, elindeki ürünleri geleneksel perakendecilere satamayan çiftçilerle iletişime geçip ürünlerini yüzde 30 ila 50 arasında değişen indirimlerle satın alıyor. Ve aldıkları bu "şekilsiz" ürünlere, onları komik ve sevimli gösterecek eklemeler yapıyorlar. Imperfect Produce, kendi ismini taşıyan ürünlerini Kuzey Kaliforniya'da 20'ye yakın markette satışa çıkarmak için Whole Foods ile birlikte çalışma yürütüyor.

4) For Solutions

16 yıl önce, Biyolog Dr. Nicholas Smith-Sebasto, öğrettiği ve uygulamaya koyduğu eşsiz bir aerobik kompostlama sistemi (bir tür gübreleme sistemi) ile gıda atıkları konusunda tasarruf

etmek üzerinde çalışıyordu. Yaptığı çalışmalarla sadece enstitüleri değil, aynı zamanda yılda on binlerce doların da tasarruf edilmesini sağladı. Ve kullandığı sistemin sindirilmiş içeriği, toprak için oldukça önemli besin maddeleri içeriyordu. Böylece, bunu toprağın verimini arttırmak için gübre olarak kullandı. Smith-Sebasto'nun sistemi, ABD'de 2014'te patentlendi ve uygulamak isteyen belediyeler, okullar, hapishaneler ve çeşitli kurumlar için kullanıma açık.

5) Ozharvest

Market, hastane, okul, havaalanı ya da büyük organizasyonlardan kalan tonlarca yemeği ihtiyaç sahiplerine dağıtan OzHarvest, 2004 senesinde Avustralya'da kurulmuş. Soğutuculu kamyonetleriyle yemek bağışlayanlardan aldıkları yiyecekleri ihtiyaç sahibi yerlere dağıtan Ozharvest'a düzenli bağış yapanlar var; belirli günlerde sürekli bağış yapıyorlar, ya da bir seferlik bağış yapanlar da var. OzHarvest'a ulaşıp o gün için bağış yapabileceklerini söylüyorlar. Bağış yapanlar çoğunlukla süpermarket, kafe, restoran ve şirketler. OzHarvest, her sene 25 milyon yemek dağıtıyor, tonlarca yemek kurtarıyor, binlerce kişiye bilinçli tüketim alışkanlıkları öğretiyor.

SORUMLU TÜKETİM

Açlığın yanı sıra doğada geri dönüşümü de zorlu bir süreçten geçen gıda atıkları, sürdürülebilir bir plan dahilinde çözüme kavuşturulmazsa önümüzdeki 50 sene içerisinde dünyamız için büyük bir risk barındırıyor. Yazıda bahsi geçen çalışmalar buzdağının yalnızca görünen kısmı. Sorumlu tüketime ve açlık sorununa getirmiş oldukları sürdürülebilir çalışmalar ile yürütülen bu projelerin, yarattıkları altyapı ile binlerce ton gıda çöpe gitmekten kurtulduğu ve dünya ekonomisine ciddi oranlarda katkı sağladığı bir gerçek. Ancak dünya gıda arz-talep dengesinde yaşanan değişimlerle ortaya çıkan krizler, iklim değişikliğinin yarattığı baskı altında sürdürülebilirliğin risk altında olması ve yoksullukla mücadelede hedeflenen gelişmenin sağlanamaması tüm dünyada gıda güvenliği tartışmalarını gündeme taşımaktadır. Bu istatistikler tüm ülkeleri ve uluslararası kuruluşları önlem almaya yöneltmiş ve olumlu sonuçlar da ortaya çıkarmaya başlamıştır. Ancak bu önlemlerin hızı ve yaygınlığı eş zamanlı olmadığı takdirde iklim, su, toprak, çevrenin yanı sıra biyoçeşitlilik de risk altında kalacak ve dünya gıda arzında sürdürülebilirlik tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

> **Atık gıda projeleri, binlerce ton gıdayı çöpe gitmekten kurtarıyor ve dünya ekonomisine katkı sağlıyor.**

KÜRESEL AÇLIK

Küresel tahminlere göre 805 milyon insan 2012-2014 yılları arasında kronik olarak yetersiz beslenmiştir. Her gün yaklaşık 1 milyar kişi aç uyurken, Avrupa'da yıllık kişi başı israf edilen gıda miktarı ortalama 280 kg, Kuzey Amerika' da 300 kg'dır. Tüm bu olumsuzluklarla üretilen gıdanın 1/3'ü (yaklaşık 1,3 milyar ton) atılmakta ya da kaybedilmektedir. Tüketilen gıdanın %50'si olan 300 milyon ton gıda maddesi çöpe atılmaktadır.

Kaynaklar

1. https://www.researchgate.net/profile/Ayse_Nur_Songuer/publication/319470139_Gida_Kayiplari_ve_Atik_Yonetimi_Food_Losses_and_Waste_Management/links/59ad7d5e0f7e9bdd115c4974/Gida-Kayiplari-ve-Atik-Yoenetimi-Food-Losses-and-Waste-Management.pdf
2. https://www.researchgate.net/publication/271441560_Yoksulluk_ve_Gida_Israfi_Sarmali_Poverty_and_Spiral_of_Food_Waste

NOTLAR

- Çin'de yıllık yaklaşık 32 milyar $ değerindeki gıda çöpe atılmaktadır.
- Birçok çiftçinin günlük 2 $ 'dan daha az kazandığı Sahra altı Afrika'da hasat sonrası kayıplar yıllık 4 milyar US$ değerindedir.
- Hollanda gıda atıkları üzerinden yılda 2,4 milyar €'yu çöpe atmaktadır, bu piyasalardaki toplam gıdanın %20'den fazlasını temsil etmektedir.
- İngiltere'de evlerde israf edilen gıdalara 10 milyar sterlin, Amerika'da 48,3 milyar dolar ve Avustralya'da 5,3 milyar dolar harcanmaktadır.

TÜRKİYE'DE GIDA

- Türkiye'de her 7 kişiden 1'i yoksulluk sınırının altında yaşıyor.
- 325 bin ton gıda ise her yıl imha ediliyor.
- İsrafın tahmin edilen maliyeti 414 milyar TL.

İLHAN TEKELİ ÖNERİYOR

BİR KENT PLANCISININ ÇALIŞMA MASASININ ÜZERİNDEKİ KİTAPLAR

Sosyolog ve şehir plancısı Prof. Dr. İlhan Tekeli, bugünlerde kent yönetimi ve kent planlaması konusundaki düşüncelerini etkileyen ve halen masasının üzerinde duran bazı kitapları ve onları neden önemsediğini anlatıyor.

7 DAKİKA

Kent dergisini çıkaran dostlar benden, okuyucularla bizim alanımızda beni etkileyen üç kitabı bölüşmemi sağlayacak bir yazı yazmamı istediler. Önce onların istekleri doğrultusunda kendi yaşamım boyunca okuduğum kitaplardan böyle bir seçme yapmaya çalıştım. Sonra böyle bir seçme yapmaktan vazgeçtim. Bu vazgeçişimin değişik nedenleri var. Böyle bir seçme beni okuyuculara eski kitapları önerme durumunda bırakacak ve onlar beni ciddiye alır ve sınırlı olan okuma saatlerini benim önerdiğim kitapları okumaya ayırırlarsa zamanlarını verimli bir şekilde kullanmamış olacaklardı. Onlar ilgilendikleri alanın tarihi konusunda bilgi edineceklerdi ama bu onları bizim alanımızın günümüzdeki düşünce macerasının bir parçası olma arayışından uzaklaştıracaktı. Bu nedenle farklı bir seçki yapmaya karar verdim. Bugünlerde benim kent yönetimi ve kent planlaması konusundaki düşüncelerimi etkileyen ve halen benim masamın üzerinde duran bazı kitapları size bildirmeye ve bugünlerde o kitapları neden önemsediğimi anlatmaya karar verdim.

Dünyanın geldiği bu noktada ve belli bir yaşı aşınca benim kitapları okuma biçimim de çok değişti. Günümüzde dünyada çok sayıda kitap çıkıyor. Türkçeye çevrilen ve Türkçe yazılan kitapların sayısı da çok arttı. Artık belli bir konuyla ilgileniyorsanız çok sayıda kitabı parça parça okuyorsunuz, gerektiğinde yeni alanlara açılıyorsunuz. Hiçbir kitabı okuyup kütüphanedeki yerine kaldırmıyorsunuz.

> **”Artık belli bir konuyla ilgileniyorsanız çok sayıda kitabı parça parça okuyorsunuz, gerektiğinde yeni alanlara açılıyorsunuz.”**

Masanın üstünde uzun süre kalıyorlar. Dünya düşünce macerasının bir parçası olmaya çalışmak böyle bir kitap okuma biçimi ortaya çıkarıyor. Bu düşünce macerasında yol alırken karşınıza çıkan taleplere göre konuşmalar yapıyor, yazılar yazıyorsunuz. Bu aşamadan sonra düşünceniz yeni bir alana açılmaya başlıyor. Masanın üzerinde yeni kitaplar kümelenmeye başlıyor. Masadaki eski kitaplar kütüphaneye kalkıyor. İşte ben şu sırada masamın üstünde bulunan beş kitabın ne olduğunu sizinle bölüşeceğim.

Size önereceğim ilk kitap Richard Sennett'in "Building and Dwelling: Ethics for the City" (Bina ve Konut: Kent için Ahlak) başlıklı çalışması. 2018 yılında yayınlandı. Sennett'in kitaplarının önemli bir bölümü Türkçeye çevrildi. Bu kitabı henüz Türkçeye çevrilmemiş bulunuyor. Richard Sennett'in bu kitabında insanlığın kentleri inşa/planlama tarihinin çok kapsamlı bir muhasebesini veriyor. Richard Sennett dünyada yaşayan düşünürler arasında seçkin bir yere sahip. Ama onun şehir planlama kökenli olması onu diğerlerinden ayırıyor. Benim onu ayrı bir yere koymama neden oluyor. Richard Sennett'in bu kitabını benim bakımımdan asıl önemli kılan anlattığı şehir planlama öyküsü değil. Kentlere ve kent planlamaya açık sistem olarak yaklaşması. Kitabın devrimci niteliği bu özelliğinden geliyor.

1960'lı yıllarda kent planlama, kentlerin kapalı sistemler olduğu, bilimsel bilginin, nesnel temsil üzerinden evrensel geçerlilik iddiası

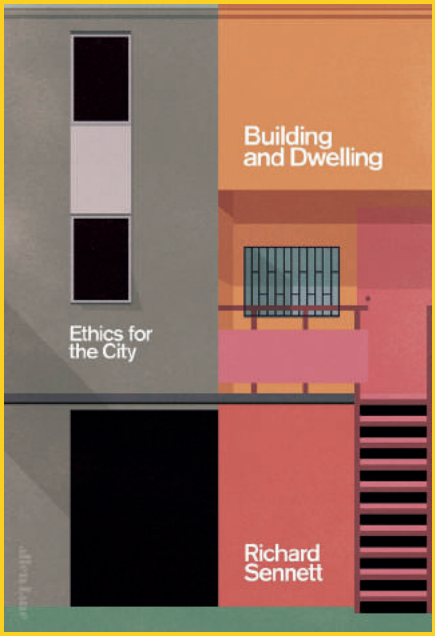

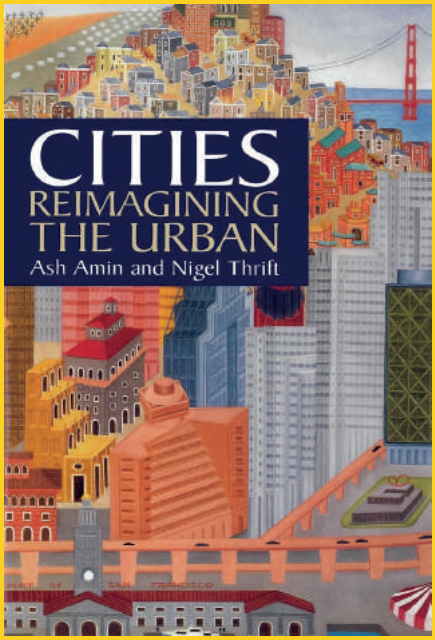

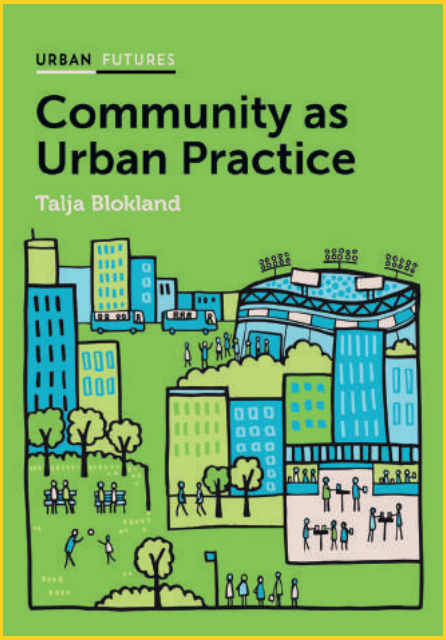

taşıyarak üretildiği kabul edilerek kapsamlı bir rasyonellik arayışı içinde, elitist bir şekilde yapılıyordu. 1980'ler sonrasında Habermas'ın geliştirdiği iletişimsel rasyonellik anlayışının paralelinde, elitist rasyonalist planlamanın yerini katılımcı/işbirliği üzerine kurulu planlama yer aldı. Bilimsel bilgiye yeni bir tür olarak özneller arası oydaşmaya dayalı yapılanmacı yeni bir tür katılmış oldu. 2007'den sonra Nigel Thrift'in katkısıyla bilimsel bilgi alanına temsili olmayan kuramlar girmeye başladı. Bu gelişme gerisinde Deleuze'ün hiçbir şeyin sabit olmayacağı, yaşamın sürekli oluşum halinde olduğunu kabul eden yaklaşımı bulunuyordu. Bu gelişmeler Sennett'i açık sistem noktasına getirmişti. Açık sistem içinde artık yönetimden çok yönetişim söz konusu olacaktı. Kapalı sistem kabulleriyle yapılan planlarının yarattığı demokrasi açığı doğmayacaktır. Artık geçmiş dönemdeki kent planlamaları gibi dıştan konulan hedeflere göre kentin nasıl biçimleneceğini kestirmeye/önermeye ve bu şemaları uygulayacak denetleme yolları bulmaya çalışan bir planlama söz konusu değildir. Açık sistem varsayımlarına geçildiğinde, kentlerin belli kurallara uyarak belli performans düzeylerini gerçekleştirerek yaşamını sürdürürken ortaya çıkan, demokrasi açığı içermeyen bir kent formuna razı olunacaktır.

Masamın üzerinde bu gelişmeyle yakından ilişkili iki başka kitap daha bulunuyor. Bu kitapların her ikisi de Ash Amin ve Nigel Thrift tarafından yazılmış. 2002'de yayınlanan kitap "Cities: Reimagining the Urban" (Kentler, Kent Olanı Yeniden Tahayyül Etmek), 2017'de yayınlananı "Seeing Like a City" (Şehir gibi Görmek) başlıklarını taşıyor. Her iki kitap da coğrafya alanında temsili olmayan kuramların gelişmesinin kent konusunda ne tür yeni bakış açılarıyla karşı karşıya bırakacağının bir başlangıcını oluşturuyor. Onlar kenti birleştirme makinaları ve onların büyük ölçüde sosyoteknik sistemlerin karakter ve kompozisyonundan kaynaklanan yaratıcı bir gücü olarak görüyorlar. Bu sosyoteknik sistemler, girdiler, bilgiler ve istihbarat sağlayarak kentin insan ve insan olmayan unsurlarını birbirine bağlayan ve sonuçları yükselten akımları gerçekleştiriyor, bağlantıları kuruyorlar diye düşünüyorlar.

Masamın üzerinde bulunan dördüncü kitap Giacomo D'Alisa, Federico Demaria ve Giorgos Kallis'in hazırladıkları Küçülme, "Yeni Bir Çağ İçin Kavram Dağarcığı". Metis Yayınları 2019 yılında yayınlamış. 1960'lardan beri tüm dünyada kalkınma/büyüme, gerçekleştirilmesi gereken tartışılmaz bir hedef haline gelmişti. Siyasetçiler dünyasında bu sorgulanmaz bir kavramdı. Böyle bir çerçevede gelişen dünya deneyimi dünyayı gezegensel sınırları aşma noktasına getirmişti. 1992 Rio Konferansına atıf yapanların söz ettiği de sürdürülebilir bir kalkınma olmanın ötesine geçememektedir. Dünyada yaşanan kapitalist gelişme kalkınma/büyüme kavramının sorgulanmasına izin vermemektedir. Dünya çevreci hareketlerin amaçlarının gerçekleştirilmesi için dünyanın büyümeye değil, küçülmeye ve adil bir dağılıma ihtiyacı olduğunu bilmektedir. İşte önerdiğim kitap dünyanın yaşadığı bu ikiyüzlülük karşısında cesaretli bir adım atarak "sürdürülebilir bir küçülme stratejisi"ni ayrıntılı bir şekilde işlemektedir. Ben de daha önce yazdıklarımla bir araya getirerek kent için açık sistem önerisini sürdürülebilir küçülme stratejisi içinde yorumlamaya çalışalım diyorum.

Masamdaki kitapların beşincisi Talja Blokland'ın "Community as Urban Practice" (Kentsel Pratik Olarak Komünite). 2017 yılında yayınlanmış. Bugünlerde kent plancıların ve kent yöneticilerinin komünite kavramını yeniden ele alması gerektiğini düşünüyorum. Türkiye'de bu kavram en alt ölçekteki mahallenin nostaljik, paternalistik ele alınışına hapsedilmiş bulunuyor. Kentleri küçük aidiyetlere hapsetmekte kullanılıyor. Kanımca Türkiye'de kent düzeyinde parçalanmamış düzeyde ikinci kademe bir komünite oluşturulmasına ve kentteki kamu alanlarının bu anlayışla yeniden düşünülmesine gerek var. Blokland'ın kitabı bu bakımdan çok yararlı bir okuma oluşturuyor.

HENRI PROST VE **İSTANBUL**

İstanbul'un modernleşmesinde oynadığı uzun soluklu rolün ötesinde Henri Prost, farklı çoğrafyalarda ve kültürel çevrelerde üstlendiği sorumluluklarla 20. yüzyıl planlama tarihinde özel bir konuma sahiptir.

PROF. DR. İPEK AKPINAR *

8 DAKİKA

1936-1951 yılları arasında İstanbul'un baş plancısı olan Fransız mimar ve kent tasarımcısı Henri Prost (1874-1959), üç imparatorluğa başkent olan çok dilli ve çok dinli bir kentin modernleşme sürecinin önde gelen aktörüdür. Plan, dönemin maddi zorlukları nedeniyle kısmen uygulanmış; plan ana kararları, revizyonların ardından 1950'lerin ikinci yarısında Başbakan Adnan Menderes'in imar hareketlerine, 1980'lerin ortasında Belediye Başkanı Bedrettin Dalan'ın Tarlabaşı Bulvarı ve Haliç kıyılarındaki müdahale ve yıkımlarına temel oluşturmuştur. İstanbul'un modernleşmesinde oynadığı uzun soluklu rolün ötesinde Henri Prost, farklı çoğrafyalarda ve kültürel çevrelerde üstlendiği sorumluluklarla 20. yüzyıl planlama tarihinde özel bir konuma sahiptir. Hem Kıta Avrupasındaki küçük kentler, hem Kuzey Avrupa'daki Fransız sömürgelerinde geliştirdiği öneriler, Paris'in başmimarı olarak görev yaptığı yıllarda hiç şüphesiz besleyici olmuştur. Bu deneyimlerin ardından, yıkılan bir imparatorluğun yorgun başkentinden genç bir cumhuriyetin dinamik kentine dönüşümünde, diğer bir deyişle İstanbul'un modernleşmesinde baş tasarımcı aktör olarak İstanbul Valiliği -Belediye Başkanlığı tarafından 1936 yılında görevlendirilmiştir.

Henri Prost, Paris'teki L'Ecole Nationale de Beaux Arts'daki eğitimini üstün başarıyla tamamlamış; ardından 1902'de Roma Ödülü'nü (Le Prix de Rome) kazanmıştır. 1903 ve 1907 arasında yüksek lisans çalışmaları için Villa Medici Enstitüsü'nde (Roma'daki L'Acadėmie de France) kalmıştır. Sınıf arkadaşları arasında şehircilik alanının önemli isimlerinden Tony Garnier de vardır. Bu eğitim kapsamında İstanbul'a odaklanmak isteyen Henri Prost, Osmanlı Sultanı'nın izniyle 1904-1905 ve 1906-1907 yılları arasında imperyal başkente gelerek Aya Sofya ve çevresi üzerine çalışmış, olağanüstü mekansal analizler üretmiştir. Eğitimini başarıyla tamamlamasının ardından Henri Prost 1910'da Antwerp'deki uluslararası tasarım yarışmasını kazanmıştır. Bu dönemde, kamusal mekânın ve kamusal alanın kamu yararına tasarımında kritik derecede önemli rol oynayan, toplum için tasarım fikrini ön plana alan Musėe Social'e (1910-1913) devam etmiştir. Bu merkezin kurucularından Eugene Hénard ile birlikte üretmiştir. 1911'de kent plancılarının oluşturduğu Fransız Enstitüsü'nde A.Agache, E. Hénard, L. Jausssely ile birlikte kurucu üyelik yapmıştır. 1910'lu yıllarda Kuzey Afrika kentlerinin planlarını hazırlamış, farklı kültür ve din gruplarının yaşam alanlarının planlamalarını gerçekleştirmiştir.

> **"İstanbul çalışmak zorunda olduğum en güzel sanat eseri [...] İstanbul'un yeni çehresi genç cumhuriyeti onurlandıracaktır" diye yazan Prost (1943), politik dönüşüm ortamında, İstanbul master planını ve kamusal mekânları (espaces libres) hazırlar."**

Türkiye'de ise savaş ve yangının ardından harap durumdaki İzmir kentinin planlaması için de davet edilmiştir ama sorumlulukları nedeniyle daveti geri çevirmiştir. Ama René Danger ve kardeşi tarafından gerçekleştirilen İzmir Master Planı'na (1924) danışmanlık yapar (Bilsel,

* İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü (İYTE) Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

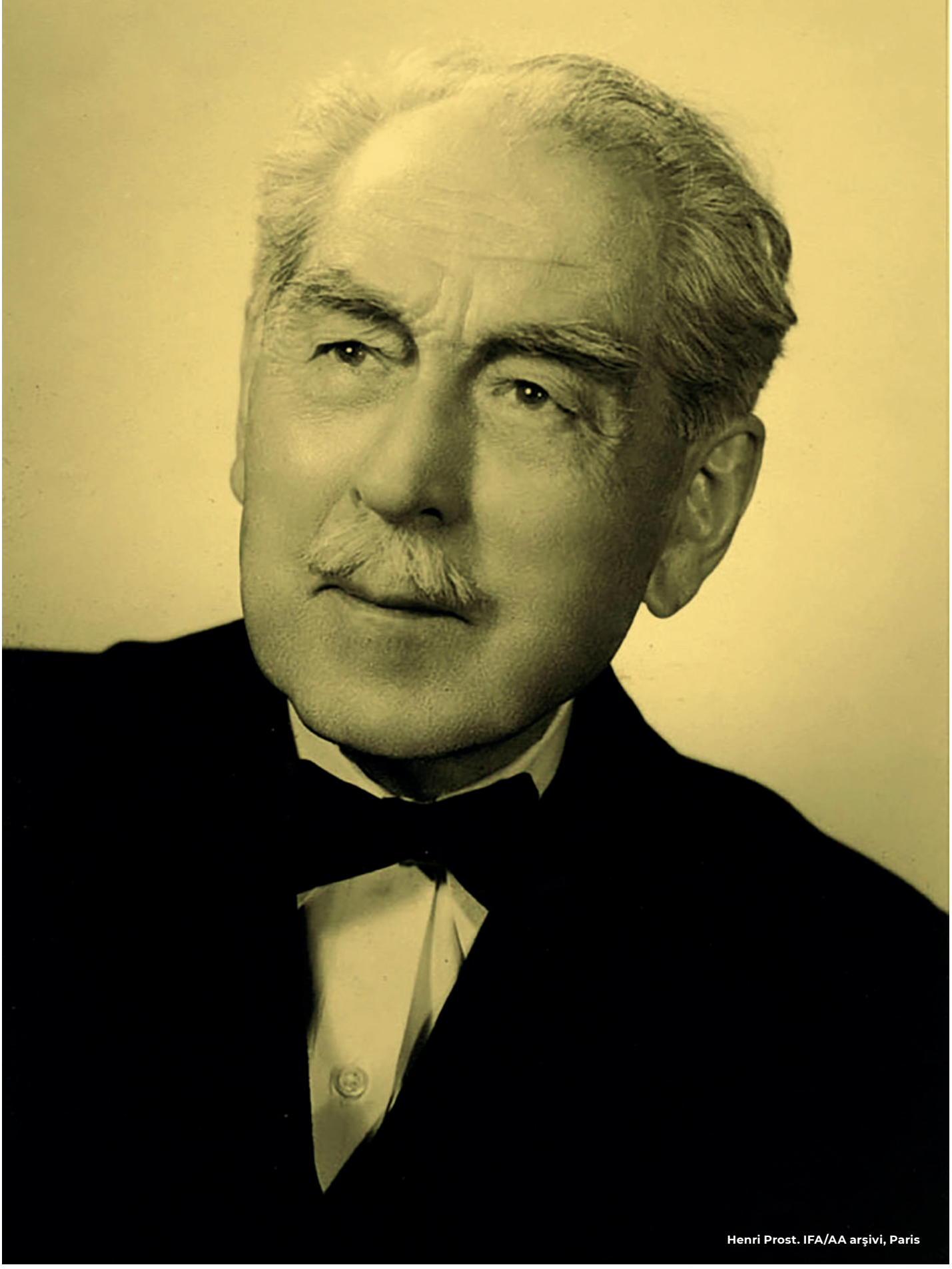

Henri Prost. IFA/AA arşivi, Paris

> **Prost, kent için tasarladığı parkların varlığının nedeni olarak, bilinçli olarak 'kadınları ve çocukları kafesleri dışına çıkarma'yı tekrarlar.**

1996). Aynı dönemde Paris ve çevresindeki bölgenin kent planlaması yöneticisi olarak atanmıştır.

1910'larda Le Corbusier (2009), Doğu'ya seyahati sırasında uğradığı payitahtı, 'çelişkilerin olmadığı uyumlu bir bütün' olarak betimler. Ve Cumhuriyete geçişte bu deneyime dayanarak geleneksel dokunun devamına odaklanan bir plan önermek istediğini devletin kurucusuna bir mektupla iletir. Cumhuriyetin atılım ve yenilik prensipleriyle örtüşmeyen bu talep rafa kaldırılır; kenti modernleştirmek ve güzelleştirmek için master plan hazırlaması amacıyla Henri Prost davet edilir.

Prost, Fransız ve Türk genç mimarlardan oluşan bir ekibin yürütücüsü bir yıllık yoğun bir çalışma süreci sonunda İstanbul'un ilk master planını (Le Plan Directeur) 1937'de teslim eder. Prost, işlevsel bölgeleri, geniş meydanları ve on sekiz parkı güzelleştirme temasıyla bağlayan geniş bulvarlarla dolu bir "plan de concentration"nu projelendirir.

1937 Planı kapsamında Prost'un önerdiği ve gerçekleştirilen Taksim Gezisi, Beyoğlu ile Şişli arasında kalan kültür ve rekreasyon vadisi fikri ise belki de bütün Cumhuriyet tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen en kapsamlı şehircilik deneyimidir. "İstanbul çalışmak zorunda olduğum en güzel sanat eseri [...] İstanbul'un yeni çehresi genç cumhuriyeti onurlandıracaktır" diye yazan Prost (1943), politik dönüşüm ortamında, İstanbul master planını ve kamusal mekânları (espaces libres) hazırlar. Kent için, daha çok mezarlıklarda veya tarihi yarımadadaki eski yangın yerlerinde konumlanan on sekiz parkın arasında en geniş ve en modern öneri, Taksim'deki Avrupa bölgesinin merkezi içindir. Bölgedeki dört askeri kışladan üçünü üniversiteye (İTÜ) aktararak yeniden işlevlendirir ve kamusal kullanıma açar; tek kışlanın ise yıkımını ve yerine kamusal parkı önerir. Sonuçta Prost üç askeri kışlayı yeniden işlevlendirme yoluyla ihya ederken, Topçu Kışlası'nın yerine bütüncül bir kültür vadisi önerir. Dönemin koruma anlayışı çerçevesinde kentin kuzeyinde modern kent imgesi ile yeni bir yaşam senaryosu için yıkım yapılır. Prost, kentin periferisindeki ölüler alanından, 19. yüzyıl kapitalizminin dönüştürdüğü kent merkezi Beyoğlu ile II. Meşrutiyet sonrasında gelişen Şişli arasındaki vadide yürüyüş yolları, çok amaçlı salonları, stadyumu, tiyatro ve sergi alanları ve nihayet "opera"sı ile kapsamlı bir kentsel tasarım deneyimini gerçekleştirir. Bugün "Avrupalılaştırma, nezihleştirme, sekülerleştirme, vatandaşlaştırma" üzerinden de okunabilecek geometrik düzen, sırayla dikilmiş ağaçlar, muntazam çiçek tarhları, havuz ve heykeller Taksim'de mimari kurgudan çok daha fazlasına işaret ederler. Yeni bir toplumsal varoluş çerçevesinde düzenlenen 'kültürel ve sportif eğitim mekânları, yeni konutlar ve kamusal mekânlar, kültür vadisini fiziksel leştirir.

Prost'un Gezi Parkı. IFA/AA arşivi, Paris.

Gazeteciler, Henri Prost'a İstanbul için neden bir dizi park tasarladığı sorusunu yönelttiklerinde, Prost, Taksim'de Gezi Parkı'nda çektiği fotoğrafları gösterir; fotoğrafların arkasına, İstanbul için on sekiz parkın önemini yazar: kent için tasarladığı parkların varlığının nedeni olarak, bilinçli olarak 'kadınları ve çocukları kafesleri dışına çıkarma''yı tekrarlar. Prost, karma bir toplum için kamusal mekânlar ile master plandaki önerilerinin radikal sosyal ve kültürel dönüşümü desteklediğini yineler. Rekreasyonel alanlar basit bir 'güzelleştirme' meselesi değil ama Türk modernite projesindeki özgün özelliktir. Kamusal mekânlar tasarımı, daha hijyenik yapısal çevre ile yeni bir sosyal yaşama ve dolayısıyla kentsel yaşamda radikal değişime işaret eder. İstanbul master planının kamusal mekânları, yalnız görsel güzelleştirme

Henri Prost'un yüksek lisans çalışması kapsamında ürettiği Aya Sofya kesiti. IFA/AA arşivi, Paris

ve çeşitli bölgelerin bağlanması değil, ulus-devletin seküler vatandaşlarına dönüşümünde güçlü politik ve sosyal araç olur. Bu plan, kamusal alan planlamanın yalnızca mekânsal ögeleri değil, aynı zamanda kadın ve erkeklerin özgürce karma kamusal yaşamın keyfini çıkarmalarına ve kuramsal reformların hem ulusal ölçekte (toplumun muhafazakâr dindar kesimi) ve uluslararası ölçekte (özellikle Batı Avrupa ülkeleri) görünmesine olanak sağlayan meşrulaştırıcı platformdur. Bu rekreasyon ve kültür alanı kentin 19. yüzyılda gelişen merkezi Beyoğlu ile 20. yüzyıl başında oluşan semti Şişli arasındaki devasa yeşil alanı kapsar. Planın mimari üzerinden günlük hayata yansımaları ise cumhuriyetin vitrinidir.

Kaynakça

Akpınar, I. "The Rebuilding of Istanbul", yayınlanmamış doktora tezi, UCL Bartlett, University of London, 2003.

Akpınar, I. İstanbul'da Modern bir Pay-ı Taht: Prost planı çerçevesinde Menderes'in icraatı", C. Bilsel, P. Pinon, ed. İmparatorluk başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010, s.167-199;

Akpınar, İ. "Bir Kentsel Yaşam Senaryosu Kurgulamak: Prost Planı ve Taksim," KEMAL AHMET ARU –KENTSEL PLANLAMA VE TASARIM, NZ Gülersoy, K Koramaz (haz.), İTÜ Vakfı Yayınları, İstanbul, 2016, s.397-415. ISBN 978 605 4778 99 7

Bilsel, C. Akpınar, Ipek, Yerasimos, Stefanos and Pinon, Pierre. "Henri Prost'un İstanbul Planlaması çalışmaları üzerine dokümantasyon araştırmaları ve envanter hazırlanması", Uluslararası Araştırma Projesi, TÜBİTAK-EGIDE Araştırma İşbirliği Programı PIA -LE BOSPHORE bursu, 2004-2009.

Prost, H. Hautecœur'e mektup, Istanbul, 07.10.1943. IFA/AA arşivi, Paris.

Prost, H. 1936-1938"Les Transformations d'Istanbul: recueil des notes à la Conception et Documentation et de L'Application des Plans d'Urbanism au cours des années 1936-1937-1938," 6 cilt. IFA/AA arşivi, Paris.

Taksim Meydanı için öncül etütler. IFA/AA arşivi, Paris.

1937 Prost Master Planı, 1937. IFA/AA arşivi, Paris.

KÜÇÜK EYLEMLERLE DÜNYAYI KURTARMAK İSTEYENLERE **BİR REHBER**

Doğanın, diğer canlı ve insanların üzerinde bir sorumluluk hissediyorsanız Birleşmiş Milletler'in hazırladığı Tembel İnsanın Dünyayı Kurtarma Rehberi yol haritanız olabilir

ÖZGE SİVRİKAYA,
MBB SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI ELÇİSİ

4 DAKİKA

Tarihçi ve oyun yazarı Howard Zinn "Değişim sürecine dahil olabilmek için büyük, kahramanca eylemlerde bulunmak zorunda değiliz. Küçük eylemler, milyonlarca insan ile çarpıldığında dünyayı değiştirebilir" demiş. Ekonomik ilerlemelere, bilimsel ve teknolojik gelişmelere, çeşitli platformlarda yapılan entelektüel tartışmalara rağmen sosyal adaletsizliğin farklı boyutlarının gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın her toplumda mevcut. İnsan dahil birçok canlı türünün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bu kritik zamanın, dünyanın değişime ve o küçük eylemlere en çok ihtiyacı olduğu zaman olduğunu söylemek abartı olmaz. Bu noktada siz değerli kent sakinleri küçük eylemlerinizle dünyayı değiştirmeyi ister misiniz? Doğanın, diğer canlı ve insanların ve dahası kendi hayatınızın üzerinde bir sorumluluk hissedip evet diyorsanız Birleşmiş Milletler'in hazırladığı Tembel İnsanın Dünyayı Kurtarma Rehberi sizin ilk yol haritanız olabilir.

Rehber, sürdürülebilir ve adil toplum idealine ulaşabilmek için 2015 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) adı verilen 17 küresel hedefi gerçekleştirmede tüketici, karar verici, çalışan gibi rollere sahip bireylerin de sorumlulukları olduğunu hatırlatıyor ve bireysel yaşantımızda edinebileceğimiz küçük ama etkili eylemler hakkında bize yol gösteriyor. Rehberde bireylerin yapabilecekleri "Koltuğunuzdan Kalkmadan Yapabilecekleriniz", "Evinizden Yapabilecekleriniz", "Ev Dışında Yapabilecekleriniz", "İşte Hayatında Yapabilecekleriniz" şeklinde 4 boyutta ele alınmış. Her bir boyut için önerilen eylemlerin bazılarını sizlere sunuyoruz. Rehberin tamamına buradan erişebilirsiniz: https://www.un.org/sustainabledevelopment/takeaction/

> **İnsan dahil birçok canlı türünün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı bu kritik zamanın, dünyanın değişime ve o küçük eylemlere en çok ihtiyacı olduğu zaman olduğunu söylemek abartı olmaz.**

KOLTUĞUNUZDAN KALKMADAN YAPABİLECEKLERİNİZ

- Banka evrakları için kâğıt harcamak yerine faturalarınızı internet veya telefon üzerinden ödeyin.
- Haberdar olun. Yerel haberleri takip edin, internet üzerinden veya sosyal medyada @GlobalGoalsUN hesaplarını takip edin ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarından bihaber kalmayın.
- Karbon emisyonunuzu dengeleyin! Climate Neutral Now üzerinden karbon ayak izinizi hesaplayabilir ve karbon kredisi satın alabilirsiniz. Bu sayede, küresel emisyonun daha hızlı azaltılmasına yardımcı olursunuz.

EVİNİZDEN YAPABİLECEKLERİNİZ

■ Kâğıt, plastik, cam ve alüminyumu geri dönüştürerek atık sahalarının büyümesini engelleyin.

■ Kompost yapın. Gıda artıklarını kompostlamak besin maddelerini geri dönüştürürken iklim üzerindeki etkimizi azaltmaya katkı sağlar.

■ Paketlenmiş ürünleri asgari düzeyde alın.

■ Eski cihazlarınızı enerji tasarruflu modeller ve ampullerle değiştirin.

■ Cihazlarınızı fişe takarken çoklu priz kullanarak elektrik tasarrufu sağlayın ve kullanmadığınız zamanlarda -bilgisayarınız da dahil- prizden çıkarın.

EV DIŞINDA YAPABİLECEKLERİNİZ

■ Yeniden doldurulabilir bir su şişesi ve kahve bardağı kullanın. Böylelikle atığı azaltıp kahve dükkânında tasarruf bile edebilirsiniz.

■ Alışverişe giderken kendi çantanızı götürün. Plastik torbalardan vazgeçin ve yeniden kullanılabilir çantanızı taşımaya başlayın.

■ Daha az peçete alın. Paket servisinizi yerken bir avuç dolusu peçeteye ihtiyacınız yok, sadece ihtiyacınız kadar alın.

■ Kullanmadıklarınızı bağışlayın. Yerel yardım kuruluşları hoyratça kullanılmamış her türlü kıyafet, kitap ve mobilyanıza yeni bir ev bulacaktır.

İŞ HAYATINDA YAPABİLECEKLERİNİZ

■ İşyerinizde enerji tasarruflu ısıtma ve soğutma teknolojileri kullanıldığından emin olun ve termostatı kışın daha düşük, yazın daha yüksek olacak şekilde ayarlayın.

■ Haberdar olun; diğer ülkelerdeki çalışanlar ve uygulamalar hakkında bilgi edinin, meslektaşlarınızla bu konuları konuşun.

■ İşe giderken bisiklet sürün, yürüyün veya toplu taşıma kullanın. Özel arabayı kalabalık olduğunuz zamanlar için saklayın.

■ Çoğu atığın akıbeti okyanuslar oluyor, bu yüzden atık üretiminizi azaltmaya çalışın.

■ Kurumsal sosyal sorumluluk da önemlidir! Çalıştığınız yeri sivil toplumla iş birliği yapmaya ve bölge halkının sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmasına yardım etmeye teşvik edin.

DEPREM PARKINA ÖZEL KENT MOBİLYALARI

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin (İBB) iştiraki İSTON, deprem toplanma alanı olarak düzenlenen parklar için kent mobilyaları üretti. Kentlininhizmetine açılan "İstanbul Deprem Parkları" alanlarına yeni kent mobilyalarının kurulumuna başlandı. Olası bir deprem sonrasında hizmet verecek şekilde tasarlanan kent mobilyaları, afet sonrası oluşabilecek temel ihtiyaçlar dikkate alınarak detaylandırıldı. Aydınlatma, depolama, sosyal ve fizyolojik ihtiyaçların giderilmesine yönelik olarak geliştirilen mobilyalar, güneş enerjisi ile çalışan şarj ve aydınlatma üniteleri olan akıllı sistemlerle donatıldı. Afete yönelik ihtiyaçları (çadır, battaniye vs.), raf ömrü uzun malzemeleri saklayabilecek depolamaya olanak sağlayan banklar, portatif tuvalet üniteleri üretildi. Aynı zamanda deprem parklarının afet öncesinde de verimli bir şekilde kullanılabilmesi için çocuk oyun grupları yenilendi. Geri dönüşümlü çöp kovaları kullanılarak parkın sürdürülebilirliğine de katkı sağlanması amaçlandı.

KADIKÖY BELEDİYESİNİN 'ATIKSIZ DÜKKAN' PROJESİ

Atıksız Dükkan, Atıksız Yaşam Hareketi'nin bir parçası olarak 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nde hayata geçti. Kadıköy Belediyesinin 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nde açılışını gerçekleştirdiği "Atıksız Dükkan", ICLEI Europe (Avrupa Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi) tarafından iyi uygulama örnekleri arasında gösterildi.

Kadıköy Belediyesinin üyesi olduğu ICLEI Europe; tek kullanımlık ürünler yerine uzun ömürlü, ambalajsız ve ekolojik ürünlere erişim imkanı sunan, döngüsel ekonomiyi destekleyen, tüketiciyle yerel ürün ve üreticiyi buluşturan bir yerel yönetim uygulaması olan "Atıksız Dükkan"ı iyi uygulama örnekleri arasında gösterdi. Kadıköy Belediyesi bu uygulama ile al – kullan – at döngüsünü kırmayı, sıfır atık yaşamın mümkün olabileceğini ve ilçede daha sürdürülebilir yaşamın nasıl teşvik edilebileceğini göstermeyi hedefliyor.

SİLİVRİ BELEDİYESİ 2 BİN DÖNÜM ARAZİ EKECEK

Silivri Belediyesi, belediyeye ait araziler için tarımsal üretim faaliyetleri planlamasını tamamladı. Yeni dönemde belediyeye ait hiç kullanılmamış ve kiraya verilmemiş 2 bin dönüm arazi üretime kazandırılarak ekim yapılacak. Bunun yanı sıra Silivri Belediye Başkanı Volkan Yılmaz'ın yerel üreticiyi desteklemek adına bedelsiz olarak vermeyi vaat ettiği üreticiler için 500 dönüm arazi ayrılırken, tıbbı ve aromatik bitki ekmek şartıyla da düşük bedelli 500 dönüm arazi belediyeden kiralanabilecek.

İSTANBUL BÜYÜKÇEKMECE KÜLTÜR VE SANAT FESTİVALİ 21'İNCİ KEZ KAPILARINI AÇTI

Dünya Festivaller Birliği (CIOFF) ve Uluslararası Dans Festivalleri Federasyonu (FIDAF) tarafından 7 kez "Dünyanın En İyi Kültür ve Sanat Festivali" seçilen Uluslararası İstanbul Büyükçekmece Kültür ve Sanat Festivali 21'inci kez gerçekleştirildi.

Salgından yaşamını yitirenlerin anısına düzenlenen bu yıl ki festivalin konukları ise sadece sağlık çalışanlarıoldu.CemMansuryönetimindekiCemal Reşit Rey Senfoni Orkestrası ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Orkestralar Müdürlüğü "Gelenekselden Çağdaşa" konserine 700 sağlık çalışanı katıldı.

Salgın sebebiyle festivale katılamayan ülkeleri bu yıl Büyükçekmeceli gençler temsil etti. Ülkelerin geleneksel kıyafetleriyle tarihi Kanuni Sultan Süleyman Köprüsü üzerinde bir araya gelen gençler, 74 ülkenin bayraklarını dalgalandırarak tüm dünyaya "Sevgi birbirimize, barış hepimize" mesajını verdi.

AYASOFYA VE ONARIMLARI

Ayasofya dünya durdukça herkesin üzerine düşüneceği, hayranlık duyacağı bir yapı olarak devrini sürdürecek. Bu süreci doğru kavramak, Ayasofya'nın çok katmanlı kültür kodlarını çözmek için onun yaşadığı değişimleri bilmek gerekir.

CENGİZ ÖZDEMİR

5 DAKİKA

Bu tanıtım yazısını yazarken her zaman olduğu gibi son ana bırakmamın ilk kez bir mükâfatını gördüm. Yazıyı yazmaya oturduğum gün, 24-25 Eylül 2020 tarihinde kitabın müellifi Doç. Dr. Hasan Fırat Diker'in bilim kurulunda yer aldığı Uluslararası Ayasofya Sempozyumu'nun yapılacağını haber aldım. Bu vesileyle hem kitabı yeniden hatırlama hem de Ayasofya bahsine biraz daha yakından bakma imkânına kavuşacağım.

Benden bir kitap tanıtım yazısı istendiğinde ilk aklıma gelen kitaplardan biri Ayasofya ve Onarımları kitabıdır. Bunun Ayasofya'nın gündemden hiç düşmemesi, politik çekişmelerin merkezi olmasıyla bir ilgisi yok. Bu kitabın kendi değeri ile alakalı bir şey. Hemen başta belirteyim ki bu kitap esasen Hasan Fırat Diker'in 2010'da yazdığı doktora tezinin genişletilerek kitaplaştırılmış hali. Benözel ilgim nedeniyle Ayasofya ile ilgili elime geçen bütün kaynakları inceledim, okudum. Bu kitabı diğer Ayasofya kitaplarından ayıran temel özellik çok "içeriden" yazılmış olması. Çünkü Hasan Fırat Diker Ayasofya şantiyelerinde, laboratuvarlarında bizzat çalışmış, iskelelerde raspa yapmış, yapılan uygulamaları denetlemiş, hatta 2009 da gün yüzüne çıkartılan Seraphim Meleğinin yüzünün açılması işlemine katılmış bir kişidir. Dolayısıyla "sahada" yazılmış bir doktora tezi diyebiliriz.

Halen Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim üyesi olan Hasan Fırat Diker'in kitabına önsözü rahmetli Semavi Eyice yazmış. Semavi Hoca kitapla ilgili şunları söylemiş: "Bu oldukça zahmetli işi başaran araştırmacı, sadece görünür bazı mimari değişiklikleri yazmamış, aynı zamanda Ayasofya yazmalarında bahsi geçen çeşitli harç terkiplerinin laboratuvar sonuçlarına ve Ayasofya'nın uçan payandalı modelinin deprem simülasyonuna da yer vermiştir." Bu önsözden de anlaşılıyor ki çok katmanlı bir kitapla karşı karşıyayız.

> **"Onarımların tarihi Ayasofya tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Dünya mimarlık tarihinde bu kadar cüretkâr bir denemenin günümüze ulaşmasında bu onarımların çok büyük katkısı vardır."**

Onarımların tarihi Ayasofya tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Dünya mimarlık tarihinde bu kadar cüretkâr bir denemenin günümüze ulaşmasında bu onarımların çok büyük katkısı vardır. Girişte Birinci, İkinci ve Üçüncü Ayasofya'nın kısaca tarihinden, plan tiplerinden ve başlarına gelenlerden bahsettikten sonra üçüncü Ayasofya'nın geçirdiği onlarca onarım tek tek ele alınmış. Üçüncü Ayasofya inşa edildikten 21 yıl sonra kubbesi komple çökmüş, statik sorunları olan bir yapıdır. Yüzyıllara yayılan onlarca deprem, yangın, iç savaş, fetih gören yapı her seferinde insan eliyle yeniden tamir edilmiştir. Kubbesi bir kez tamamen, iki kez kısmen çökmüştür. Duvarları çatlamış, temelleri çökmüş, sürekli eklentiler yapılarak ilk inşa edildiği dönemden bambaşka bir yapı olarak günümüze ulaşmıştır. İlk yapıldığı döneme göre etrafına çepeçevre eklenen destek payandaları ve göğüsleme duvarlarıyla yapı ilk halinden çok daha farklı ve hantal bir görünüm kazanmıştır. Latinler hariç hem Müslümanlar hem Ortodoks Hristiyanlar bu yapıya gözü gibi bakmıştır. Kitabın içinde yapılan tüm müdahaleler yüzyıl yüzyıl hem Bizans hem Osmanlı kaynaklarından yola çıkılarak anlatılıyor. Ayrıca her eklenti perspektif çizimlerle okura gösteriliyor. Gravürler, el çizimleri, fotoğraflar vb. görsel malzemelerle kitap zenginleştirilmiş. Bundan başka Semavi Hoca'nın önsözde bahsettiği gibi Bizans ve Osmanlı belgelerinde tarif edi-

len ve yapıyı mucizevi bir biçimde ayakta tutan harcın da laboratuvar ortamında aynısını yapan Diker, bu harcı yine laboratuvar ortamında dayanıklılık testine sokuyor. Sonuç harika! Detaylarını kitapta bulabilirsiniz.

Ayasofya ilk büyük onarımını 553 ve 557 depremleri sonrası ana kubbesinin komple çökmesinden sonra yaşıyor ve yapıya bir kubbe kasnağı eklenerek kubbe bugünkü görünümüne ulaşıyor. Kitaptan öğreniyoruz ki ilk kubbe şimdikine göre oldukça basık ve daha çok Aya İrini kubbesine benzeyen ters çevrilmiş bir tabak formundaymış. 6.yy'da eklenen Horologion (saat kulesi) yapısı bugün yok. Kitapta bu yapı ile ilgili seyyahların şehadetleri alıntılanarak saat kulesini hayal etmemiz sağlanıyor. İkonaklazm döneminde yaşanan büyük tahribat ve 9. yy'dan sonra ikonaların ve mozaiklerin yeniden eklenmesi ayrıntılı bir şekilde anlatılmış. Yine en kapsamlı onarımlardan birisi olan 10.yy onarımlarında kısmen çöken kubbenin yeniden tümlenmesinde Ermeni Mimar Trdat ustanın-ki kendisi Kars Ani kilisesinin de mimarıdır- katkıları ayrıntısıyla anlatılmış

12.yy Komnenoslar dönemi onarımları ve Synod kararlarının kilise duvarlarına asılması gibi enteresan tarihsel anekdotlar Bizans dünyasını anlamamız açısından çok değerli. Latin istilasıyla gelen yıkım ve devamında 14. ve 15.yy onarımları, eklenen ve kaldırılan üniteler tek tek belgeler ışığında anlatılmış. Bizans döneminin son büyük onarımı olan 1346 onarımları ikinci kez kısmen çöken kubbenin nasıl yeniden tümlendiği belgeler ışığında anlatılıyor.

Fetih sonrası Müslümanların ilk yaptığı tahta minare eklentisiyle başlayan değişim Fatih döneminde yaşanan değişimlerden günümüze kadar kesintisiz bir biçimde sürmüş. Osmanlı döneminde kuşkusuz en büyük müdahaleyi Mimar Sinan gerçekleştirmiş. 1570'lerde başlayan ve yapının statik olarak günümüze ulaşmasını sağlayan bu müdahalelere yönelik pek çok belge ve bilgi kitapta var. Bunlardan bazıları insanı hayrete düşürecek denli günümüzdeki imar sorunlarının geçmişte de aynen yaşandığını bize anlatıyor. Devamında Osmanlı döneminin iki büyük restorasyonu I. Mahmut ve son büyük restorasyonu 1847-49 Fossati restorasyonları anlatılıyor. Bu dönemde eklenen ve kaldırılan yapı topluluk-

ları tek tek anlatılmış Cumhuriyet döneminde yapı üçüncü büyük değişimini yaşıyor ve ibadethane statüsünden müze statüsüne geçiriliyor. 1930'lardan başlayarak 2010 yılına kadar yapıda uygulanan onarımlar tek tek belgeler ve fotoğraflarla anlatılmış. Özellikle mozaiklerin, fresklerin ve başka öğelerin ortaya çıkartılması süreci çok ilginç ve heyecan verici ayrıntılarla dolu.

Neticede Ayasofya'daki değişim hala sürüyor. Yapının geçtiğimiz günlerde yeniden ibadete açılmasıyla değişim yeni bir ivme kazandı. Ayasofya dünya durdukça herkesin üzerine düşüneceği, hayranlık duyacağı bir yapı olarak devrini sürdürecek. Bu süreci doğru kavramak, Ayasofya'nın çok katmanlı kültür kodlarını çözmek için onun yaşadığı değişimleri bilmek gerekir. Diker'in kitabı her ne kadar teknik bir kitap gibi görünse de bol görselli mizanpajı, kolay anlaşılabilir dili ile bize bu imkânı sağlıyor.

Künye
Adı: Ayasofya ve Onarımları
Yazar: Hasan Fırat Diker
Yayınevi: FSM Vakıf Üniversitesi Yayınları
Yayın Tarihi: 2016
Sayfa Sayısı: 367

DERLEYEN: **BURAK ARLI**

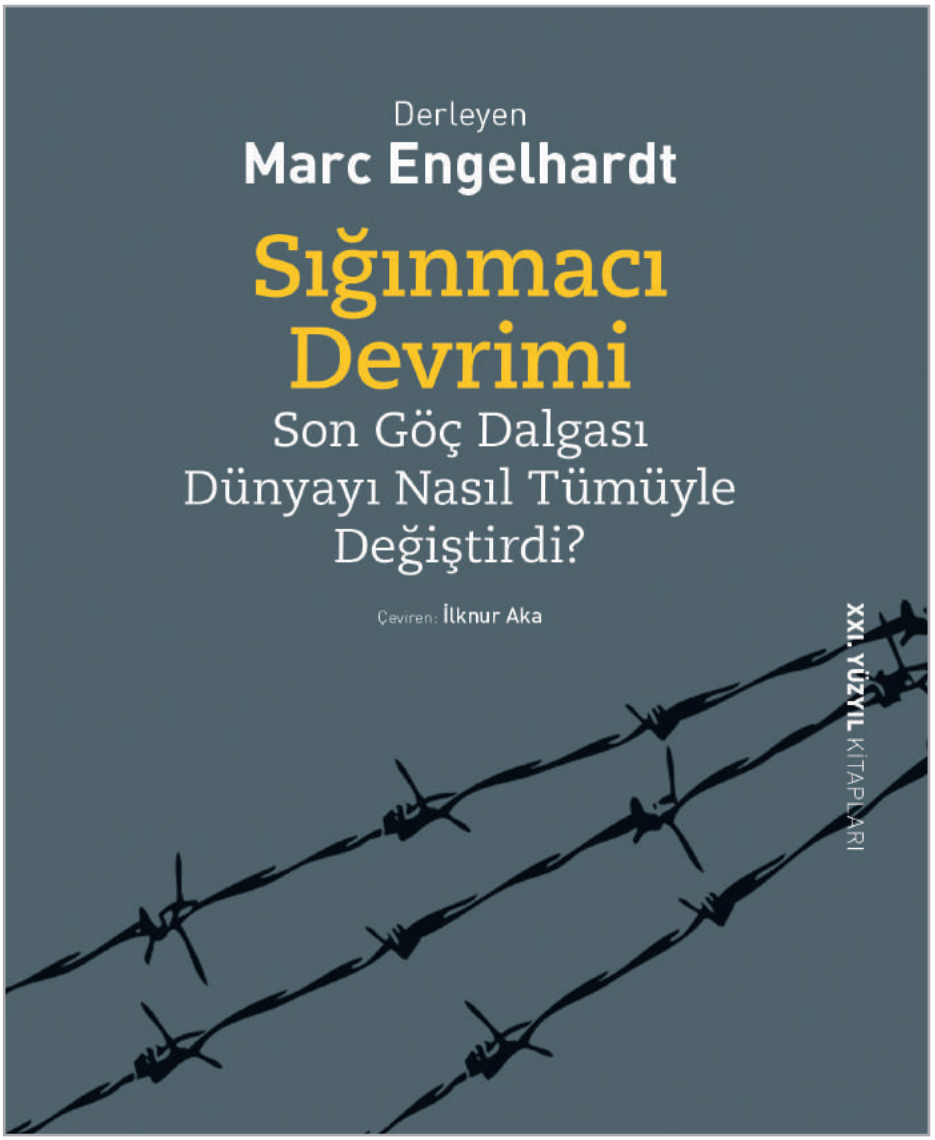

SIĞINMACI DEVRİMİ
Son Göç Dalgası Dünyayı Nasıl Tümüyle Değiştirdi?

İnsanlık tarihin önemli aşamalarından olan göç olgusuna 21. yüzyılın şu günlerinde çarpıcı bir şekilde tanık olmaktayız. Her 100 kişiden birinin sığınmacı olduğu dünyamızda yaklaşık 65 milyon sığınmacının olduğu düşünülmekte. İnsanlar artık sadece baskı, terör, zulüm ve iç savaştan değil elverişsiz ekonomik koşullardan, ekolojik felaketlerden de kaçıyorlar.

Dünyanın çeşitli coğrafyalarındaki mülteci kamplarında bekletilen, yerleştikleri veya sığındıkları ülkeye uyum sağlamaya çalışan, kaçışları sırasında yakınlarını kaybetmiş veya sakatlanmış insanların iç burkan öyküleri-ni bir araya getiren "Sığınmacı Devrimi", dünyanın çeşitli köşelerinde çalışan yirmi altı Alman muhabirinin sığınmacılarla yaptıkları röportajlardan oluşuyor. Marc Engelhardt, günümüzde Avrupa merkezli bir söylemle ele alınmaya çalışılan mülteci krizini, değişimi merkeze alan, yenilikçi, duyarlı ve hümanist bir bakış açısını yıkmaya çalışırken bu öyküleri kuşatan genel politik ve sosyolojik bağlamı da ihmal etmiyor.

Özgün Adı: Die FlüchtlingsrevolutionWie die neue Völkerwanderung die ganze Welt verändert
Derleyen: Marc Engelhardt
Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları
Çevirmen: İlknur Aka
Yayın Tarihi: Temmuz 2020
Sayfa Sayısı: 336

AYNI RÜYANIN İÇİNDE
Ara Güler - Ahmet Hamdi Tanpınar

Bir tarihin entelektüel hafızası olan Ahmet Hamdi Tanpınar yazılarıyla bu tarihin görsel hafızası olan Ara Güler fotoğraflarını birleştiren "Aynı Rüyanın İçinde" kitabı Dergâh Yayınları ve Ara Güler Müzesi Yayınları işbirliği ile yayınlandı.

Gerçekle kurgunun iç içe geçtiği bir "İstanbul hikâyesi" rüyasına odaklanan eser, konsept olarak iki ustanın rüyasını ortak kılan birinin dilsel, ötekininse görsel rüya simgelerinin ardına düşmeyi kullanmakta. Okuyucuya, Yahya Kemal'in 'Hayal Şehir'ini, Tanpınar'ın Ara Güler'le birlikte bir 'Rüya Şehri'ne nasıl dönüştürdüklerini vaat ediyor.

Özgün Adı: Aynı Rüyanın İçinde Ara Güler - Ahmet Hamdi Tanpınar
Derleyen: Sakine Korkmaz
Yayınevi: Dergâh Yayınları
Yayın Tarihi: Ağustos 2020
Sayfa Sayısı: 248

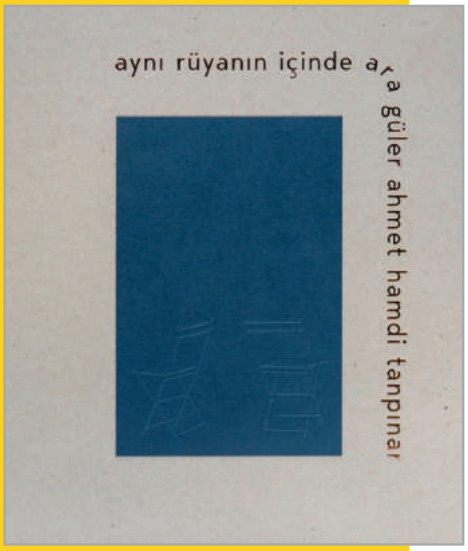

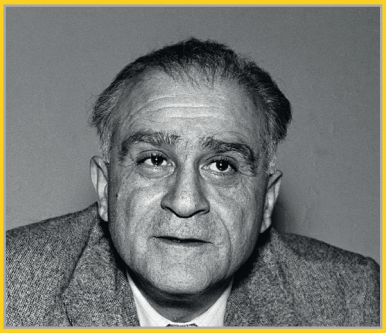

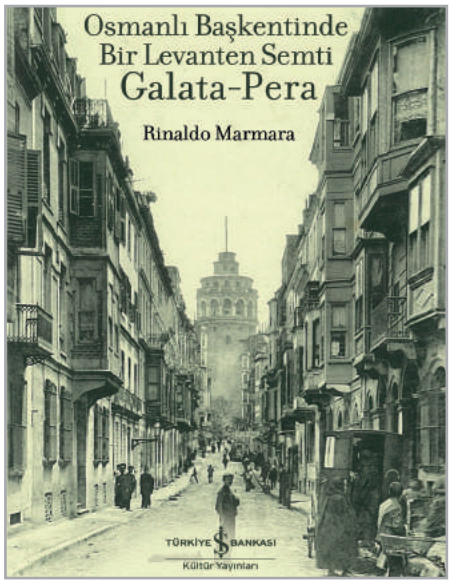

OSMANLI BAŞKENTİNDE BİR LEVANTEN SEMTİ
Galata-Pera

Galata ve Pera, araştırmacılar tarafından gözde konular olarak sıklıkla ele alınmış olsa da bölgenin tarihinde önemli yer tutan ve ekonomik, siyasal, kültürel katkıları bugün de devam eden Levantenlerin yerleşimine dair yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Levantenlerin tarihi, 10. yüzyılda İtalyan kolonilerin deniz ticareti yapmak amacıyla Haliç'in sağ yakasına göç etmeleriyle başlarken Latin cemaatinin yükselme dönemi olan 19. yüzyılda Osmanlı topraklarına yerleşerek kendilerine tanınan ticari serbestlik ve inanç özgürlüğü sayesinde hayatlarını rahatlıkla sürdürdükleri görülmekte.

Rinaldo Marmara Levantenlerin tarihini "Osmanlı Başkentinde Bir Levanten Semti Galata – Pera"da Vatikan Gizli Arşivi ve Propaganda Fide Tarihi Arşivi gibi daha önce ulaşılmamış kaynaklara, Latin kiliselerinin arşivlerine dayanarak ele alırken Galata ve Pera'nın sokaklarını, Levantenlerin dillerini, dini yaşamları ile ticari faaliyetlerini kitabının ana konusu olarak okuyucuya sunmakta. Latin kilise arşivlerinden derlenen eğitim, sağlık ve gündelik yaşam konularına dair kesitlerle birlikte Rinaldo Marmara, 20. yüzyılın başlarında çekilmiş fotoğraflar ile dedesi Policarpo Giudici'nin koleksiyonundan bazı kartpostallara da yer veriyor.

Özgün Adı: Osmanlı Başkentinde Bir Levanten Semti Galata – Pera
Yazar: Rinaldo Marmara
Yayınevi: İş Bankası Yayınları
Yayın Tarihi: Temmuz 2020
Sayfa Sayısı: 296

LEZZET FETİHLERİ
Üç Büyük Baharat Kentinin Yükselişi ve Çöküşü

Doğunun egzotik coğrafyalarından gelen baharatların, yemeklerimizi ve damaklarımızı şenlendirmesinin ötesinde dünya tarihini belirleyen bir yönü de bulunmakta. Batılıların baharat ticaretini Doğu toplumlarından ele geçirmesiyle başlayan değişim, baharatları zamanla Venedik kadırgalarında taşınan "gizemli" tılsımlar, Haçlıların devasa ticaret gemilerine yüklenen "egzotik" hazineler olmaktan çıkarıp çok kârlı ticari mallara dönüştürmüştür. Venedik, Lizbon ve Amsterdam'ı sırasıyla dünyanın en zengin şehirleri haline getiren baharat ticaretleri bununla da kalmayarak batı medeniyetinin lokomotifi haline gelmiş, aynı zamanda köle ticaretinin, soykırımların sömürgeciliğin yerleştirilmesi gibi olumsuz tarihsel süreçlere de sebep olmuştur.

Michael Krondl, Lezzet Fetihleri'nde tüm bu çerçevelerde olağanüstü zenginliklere, maceralara, acımasız kıyımlara sebep olan, imparatorlukların kaderini değiştiren baharatların hem yemek tarihinde hem de dünya tarihinde oynadıkları rolü ele alıyor. Baharat imparatoru olmuş üç büyük kenti odağına alan "Lezzet Fetihleri" okuyucuya, Haçlı Seferleri'nden Doğu'daki cennet arayışlarına, Ümit Burnu'nun keşfinden küreselleşmenin ilk adımlarına, yemek kültüründen sömürgeciliğe uzanan geniş bir yelpazede, baharat kokularıyla dolu bir tarih anlatısı sunmakta.

Özgün Adı: The Taste of Conquest. The Rise and Fall of the Three Great Cities of Spice
Yazar: Michael Krondl
Çevirmen: Aslı Kutay
Yayınevi: İletişim Yayınları
Yayın Tarihi: 2020
Sayfa Sayısı: 266

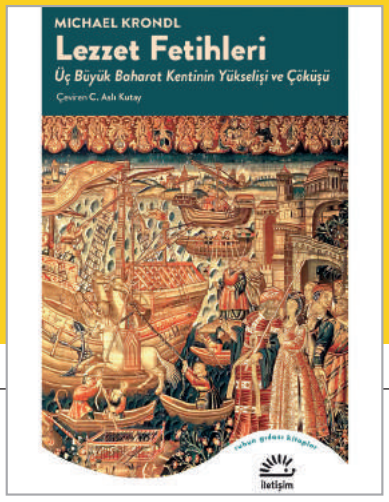

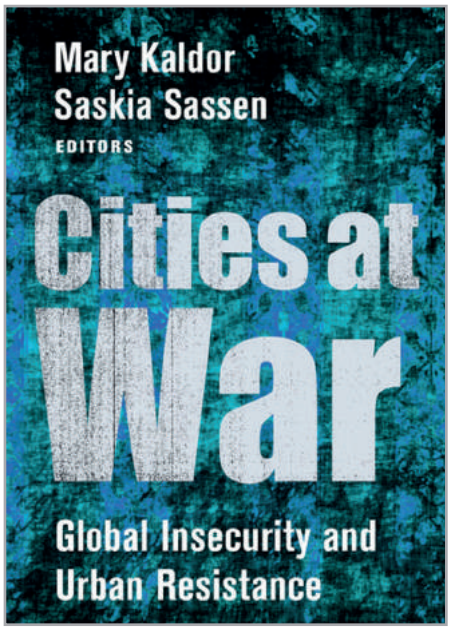

CITIES AT WAR:
Global Insecurity and Urban Resistance

Yirmi birinci yüzyılda, geleneksel orduların ve ulus devletlerin çok daha ötesine gerçekleşen savaşlar, devasa boyutlara ulaşan kentlerin şartlarına uyum sağlarken daha parçalanmış ve düzensiz hale gelmiş bulunmakta. Her ne kadar savaşlar bu radikal değişimlere uğramışsa da analiz düzeyinde (failed state, iç savaş ve devletin yeniden inşası) kentler, ülkelerden daha az savaş alanı olarak kabul ediliyor

Mary Kaldor ve Sakia Sassen, yayınladıkları "Cities at War: Global Insecurity and Urban Resistance" kitabıyla, kent ve sakinlerinin istikrarsızlıklar ve çatışmalarla olan mücadeleleriyle, kentlerin şiddete karşı koyma olanakları hakkında yeni imkânlar geliştirmesinin olanaklarını tartışıyorlar.

Bağdat, Bogota, Ciudad Juarez, Kabil ve Karaçi gibi şehirler üzerine vaka çalışmalarıyla, güvensizliğin eşitsiz dağılımına, kentsel kabiliyetlerin (urban capability) nasıl direniş ve umut sunabileceğini de ortaya koyuyorlar. Kaldor ve Sassen, politik şiddetin neden ve nasıl daha fazla kentleştiğini açıklamaya çalışırken, kentlerin barışçıl ve eşitlikçi bir gelecek için temel oluşturabilecek öznel bir kentsel şekillendirme kabiliyetine de işaret ediyorlar.

Özgün Adı: Cities at War Global Insecurity and Urban Resistance
Editörler: Mary Kaldor ve Saskia Sassen
Yayınevi: Columbia University Press
Yayın Tarihi: Mart 2020
Sayfa Sayısı: 264

LES MISÉRABLES (SEFİLLER)

Cannes Film Festivali Jüri Özel Ödülü'ne layık görülen 2019 yapımı Sefiller, izleyenlere Paris banliyösünde ırkçılık ve polis şiddetiyle birlikte sefalet ve hayat arasına sıkışan yaşamları ele alan bir kentsel drama sunuyor.

DR. NİHAL EMİNOĞLU*

10 DAKİKA

Yer Fransa'nın başkenti Paris. Ancak, dünyanın sayılı görkemli başkentlerinden birisi olarak bilinen ve akıllara ilk gelen Eiffel'e, dünya markalarının çevrelediği ışıltılı yol Champs-Elysées'ye ve Fransız elitleri "Parisienne"lere değil; bambaşka bir Paris'e çeviriyor yüzümüzü *Les Misérables* (Sefiller) filmi. Meşhur Fransız mimarisinden ve şehrin estetik yapılarından her anlamda uzakta olan, adeta terkedilmiş mahallelerde "öteki"lerin evlerine, renksiz, soğuk ve tek tip binalarla inşa edilen banliyölerdeki hayatlara büyüteç tutuyor. Daha en başta "Hangisi Gerçek Paris" diye sorduruyor izleyicilere.

Adını dünya klasiklerinden birisi Victor Hugo'nun ünlü romanı Sefiller'den alan ve gerçek bir hayat hikâyesi uyarlaması olan film, sefalet ve hayat arasına sıkışan Paris banliyölerindeki yaşamlara, polis ve "banliyö gençleri" arasındaki çatışmalara ışık tutuyor. Birey olarak anılmaktan uzak, adeta kim olduğu unutturulmuş, sosyal çeşitliliğin ve renklerin görünmez olduğu, tek kimliği "sefalet" olan çocuklar, gençler... Binaları gibi gri, sönük hayatlar...

Filmin geçtiği *Montfermeil* bölgesinin *Les Bosquets* mahallesi, filmin yönetmeni Mali asıllı Fransız Ladj Ly'nin de büyüdüğü ve bugün halen yaşamayı tercih ettiği yer. Ayrıca, Victor Hugo'nun Sefiller kitabını burada yazdığını ve adının bir okula verildiğini de film vesilesiyle öğreniyoruz. Afrika kökenli göçmen nüfusun ağırlıkta yaşadığı Montfermeil (Les Bosquets), polislerin bile girmeye cesaret edemediği, yoksulluk, işsiz gençlik, uyuşturucu ve fuhuş ile anılan, çetelerin varlık gösterdiği, toplumdan "dışlanmanın" çok derinden hissedildiği adresler.

> **"Tavuğun kümesteki esaretini dert eden, sirk hayvanını özgürlüğüne kavuşturmak için kendi canını riske atan, koca yürekli küçük adam nasıl oluyor da elinde alev topu, gözünde nefret cana kasteder hale gelebiliyor hiç soruyor muyuz?"**

Filmin odağında olan banliyönün asayişinden sorumlu Özel Suçla Mücadele Timi'nde yer alan üç polisin ise birbirinden çok farklı karakterleri olduğunu görmek mümkün. Ekibe sonradan dahil olan Ruiz, mesleğin etik değerlerini muhafaza etme ilkesinde olan merhametli bir polis iken, ekip başı Chris daha sert üslubu ve ırkçı tavırlarıyla oldukça sorunlu bir karakteri canlandırıyor. Polislerden bir diğeri Gwada'nın ise aynı mahallede doğup büyüyen, yine bir siyahi göçmen ailenin çocuğu olması dikkat çekici. Öyle ki "bizim" mahallenin çocuğu şimdi adeta "öteki" tarafta yer alıyor izlenimi veriyor. Her ne kadar bu üçlü karşımıza "devletin polisi" olarak çıkıyor olsa da, aslında dürtülerini, meslektlerinin ve devletin çoğu zaman önünde tutan tavırlarıyla o mahallenin şekillenmesine, iyi veya kötü, sebep oluyor. Yani birbirlerinden oldukça farklı bu karakterler aslında tam da toplumun farklı dinamiklerini bize yansıtıyor. Bu dünya, merhametli olana da, "içimizden birilerine" de, faşizanlara da, "iyi"lere ve "kötü"lere de ev olmaya devam ediyor.

Ana karakterlerden Issa ise banliyönün onlarca "unutulmuş" çocuğundan birisi. Filmin

*Dr. Nihal Eminoğlu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

** Yazarın "Ölümcül Kimlikler" kitabından alıntıdır.

ilk karesinde sırtında Fransa bayrağı, Dünya Kupası final maçını izlemeye gidiyor. Banliyödeki herkes gibi o da gol sevinciyle Fransa milli marşı *Marseillaise* söylüyor. Bu sahneleri izlerken "Kimlik nedir? Aidiyet nasıl tanımlanır?" diye sormadan edemiyor insan. Hatta Amin Maalouf'un sözleri geliyor akıllara: "Bana hep soruyorlar, daha çok Fransız mı yoksa Lübnanlı mı hissediyorsun?" diye. "Cevabım ise hiç değişmez, her ikisi de" diyor** . Yönetmen Ly de filmi üzerine konuşurken benzer vurguyu yapıyor: "Biz de Fransızız! aması, kökeni, şöylesi, böylesi yok, oldukça basit, Fransız."

Oysaki toplumlarda çoğunluğa göre azınlıkların tanımlandığı bir gerçeklik var. Yani Issa'nın da Ladj Ly'nin de kendini nasıl gördüğünü, nereye ait hissettiğini soran ve kabullenen değil; kendine göre "öteki" tanımlayan toplum yapıları var. Sosyal ayrışma ve ötekileştirmenin sonucu olarak da fiziki dışlanma, yani şehrin uzağına "öteleme" de tam da bu yüzden bugünün gettosunu, paralel hayatlarını oluşturan etkenler. Göçmenin "haddini" de "yerini" de belirleyen ev sahibi çoğunluk, "öteki"ni şehrin dışına atarak kendinden uzaklaştırıp huzur içinde yaşayacağını düşünüyor. Halbuki kendini kapana sıkışmış hisseden ve dışlanan gruplar, içindeki öfkeyi, hıncı günü gelince dışarı püskürtüyor.

Filmde Issa'yı ilk olarak, garajını tavuk kümesine çeviren adamın tavuklarını çalan yaramaz çocuk olarak tanıyoruz. Ardından ise, filmin ana olayı olan, mahalleye gelen sirkten bir yavru aslan çalınıyor ve bunun altından da Issa çıkıyor. İlk bakışta haylaz çocuk damgası yiyen Issa aslında hayvanları özgürlüklerine kavuşturarak kendi küçük dünyasında büyük bir isyan mesajı veriyor; ancak küçük Issa'nın bu çığlığını duyan yok. Aksine Sirk sahibi mahalleyi ayağa kaldırıyor, tehditler savuruyor ve polislerden "hırsızı" bulmasını istiyor. Tam da bu noktada bizim üç polis dereye giriyor ve yavru aslanı çaldığı anlaşılan Issa, arkadaşlarıyla futbol oynarken baskına uğruyor.

Polislerle Issa'yı korumaya çalışan arkadaşları arasında arbede çıkıyor ve Issa tam kaçmaya çalışırken siyahi polis tarafından yakından ateş edilerek vuruluyor. İzleyicilerin nefesini kesen o anlarda küçük çocuğun ilk önce öldüğünü sanıyoruz, ancak neyse ki çocuk yaralı olarak kurtuluyor. Bu arada bütün bu anları tesadüfen kayda alan bir drone fark ediyor polisler. Drone sahibi de "banliyö çocuklarından" biri. Polisler şaşkın, Issa'nın hastaneye götürülmesi gerek ama bu durum ortaya çıktığında onların başını belaya sokacağı için bir telaş başlıyor. Polislerin tek hedefi drone sahibini bulup video kayıtlarının silinmesi ki, geride iz bırakmadan yaralama olayının üstü örtülebilsin.

Filmin bu sahnelerinde, banliyödeki farklı baskı gruplarının, bir bakıma çetelerin, mahallede ne kadar etkin olduğuna şahitlik ediyoruz. Öyle ki, bölgenin kontrolünü devletin polisinden daha çok, adeta banliyönün içindeki "devlet" yönetiyor. Bizim polisler ise, kendi hatalarını kapatabilmek için "öteki devlet" ile iş birliğine gidiyor, videonun bulunması için mahallenin "abileri" Müslüman kardeşlerden bile destek istiyor.

Nihayetinde video polisin eline geçiyor, yavru aslan bulunuyor, Issa sirk sahibinden zorla "özür" diliyor ve "asla gerçekleri anlatmaması" yönünde polisler tarafından tehdit edilerek evine salıveriliyor. Bütün bu süreçten en çok rahatsız olansa, ekibe sonradan katılan polis Ruiz. Öyle ki, diğer polislerin itirazlarına rağmen, Issa'yı eczaneye götürüp yüzündeki yaraya elleriyle pansuman yapıyor. Adeta Issa'nın değil, toplumun kanayan yarasının farkına varmış ve durdurmak ister gibi...

Bu uzun gün bitiyor ve polislerin gözünde konu kapanıyor belki ama Issa maruz kaldığı şiddet ve gördüğü haksızlığı unutmuş değil. Arkadaşları da elbette... Ve öfkenin dışa püskürtüldüğü o gün geliyor. Devriye gezen polis ekibine tuzak kuran Issa ve arkadaşları polis arabasını ateşe veriyor. Araçlarından son anda kurtulan polisler ve "banliyö çocuklarıyla" çatışma bir binada devam ediyor. Her yer alev, her yer isyan... Polislerin her biri yaralanıyor, bir bina içinde sıkışıp kalıyor. İşte tam o sırada filmin en vurucu son sahnesi perdeye yansıyor. Issa binada kapana sıkışan "merhametli" ve kendisine yardım eden polisle karşı karşıya... Birinin elinde molotof kokteyli; diğerinin ise silah... Ve son sözler "Sakın yapma Issa, elindekini yere bırak!"

”

Biz de Fransızız! aması, kökeni, şöylesi, böylesi yok, oldukça basit, Fransız.

”

Gerçek hayatta karşılaştığımız birçok olay ve hikâyeyi, adeta bir filmi son sahnesinden izlemeye başlar gibi izlemiyor muyuz? Bütün yargılamayı ve algımızı o son sahnede gördüklerimiz üzerinden yapmıyor muyuz? Tavuğun kümesteki esaretini dert eden, sirk hayvanını özgürlüğüne kavuşturmak için kendi canını riske atan, koca yürekli küçük adam nasıl oluyor da elinde alev topu, gözünde nefret, cana kasteder hale gelebiliyor hiç soruyor muyuz?

İnsan nasıl marjinalleşir, yüreğine nefret nasıl yerleşir, buna sebep olan kimdir, kimlerdir, bu çocuklar neden böyledir, nasıl bu hale gelmektedir gibi onlarca soru kafamızda dönerken, filmin son karesinde Victor Hugo'nun Sefiller eserinden şu sözler karşımıza çıkıyor: "...Yabani bitki ya da kötü insan yoktur; sadece kötü yetiştiriciler vardır***"

Yönetmen Ladj Ly, "Sefiller romanının üzerinden yüzyıldan fazla zaman geçti, ama bu topraklarda sefalet halen devam ediyor. Artık bu çığlık duyulsun istiyoruz." diyor ve ekliyor: Umut yine de var, inadına var! "İyi yöneticiler" oldukça, bu çocuklar yalnız hissetmez, kötülük değil iyilik beslenir.

Belki de bu umut ve dilek, Les Misérables'ı Cannes Film Festivali'nde Jüri Özel Ödülü'ne götürüyor. Beyaz perde bu ödülle "biz çığlığı duyduk" diyor.

Künye
Film: Les Misérables (Sefiller)
Yönetmen: Ladj Ly
Senaryo: Ladj Ly, Giordano Gederlini, Alexis Manenti
Oyuncular: Damien Bonnard, Alexis Manenti, Djibril Zonga, Issa Perica, Al-Hassan Ly
Süre: 1 saat 42 dakika
Yıl: 2019

**** Fransızcası: "...Mes amis, retenez bien ceci, il n'y a ni mauvaises herbes, ni mauvais hommes. Il n'y a que de mauvais cultivateurs"*

Sağlık için tekerleğinizi iyi seçin!

COVID-19 salgını ile birlikte ulaşım için otomobilden farklı bir yöntem deneyin.

Aktif yaşayın, sosyal mesafenizi, sağlığınızı ve gezegenin sağlığını koruyun!

WRI TÜRKİYE | SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER

Partnership *for* Healthy Cities

Bloomberg Philanthropies

Vital Strategies

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

ÇEVRİMİÇİ BİLGİ KAYNAKLARI

"Yeni" yaşam modeli alışkanlıklarımızı değiştirdi. Bu dönemde dijital mecralardan öğrenmeye ve vakaların arttığı "ikinci dalga"da da toplantılara online ve uzaktan devam ettik. Bu süreç ne kadar yorucu, bunaltıcı ve yıldırıcı olursa olsun insanlık olarak üretmeye, düşünmeye, geliştirmeye ve daha iyisini yapmaya devam ettik. Bugün arama motorlarına podcast, webinar vb. ifadeleri yazdığınızda, Instagram canlı yayınlarında on binlerce içerik karşımıza çıkıyor. "Etkinlik enflasyonu" olarak tabir edilen bu duruma karşı kenti ve kentliyi ilgilendirecek konuları filtreledik.

***Çevrimiçi Bilgi Kaynakları sayfasıyla ilgili görüş ve önerilerinizi furkan.duzgiden@mbb.gov.tr adresine gönderebilirsiniz.**

EMREHAN FURKAN DÜZGİDEN

SEVEN WORLDS ONE PLANET BELGESELİ

İnsan Faaliyetlerinin Olumsuz Etkileri: İklim Değişikliği, Avlanma, Ormansızlaşma vs. Vahşi Canlıların Yaşam Hakkı ve Mücadelesi

27 Ekim - 8 Aralık 2019 tarihlerinde BBC tarafından yayınlanan "Seven Worlds One Planet" isimli belgesel, David Attenborough'un etkili anlatımıyla yedi kıtada, vahşi doğadan tehlike altındaki canlıların mücadelelerini ve doğada yaşanan değişimleri, insani faaliyetlerin olumsuz sonuçları perspektifinden sunuyor. Her bir canlının yaşam mücadelesini oldukça keyifli bir şekilde hikayeleştiren ve hem görsel hem işitsel açıdan etkileyici niteliklere sahip belgeselin kapsamı, BBC'nin "Our Planet" ve benzer diğer belgesellerinden farklı olarak iklim değişikliği, avlanma ve ormansızlaşma gibi meselelere oldukça vurgu yapıyor.

NOT: Yönetmeni ve yapımcısı Johnny Keeling olan belgesel serisinin yapım sürecinin 41 ülkede, 1794 gün sürdüğü ve bu süreçte yaklaşık 1500 kişinin çalıştığı belirtiliyor. Serinin anlatımı, görselliği ve ana kurgusunun yanı sıra Sia ve Hans Zimmer gibi müzisyenler tarafından hazırlanan müzikleri de çalışmanın başarılı gösterilecek yanları arasında.

* Belgesel BBC Earth'ün web sitesi üzerinden sadece Birleşik Krallık'ta izlenebiliyor. Bu bölgenin dışında olanlar için sitedeki yönlendirmeleri izleyerek belgesele erişebilirler.

NEW YORK, SALVADOR VE BERLİN COVID-19 KRİZİYLE NASIL BAŞA ÇIKTI?

Kentlerin büyümesi, o şehrin karşı karşıya kaldığı, fiziki, ekonomik ve toplumsal sorunları artırıyor. COVID-19'un yayılması ve etkisi özellikle mega şehirlerde daha yoğun görünüyor. New York City, Salvador ve Berlin birer mega kent ve Center for Cities'in bu podcasti, mega şehirlerin COVID-19 krizini nasıl ele aldığına dair benzer yönlerini ve farklılıklarını keşfetmek üzere dünyanın farklı şehirlerinden üç uzmanı bir araya getiriyor. *Bu podcastin dili İngilizcedir.

PLANLAMA ALANINDA DİĞER MESLEKLERİN ROLÜ - THE URBAN PLANNER'S PODCAST (BÖLÜM: 24)

The Urban Planner's Podcast'in 24. bölümünde GiGi The Planner LLC'nin Kurucusu / CEO'su Gisla Augustin, planlama alanında diğer mesleklerin oynadığı rol hakkında konuşuyor. Kentsel tasarım ve kentsel planlama arasındaki farkları tartışıyor ve peyzaj mimarlığı ve mühendisliği alanında daha derinlere dalıyor. Ayrıca şehirdeki farklı bölümlerin ve departmanların nasıl çakıştığını ve planlama alanıyla birlikte nasıl çalıştığını açıklıyor.

FORBES: DİJİTAL GELECEK | TEKNOLOJİ VE VATANDAŞ MERKEZLİ AKILLI ŞEHİRLERE GEÇİŞ

Forbes ve Yapıkredi iş birliğiyle gerçekleştirilen Dijital Gelecek podcast serisinin Teknoloji ve Vatandaş Merkezli Akıllı Şehirlere Geçiş başlıklı programında şehirlerin sorunları akıllı şehirler kavramıyla nasıl şekillendirileceği anlatılıyor. Büyük karmaşık organizasyonlar olan şehirler, her şekilde hizmet sunmayı, ürünler oluşturmayı ve ürünleri taşımayı, halkı korumayı, eğitmeyi, ilham vermeyi başarabiliyorlar. Peki, bunu nasıl daha akıllıca yapabilirler, dinleyelim.

IICEC WEBİNAR: SÜRDÜRÜLEBİLİR ENERJİ & YENİ GERÇEKLİK

Sabancı Üniversitesi İstanbul Uluslararası Enerji ve İklim Merkezi'nin (IICEC) düzenlediği "Sürdürülebilir Enerji ve Yeni Gerçeklik" konulu webinar'da ICEC Araştırma Direktörü Bora Şekip Güray'ın moderatörlüğünde Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) Başkanı Dr. Fatih Birol ve TÜSİAD Enerji Çalışma Grubu Başkanı Kıvanç Zaimler konuşuyor. Dünya enerji piyasasının durumunu merak edenler için bu webinarı tavsiye ederim.

PROF. DR. ORHAN YENİGÜN İLE KORONAVİRÜS SALGINI SONRASI DOĞA

5 Haziran Dünya Çevre Günü'nün bu yılki teması, "Doğaya dönüş" sloganıyla birlikte, türlerin ve habitatlarının çeşitliliği anlamına gelen "biyoçeşitlilik" olarak belirlendi. Koronavirüs salgınıyla birlikte evlere kapanma ve üretimin durmasıyla hava kirliliği azaldı. Peki, bu değişiklik "Doğa kendine geliyor" cümlesini kurmamız için yeterli mi? Bilim Akademisi Yönetim Kurulu Üyesi ve Boğaziçi Üniversitesi Çevre Bilimleri Enstitüsü Direktörü Prof. Dr. Orhan Yenigün, salgının doğa üzerindeki etkilerini ve bundan sonra doğayı korumak için yapabileceklerimize ilişkin gösterdiklerini Şükran Şençekiçer'e anlatıyor.

TASARIM BİENALİ'NE DÖNÜŞ MURAT GÜVENÇ

İstanbul Tasarım Bienali kapsamında farklı yıllarda gerçekleştirilen, ziyaretçileri kentin duvarlarına, zanaat merkezlerine, ortak üretim alanlarına farklı bir gözle bakmaya teşvik eden tematik rotaların yürütücülüğünü üstlenen Murat Güvenç, bu tür etkinliklerin kent yaşantısına etkisini anlatıyor. Bahar Türkay moderatörlüğünde gerçekleştirilen sohbet aynı zamanda İstanbul Tasarım Bienali gibi etkinliklerin araştırmacılar, profesyoneller, akademisyenler, öğrenciler ve kentte yaşayanlar için anlamını sorguluyor.

KENTLEŞME - MODERN ZAMANLAR

Kent kavramımızın Cumhuriyetten sonraki dönemde nasıl hayatımıza girdiği ve ne zaman konuşmaya başladığımızı hikâyeleştirerek anlatan eğitici bir podcast programı. Site kültüründen yerel yönetimlere birçok konunun konuşulduğu bu bölümün konukları Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü Öğretim üyesi Doç Dr. Süavi Aydın, Psikiyatrist Dr. Göksel Bayam ve Mimar Ali Ulusoy.

INNOVATING WITH NATURE, PEOPLE AND PLACES - CREATING GREEN CITIES

Creating Green Cities programının 5. bölümünün teması inovasyon. Bu bölümde ekolojisiyle altyapısıyla, sosyal yanıyla kent için yeniliğin farklı yönleri tartışılıyor. Yenilikçi yönetişim yaklaşımlarının, iş modellerinin, kurumsal ortamların ve farklı iş birliği biçimlerinin şehir planlamasının ayrılmaz bir parçası olarak planlanması gereken doğa temelli çözümleri teşvik etmeye nasıl yardımcı olunabileceği konuşuluyor. *Bu podcastin dili İngilizcedir.

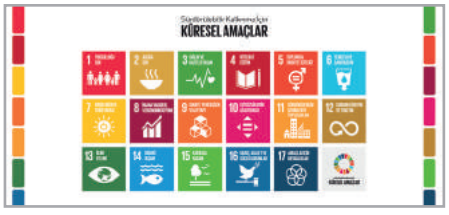

ŞEHİRLER 2030: YERELDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI EĞİTİM PROGRAMI

MBB Yerel Yönetim Akademisi, 1 Ekim - 20 Kasım 2020 tarihlerinde "Şehirler 2030: Yerelde Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları" isimli online eğitim programı gerçekleştirecek. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının, şehre özgün şartlara göre planlanması, hedefe ulaşma konusunda konulan ölçütlerin belirlenmesi, ölçümlenmesi, raporlanması ve tüm süreçlere şehir halkının dahil edilmesi konusunda, yol haritası hazırlama ve takip metodlarını aktarması amaçlanacak bu eğitimi notlarınıza alın.

İKLİM KRİZİ VE KÜLTÜRE YANSIMALARI

ÇEKÜL Vakfı'nın düzenlediği podcast serisinin ikinci bölümünün konusu "İklim Krizi ve Kültüre Yansımaları". Bu programda, ÇEKÜL Bilgi Ağacı Koordinatörü Dr. Deniz Dinçel ile ÇEKÜL Kent Çalışmaları Koordinatörü mimar Alp Arısoy "iklim krizi" üzerine konuşuyor. İklim mücadelesinde hangi yaklaşımlar var, tüketimle ilişkimizde yapısal bir değişiklik mümkün mü temel sorularından hareketle, yaşadığımız krizin nedenleri ve olası çözüm yollarını araştıran söyleşi, doğanın geri dönüşsüz krizinin kültüre yansımalarını ele alıyor.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ETKİ ZİRVESİ 2020

Dünya Ekonomi Forumu'nun düzenlediği "Sürdürülebilir Kalkınma Etki Zirvesi", bu yıl ilk defa sanal ortamda 21-24 Eylül 2020 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Hükûmet, özel sektör, sivil toplum ve akademiden gelen en etkili liderleri bir araya getiren etkinlikte, COVID-19 salgını ile önemli ölçüde sekteye uğrayan sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirme ve iklim sorununu çözme çabalarını tekrar harekete geçirip hızlandırma sürecine katkı sunmak amacıyla 7 ana tema etrafında dünyanın karşı karşıya olduğu en önemli problemlerin ve olası çözümlerinin ele alındığı oturumlar düzenlendi. Bu oturumları Dünya Ekonomi Forumu'nun YouTube hesabından izleyebilirsiniz.

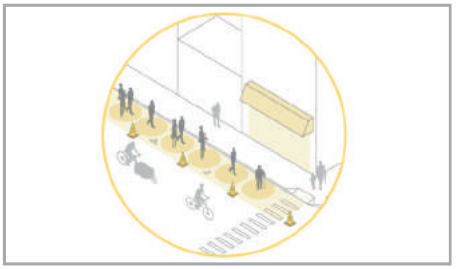

PANDEMİ MÜDAHALESİ VE TOPARLANMA SIRASINDA SOKAKLAR REHBERİ TÜRKÇE OLARAK YAYINLANDI

Kuzey Amerika Kentsel Ulaşım Yetkilileri Birliği'nin (NACTO) bir programı olan Küresel Kentleri Tasarlama Girişimi (GDCI), Pandemi Müdahalesi ve Toparlanma Sırasında Sokaklar Rehberi'ni İspanyolca, Portekizce, İtalyanca, Türkçe, Arapça ve Japonca olmak üzere 6 dile çevirisini yayınladı.

NACTO-GDCI'nin COVID-19 Ulaşım Müdahale Merkezinin bir parçası olarak Mayıs 2020'de başlattığı bu güncel kaynak, tüm dünyadan şehirlerin geçtiğimiz aylarda geliştirdikleri uygulamaları ve COVID-19'a hızlı müdahale ve toparlanma sırasında sokak dönüşümü projelerinin uygulanmasına yönelik bilgileri bir araya getirmektedir.

Kent Dergisi'nin katkılarıyla yayınlanmıştır.

MARMARA
BELEDİYELER
BİRLİĞİ